

2018

GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ İKTİSAT ABD

DOKTORA TEZİ

EBU BEKİR, ALYU

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANA BİLİM DALI

**GELİR DAĞILIMI EŞİTSİZLİĞİNİN
MİKROEKONOMİSİ: SEÇİLMİŞ ÜLKELER ÜZERİNE
PANEL VERİ ANALİZİ**

DOKTORA TEZİ

Ebubekir ALYU

GAZİANTEP
ARALIK 2018

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANA BİLİM DALI

**GELİR DAĞILIMI EŞİTSİZLİĞİNİN
MİKROEKONOMİSİ: SEÇİLMİŞ ÜLKELER ÜZERİNE
PANEL VERİ ANALİZİ**

DOKTORA TEZİ

Ebubekir ALYU

Tez Danışmanı:
Doç. Dr. Berna BALCI İZGİ

GAZİANTEP
ARALIK 2018

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANA BİLİM DALI

**Gelir Dağılımı Eşitsizliğinin Mikroekonomisi:Seçilmiş Ülkeler Üzerine Panel
Veri Analizi**

EBUBEKİR ALYU

Tez Savunma Tarihi:28.11.2018

Sosyal Bilimler Enstitüsü Onayı

(Doç.Dr.Zekiye ANTAKYALIOĞLU)
SBE Müdürü

Bu tezin Doktora tezi olarak gerekli şartları sağladığımı onaylarım.

(Prof.Dr.İbrahim ARSLAN)
Enstitü ABD Başkanı

Bu tez tarafımca (tarafımızca) okunmuş, kapsamı ve niteliği açısından bir Doktora tezi olarak kabul edilmiştir.

(Doç.Dr.Berna BALCI İZGİ)
Tez Danışmanı

Bu tez tarafımızca okunmuş, kapsam ve niteliği açısından bir Yüksek Lisans/Doktora tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri:
(Unvanı, Adı ve SOYADI)

Prof.Dr.H.Mahir FİSUNOĞLU

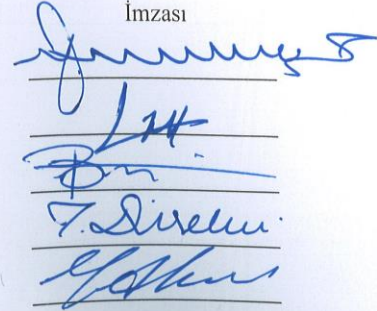
Prof.Dr.İbrahim ARSLAN

Doç.Dr.Berna BALCI İZGİ

Doç.Dr.Tuba DİREKÇİ

Doç.Dr.Taner AKÇACI

İmzası

ETİK BEYAN

Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,

- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,

- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,

- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,

- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Ebubekir ALYU

ÖZET

GELİR DAĞILIMI EŞİTSİZLİĞİNİN MİKROEKONOMİSİ: SEÇİLMİŞ ÜLKELER ÜZERİNE PANEL VERİ ANALİZİ

ALYU, Ebubekir
Doktora Tezi, İKTİSAT ABD
Tez Danışmanı: Doç. Dr. Berna BALCI İZGİ
Aralık 2018, 95 sayfa

Uzun yıllar boyunca iktisatçıların ilgi alanına giren gelir dağılımı eşitsizliği ve onu belirleyen unsurlar günümüzde de önemini korumaya devam etmektedir. İktisadi kalkınmada gelir dağılımı eşitsizliğini azaltıcı politikalar bütün ülke ekonomilerinin gündeminde önemli bir yer tutmaktadır. Çalışmalar uzun dönemde eşitsizlik azalmış olsa da ülke içi ya da ülkeler arası eşitsizliğin arttığını göstermektedir.

Bu tez çalışmasının amacı, 2002-2013 dönemi için geniş bir veri seti üzerinden gelir dağılımı eşitsizliğini belirleyen faktörleri araştırmaktır. Ele alınan ülkeler Rusya, Romanya, Türkiye, Brezilya, Ukrayna, Peru, Gürcistan, Uruguay, Tayland, Slovakya Cumhuriyeti, Arjantin, Polonya, Macaristan, İzlanda ve İrlanda olarak seçilmişlerdir. Çalışmanın bulgularına göre, gelir dağılımı eşitsizliğini azaltmada beşeri sermaye ve işgücüne katılım en önemli sosyo-ekonomik değişkenler olarak ortaya çıkmıştır. Nitelik yönünden, nitelikli beşeri sermayenin önemi ve yanı sıra işgücüne katılımı pozitif enerjiye odaklanan verimli kurumsallaşma önemlidir. Nicelik olarak açıklanabilen ve fakat nitelik olarak da geliştirilmesi gereken unsurlar olarak ön plana çıkmaktadır. Bu nedenle bundan sonraki bu alanda yapılacak araştırmaların bu değişkenlerde niteliği ölçen veri bulabilmesi ve bilgi sağlaması önemlidir.

Anahtar Kelimeler: Gelir dağılımı, Panel Veri, Gelişmekte olan ülkeler

ABSTRACT**MICROECONOMICS OF INCOME DISTRIBUTION INCREASE: PANEL
DATA ANALYSIS ON SELECTED COUNTRIES**

ALYU, Ebubekir

Doctoral Thesis, Department of Economics
Supervisor: Assist. Doç. Dr. Berna BALCI İZGİ
December 2018, 95 pages

The inequality of income distribution and the determinants of the income distribution which are in the interest of economists for many years still maintains its importance today. Policies to reduce income distribution inequality in economic development. Plays an important role in the agenda of the economies of the country. Although theine quality has decreased in the long term, studies show that inequality increases in country or in the countrywide quality.

The aim of this thesis is to investigate the factors determining income distribution inequality with a large dataset for the period 2002-2013. Discussed countries have been selected as Russia, Romania, Turkey, Brazil, Ukraine, Peru, Georgia, Uruguay, Thailand, Slovakia, Argentina, Poland, Hungary, Iceland and Ireland. According to the findings of the study, human capital and labor force participation are the most important socio-economic variables in decreasing income distribution nine quality. Intermis of quality, the importance of qualified human capital as well as efficient institutionalization focusing on positive energy in labor participation is important. It can be explained as quantity, but it needs to be developed as qualifications. For this reason, it is important that researches in this area will be able to find and to provide data that measure the nature of these variables.

Key Words: Income distribution, Panel Data, Developing countries

ÖNSÖZ

İktisat literatüründe gelir dağılımı konusu, hem pratik hem de ampirik olarak yapılan çalışmalarla önemi artmaktadır. Toplumların refah düzeyinin yükselmesinde daha adil bir gelir dağılımının etkisi oldukça yüksektir. Bu çalışmanın konusu hem teorik olarak hem de ampirik olarak gelir dağılımı adaletini etkileyen faktörlerin analiz edilmesidir.

Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde, bilgilerini paylaşmaktan kaçınmayan, hem insani olarak hem de akademik olarak her türlü desteğini esirgemeyen değerli danışmanım Doç. Dr. Berna Balcı İZGİ'ye teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca çalışma süresince tüm zorlukları benimle göğüsleyen ve hayatımın her evresinde bana destek olan değerli anneme, babama, eşime ve nihayetinde, tezimi bitirmem de en büyük motivasyonum sevgili oğullarım Murat ve Berat'a bu tezi armağan ederim...

Ebubekir ALYU
Gaziantep 2018.

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

ÖZET.....	i
ABSTRACT	ii
ÖNSÖZ.....	iii
İÇİNDEKİLER	iv
TABLolar LİSTESİ.....	vi
ŞEKİL LİSTESİ.....	vii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	viii

BİRİNCİ BÖLÜM GİRİŞ

1.1. GİRİŞ	1
------------------	---

İKİNCİ BÖLÜM

TEORİK ÇERÇEVE GELİR DAĞILIMI

2.1. GELİR DAĞILIMI İLE İLGİLİ GENEL KAVRAMLAR	4
2.1.1. Safi Milli Hasıla	4
2.1.2. Milli Gelir.....	4
2.1.3. Kişisel Gelir.....	5
2.1.4. Harcanabilir Gelir.....	5
2.1.4.1. Kişi başına gelir	5
2.1.4.2. Gayri safi yurtiçi hasıla	6
2.1.4.3. Nominal ve reel milli gelir	6
2.2. GELİR DAĞILIMI KAVRAMI	7
2.3. GELİR DAĞILIMININ ÖNEMİ.....	8
2.4. GELİR DAĞILIMI TÜRLERİ.....	9
2.4.1. Kişisel Gelir Dağılımı	10
2.4.2. Fonksiyonel Gelir Dağılımı.....	13
2.4.3. Sektörel Gelir Dağılımı	13
2.4.4. Bölgesel Gelir Dağılımı	15
2.5. GELİR DAĞILIMI POLİTİKASININ İLKELERİ	17
2.5.1. Eşitlik İlkesi.....	18
2.5.2. İhtiyaç İlkesi	18
2.5.3. Asgari Yaşam Seviyesinde Asgari Gelir Hakkı İlkesi	19
2.5.4. Gelir Farklılıklarının Üst Seviyede Sınırlandırılması İlkesi	20
2.5.5. Çalışma İlkesi	21
2.5.6. Herkese Eşit Muamele İlkesi.....	21
2.6. Gelir Dağılımı Politikasının Araçları	21
2.6.1. Ücret Politikası	22
2.6.2. Fiyat Politikası.....	23
2.6.3. Gelirler Politikası	23

2.6.4. Maliye Politikası	24
2.6.5. Eğitim Politikası	25
2.7. GELİR DAĞILIMI İLE İLGİLİ TEORİLER.....	26
2.7.1. Klasik Gelir Dağılımı Teorisi.....	27
2.7.2. Marksist Gelir Dağılımı	28
2.7.3. Neo-Klasik Gelir Dağılımı Teorisi.....	30
2.7.4. Keynesyen Gelir Dağılımı Teorisi	32
2.7.5. Kaldor Gelir Dağılımı Teorisi	33
2.7.6. Weintraub Gelir Dağılımı Teorisi	34
2.8. GELİR DAĞILIMINDA EŞİTSİZLİK KAVRAMI	34
2.8.1. Gelir Dağılımında Eşitsizliğe Yol Açan Makro Ekonomik Faktörler	35
2.8.1.1. Ekonomik büyüme	35
2.8.1.2. İşsizlik	37
2.8.1.3. Enflasyon	37
2.8.1.4. Kamu harcamaları	39
2.8.1.5. Vergiler	40
2.8.1.6. Dış ticaret	41
2.8.2. Gelir Eşitsizliğine Yol Açan Mikro Ekonomik Faktörler	42
2.8.2.1. Eğitim.....	42
2.8.2.2. Nüfus artış hızı	44
2.8.2.3. Şehirleşme	46
2.9. GELİR DAĞILIMI EŞİTSİZLİĞİ ÖLÇÜLERİ	46
2.9.1. Lorenz Eğrisi	48
2.9.2. Gini Katsayısı	49
2.9.3. Theil Endeksi.....	51
2.9.4. Atkinson Endeksi	53
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	
LİTERATÜR ve UYGULAMA LİTERATÜ	
3.1. LİTERATÜR ARAŞTIRMASI	55
3.1.1. Gelir Dağılımı Eşitsizliği Üzerine Yapılan Makro Ekonomik Temelli Çalışmalar	56
3.1.2. Gelir Dağılımı Konusundaki Mikroiktisat Temelli Çalışmalar.....	61
3.2. EKONOMETRİK UYGULAMA	64
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	81
KAYNAKLAR	87
ÖZGEÇMİŞ.....	98
VITAE	98

TABLULAR LİSTESİ

	Sayfa No
Tablo 2.1. Gelir Gruplarına Göre GSMH ve Kişi Başına Düşen Gelir (World Bank, 2018)	11
Tablo 2.2. Ülkeler İtibariyle Milli Gelirin Sektörel Dağılımı (World Bank, 2018).....	14
Tablo 2.3. Ülke Gruplarının Nüfus Artış Hızı (World Bank, 2018)	45
Tablo 2.4. Ülkeler İtibariyle Gini Katsayısı Göstergeleri (World Bank, 2018)	50
Tablo 3.1. Tanımlayıcı İstatistikler	65
Tablo 3.2. Panel Birim Kök Testleri	67
Tablo 3.3. Rassal Etkiler için Breusch-Pagan Lagrange Çarpanı Testi	67
Tablo 3.4. Doğrusal regresyon Tahmini (Heteroskedastic PCSEs)	68
Tablo 3.5. Arellano-Bond Dinamik Panel Veri Tahmin Sonuçları.....	69

ŞEKİL LİSTESİ

	Sayfa No
Şekil 2.1. Gelir Dağılımı Türleri ve Arasındaki İlişki (Uysal, 2007: 255).....	17
Şekil 2.2. Kuznets Eğrisi (Aktan ve Vural, 2002: 371).	36
Şekil 2.3. Lorenz Eğrisi (Eğilmez, 2012).....	48

KISALTMALAR LİSTESİ

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
GMM	: Genelleştirilmiş Momentler Metodu
GSMH	: Gayri Safi Milli Hasıla
GSYİH	: Gayri Safi Milli Hasıla
KG	: Kişisel Gelir
MG	: Milli Gelir
OECD	: Organization for Economic Cooperation and Development
TEFE	: Toptan Eşya Fiyat Endeksi
TÜİK	: Türk İstatistik Kurumu
TÜSİAD	: Türk Sanayi İşadamları Derneği

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. GİRİŞ

Eşitsizlik, sosyal ve ekonomik olarak ve yanı sıra cinsiyet anlamında da hayatın her noktasında oluşabilmektedir. Gelir dağılımı eşitsizliği ve yoksulluk ülke ekonomilerinin günümüzde de gündemini oluşturmaya devam etmektedir. Bu nedenle eşitsizliği araştıran birçok çalışmalar yazılmaktadır. Gelir dağılımı eşitsizliği gelirdeki büyümeye rağmen varolan bir olgudur. Bu konuda mikro değişkenlerin ülke ekonomileri açısından önemi yadsınamaz.

Teknolojinin ilerlemesi ve küreselleşmeyle birlikte günümüz dünyası ekonomik olarak en zengin çağını yaşamaktadır. Aynı oranda yoksul insan sayısının arttığı da görülmektedir. Özellikle sağlık, gıda, barınma ve eğitim gibi temel ihtiyaçların giderilmesinde sorun yaşayan ülkeler ve milyonlarca insan bulunmaktadır. Bu durum gelir adaletinin sağlanmadığı en somut göstergelerindedir. Günümüzde dünyanın karşılaştığı en ciddi sorunlardan biri, gelir dağılımındaki adaletsizlik ve yoksulluktur. Son dönemlerde gelir dağılımı problemi ekonomik olgudan çok, sosyo-politik bir problem olarak görülmektedir. İktisadi büyüme hem toplumlarda hem de ülkelerde yoksulluğu azaltmaktadır, ancak önemli olan iktisadi büyümeden sağlanan gelirin adil bir şekilde dağıtılmasını sağlamaktır.

Gelir dağılımı konusu, ekonomistler arasında uzun zamandır ilgi konusu olmaktadır. Önceleri, eşitsizliğin birikim için gerekli olup olmadığı ve gelir dağılımının ekonomik büyümeyle nasıl değiştiğine olan ilgi, daha sonraları değişmiştir. Son yıllarda, yeni veri setlerinin varlığı ve ekonomik büyüme ve kalkınma teorilerindeki ilerlemeler sayesinde, gelir dağılımının belirleyicilerini ve dinamiklerini anlamak için yeni bir ilgi ortaya çıkmıştır.

Gelir dağılımı, insanlığın var olduğu dönemden beri sosyal adaletin ve toplumsal barışın sağlanması açısından önemli bir olgu olmuştur. Özellikle

teknolojik gelişmelerle birlikte küreselleşme olgusunun hız kazanması, ülkelerin gelir dağılımında değişiklikleri beraberinde getirmiştir. Bunun yanı sıra ülkelerin kendi iç dinamiklerinden kaynaklanan faktörler de gelir değişikliğinin belirlenmesinde önemli birer etkidir.

Gelir dağılımı adaletinin sağlanması bir ülke için oldukça önemlidir. Çünkü gelir dağılımı adaleti toplumsal barışın ve huzurun sağlanması noktasında belirleyici bir etkiye sahiptir. Gelir dağılımı adaletinin sağlanması huzurlu, kaliteli ve sürdürülebilir bir yaşam olanağını sağlayacaktır. Gelir dağılımı adaletsizliği ve yoksulluk problemi, günümüzde gelişmiş olan ülkeler kadar, gelişmiş ülkeler için de en önemli konulardandır. Elde edilen gelirin adaletli dağılımında belirleyici olan mikro ve makro düzeydeki faktörlerin analiz edilmesi bu çalışmalara verilen önemi artırmaktadır.

Bir ülkede üretilen gelirin kişisel, fonksiyonel, sektörel ve bölgesel anlamda dağılımını belirlemeye çalışmak gelir dağılımı analizinin temel amacıdır. Bu dağılımı belirleyen en önemli unsur; üretim faktörleri mülkiyetinin dağılımıdır. Bu dağılımın özellikle sanayi devrimi sonrası sermayedar sınıfın lehine olması, işçi sınıfının gelirden aldığı payın düşmesine sebep olmaktadır. Gelir dağılımının belirlenmesinde bir ülkenin, gelişmişlik düzeyi, ekonomik yapısı uygulanan maliye politikaları önemli rol oynamaktadır. Bunlardan başka bir ülkenin teknolojik gelişim düzeyi, nüfus artış hızı, eğitim düzeyi, demokratikleşme düzeyi vb. faktörler de gelir dağılımını etkilemektedir.

Gelişmekte olan ve azgelişmiş ülkelerde, gelir dağılımının adaletsiz olmasında tarım kesiminin ekonomideki payının yüksek olması, en önemli etkidir. Bu ülkelerde nüfusun büyük çoğunluğu da tarım sektöründe çalışmaktadır. Gelişmiş ülkelerde ise gelir eşitsizliğinin boyutunun daha ılımlı olmasında, uygulanan sosyal politikalar ve sosyal devlet arayışları, özelleştirmeler sonucu servetin alt ve orta gelir gruplarına yayılmasında etkilemektedir (Arman, 2013: 31). Kısaca gelir dağılımını etkileyen faktörler; ülke ekonomisinde uygulanan makro ekonomik politikalar ve bu politikalar sonucu ortaya çıkan değişiklikler ile belirlenmektedir. Bu değişiklikler daha çok düşük büyüme hızı, ekonomik krizler, yüksek enflasyon, bütçe açıkları vb. yanı sıra dünya ekonomilerinde ortaya çıkan politikalardaki değişikliklerde etkili olabilmektedir.

Bu çalışmanın amacı teorik olarak iktisat okullarının gelir dağılımını belirleyen faktörler ile ilgili görüşleri ve seçilmiş ülkeler¹ için gelir dağılımı eşitsizliğini belirleyen faktörleri analiz etmektir. Bu çerçevede zengin bir panel veri seti oluşturulmuştur. Araç değişkenler yöntemi ve Arellano-Bond tahmincisi kullanılarak dinamik panel veri analizi sonucunda okullaşma, işgücüne katılım, sosyal yardımlar ve nüfus artış oranı değişkenleri anlamlı çıkmıştır. Bu değişkenler, gelir dağılımı eşitsizliğini gösteren gini katsayısı üzerinde anlamlı etkiye sahiptir. Bu yöntemin yanı sıra ülkelerin bireysel bazda tam uyarlanmış ekk (fmols:fully modified ordinary least squares) tahminleri yapılmıştır.

Bu bağlamda çalışma dört bölümden oluşturulmuştur. İlk olarak birinci bölümde, giriş kısmında konunun amacı ve önemi açıklanmıştır.

İkinci bölümde, gelir dağılımı ile ilgili temel kavramlar irdelenmiş ve gelir dağılımı politikasının ilkeleri, araçları ve gelir dağılımı ile ilgili teoriler incelenmiştir. Son olarak gelir dağılımı eşitsizliğine yol açan faktörler ve gelir dağılımı eşitsizliği ölçüleri açıklanmıştır.

Üçüncü ve son bölümde ise, gelir dağılımı eşitsizliği konusunu işleyen literatür araştırmalarının genel bir özeti sunulmuştur. Literatürden verilen araştırma örnekleri, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler açısından makro ve mikro temelli değişkenlerin esas alındığı bir sınıflama ile özetlenmiştir. Bu bölümün amacı gelir dağılımı eşitsizliğini etkileyen faktörlerin araştırılmasında kullanılan analiz yöntemleri hakkında bilgi sahibi olmak ve sorunun uygulamalı iktisatta ele alınış biçimleri üzerinden kendi araştırmamızın metodolojisini oluşturabilmektir.

Bu tez çalışmasında verisine ulaşılabilen ülkelerin gelir dağılımı eşitsizliğini belirleyen faktörler araştırılmıştır. Bu çalışmada gelir dağılımı eşitsizliğini belirleyen değişken, ülkelerin gini katsayısıdır. Açıklayıcı değişkenlerin bağımlı değişken olan gini katsayısı üzerindeki etkisini analiz etmede dinamik panel veri analizi (dif GMM-Arellano-Bond tahmini) ile araç değişkenler yöntemi (iv regression) kullanılmıştır.

---

¹Rusya, Romanya, Türkiye, Brezilya, Ukrayna, Peru, Gürcistan, Uruguay, Tayland, Slovakya Cumhuriyeti, Arjantin, Polonya, Macaristan, İzlanda ve İrlanda

İKİNCİ BÖLÜM

TEORİK ÇERÇEVE GELİR DAĞILIMI

2.1. GELİR DAĞILIMI İLE İLGİLİ GENEL KAVRAMLAR

Çalışmanın bu bölümünde, ülkelerin ekonomik durumlarını, diğer ülkelerle karşılaştırılmasına yardımcı olan ve gelir dağılımı ile ilgi temel kavramlar, gelir dağılımının önemi, türleri, politikasının ilkeleri, araçları, teorileri, ölçüleri ve makro-mikro ekonomik faktörler açıklanmaya çalışılacaktır.

2.1.1. Safi Milli Hasıla

GSMH'yı oluşturan mal ve hizmetlerin üretiminde önceki yıllarda üretilmiş olan sermaye malları da kullanılmaktadır. Zamanla bu sermaye mallarında aşınmalar meydana gelir. Bu aşınmalar (amortismanlar) GSMH'dan düşürüldüğünde safi milli hasıla elde edilir (Paya,1997: 19). SMH, bir başka tanımda şu şekilde ifade edilmektedir; GSYH'dan hesaplandığı dönemde meydana gelen aşınma payları düşülerek elde edilir. Amortisman, ülkedeki sabit yatırım stokunun dönem boyunca ortaya çıkan aşınma payı olarak ifade edilmektedir (Eğilmez, 2016: 72).
Sonuç olarak;

$SMH = GSMH - \text{Amortismanlar}$, olarak ifade edilebilmektedir.

2.1.2. Milli Gelir

Bir ekonomide belirli bir dönemde üretilen mal ve hizmetlerin oluşumunda kullanılan üretim faktörlerinin üretimden aldıkları payın parasal değerinin toplamına milli gelir denir. Ancak faktör fiyatları ile milli geliri hesaplayabilmek için üretim faktörleri sahiplerinin eline geçmeyen dolaylı vergileri (KDV vb.) safi milli hasıladan düşürmelidir. Buna karşılık üretilen mal ve hizmetlerin belirlenen piyasa fiyatlarına da dolaylı vergiler eklenmiş olabilir. Sonuç olarak bir ekonomide belirli bir dönemde üretilen mal ve hizmetlerin net parasal değerine (dolaylı vergiler

düşürüldükten sonra) milli gelir denir (Dinler,2000: 289). Diğer bir ifade ile üretim faktörleri sahiplerine gerek ülke içinde gerekse diğer ülkelerdeki mal ve hizmet üretimine yaptıkları katkı karşılığında aldıkları paylarının toplamına milli gelir denilmektedir (Ünsal, 2017: 63). Milli gelir denklemi aşağıda görülmektedir:

$$MG= SMH- \text{Dolaylı vergiler}+ \text{Sübvansiyonlar},$$

2.1.3. Kişisel Gelir

Kişisel gelirin hesaplanması için, belirli bir dönem içerisinde devlet tarafından verilen sübvansiyonlar ile ödenen transfer ödemelerinin milli gelire eklenmesi ve aynı zamanda devlete ödenen kurumlar vergisi ile dağıtılmamış şirket karlarının da milli gelirden düşürülmesi gerekmektedir (Eğilmez, 2016: 72). Kişisel gelir bir ekonomide yaşayan bireylerin sahip oldukları satın alma gücünün en önemli göstergesidir (Dinler, 2000: 295).

$$KG= MG- (\text{Dağıtılmamış karlar}+ \text{Kurumlar vergisi}+ \text{Sosyal güvenlik katkılan})+ \text{Transfer ödemeleri}$$

2.1.4. Harcanabilir Gelir

Bu kavram, gelir vergisi gibi dolaysız vergiler ödendikten sonraki kişisel geliri yansıtmaktadır. Harcanabilir (kullanılabilir) gelir, insanların nihayet harcamak ya da tasarruf etmek için cebinde ne kadar parası olduğunu göstermektedir. Harcanabilir gelirin büyüklüğü, doğal olarak tüketici piyasasının büyüklüğünü belirlediği için, firmalar açısından önemli bir kavramdır.

Tüketicilerin harcayacağı ya da tasarruf edebileceği cari gelir miktarının değeridir. Harcanabilir gelir, kişisel gelirden dolaysız vergi çıkarılarak hesaplanır (Paya, 1997: 19).

Bireyler harcanabilir gelirlerini serbestçe kullanabilmektedirler. Bu sebeptendir ki, değer olarak en küçük milli gelir büyüklüğüdür. Ayrıca, harcanabilir gelir, kişisel tasarrufların ve harcamaların toplamı şeklinde de ifade edilebilir (Peterson, 1976: 473).

$$HG= KG- \text{Dolaysız Vergiler}$$

2.1.4.1. Kişi başına gelir

Bir ülkede GSMH o ülkenin toplam nüfusuna bölündüğünde kişi başına düşen gelir hesaplanmış olunur. Kişi başına düşen milli gelir bu anlamda, bir

ülkedeki toplumun yaklaşık refah seviyelerini belirtmesi açısından oldukça önemli bir kavramdır.

GSMH bir ekonominin genel anlamda üretim gücünün göstergesidir. Önemli olan bu gücün ne kadarının toplumun ekonomik refahına yansımadır. Kişi başına düşen GSMH aşağıdaki şekilde hesaplanmaktadır (Berber ve Bocutoğlu, 2016: 27);

$$\text{Kişi Başına Düşen GSMH} = \frac{\text{Nominal GSMH}}{\text{Toplam Nüfus}}$$

2.1.4.2. Gayri safi yurtiçi hasıla

Ülkelerin ekonomik gelişme düzeylerinin belirlenmesinde en çok başvurulan ölçüt Gayrisafi Yurtiçi Hasıla (GSYİH)'dir. Buna göre GSYİH düzeyi yüksek olan ülkeler gelişmiş ülkeler olarak adlandırılmaktadır. Fakat yüksek GSYİH değerlerine sahip olan ülkelerde refah seviyesinin aynı ölçüde yüksek olmaması, gelir dağılımının adaletsiz yapısı, çevre kirliliğinin artması, ekolojik dengenin bozulması ve küresel ısınmanın artması gibi sorunların ortaya çıkması GSYİH'nin yeterli bir gelişme ölçütü olmadığı görüşünü yüksek sesle tartışmasına yol açmıştır (Özsoy ve Tosunoğlu, 2017: 286).

GSYİH bir ekonomide ülke içinde belirli bir dönemde üretilen bütün nihai mal ve hizmetlerin parasal değeridir. Bu hesaplama ara malların değerleri dahil edilmez. Gayri safi milli hasıladan net dış alem faktör gelirlerinin (işçi dövizleri, yurt dışından elde edilen müteşebbis gelirleri, yurt dışındaki faaliyetleri sonucu elde edilen kar transferleri ve yurt dışındaki mali yatırımlardan sağlanan faiz gelirleri) çıkarılmasıyla hesaplanır. Buna karşılık, dış alem faktör giderleri de aynı zamanda yurt dışına yapılan ödemelerdir. Bu anlamda gelir ve gider farkı net olarak GSYİH'ın hesaplanmasında kullanılmaktadır (Eğilmez, 2016: 71). Transfer edilen bu gelirler, ekonomiler arasındaki milli gelir rakamlarının karşılaştırılmasında ölçü olarak alınan GSMH rakamlarında güvenilir sonuçlar vermeyi önler. Bu sebeptendir ki ekonomilerde kıyaslamalarda GSMH'den ziyade GSYİH kavramı baz alınmaktadır (Dinler, 2000: 294).

2.1.4.3. Nominal ve reel milli gelir

Bir ülkede (ekonomide) GSMH iki yöntemle açıklanmaktadır. Birincisi gelirin elde edildiği dönemde uygulanan o fiyatlar esas alınabilir ve böylece (cari

fiyatlarla) GSMH değeri hesaplanmış olur. İkincisi ise, belli bir yılın fiyatları baz alınarak (sabit fiyatlarla) GSMH'nın hesaplama olanağı vardır. Bu durumda cari dönemde uygulanan fiyatlarla hesaplanan GSMH'ye nominal GSMH, temel bir yılın baz alınarak hesaplanan GSMH'ye ise reel GSMH denilmektedir. Bir ekonomide herhangi bir yılın üretilen nihai mal ve hizmet miktarı, enflasyon oranı daha düşük olduğu için seçilen eski bir yılın fiyatları ile çarpılıyorsa reel GSMH elde edilir. Buna karşılık bir ekonomide herhangi bir yılın üretilen nihai mal ve hizmet miktarı yine o yılın fiyatları ile çarpılıyorsa nominal GSMH değeri hesaplanır (Berber ve Bocutoğlu, 2016: 24).

Yukarıda açıklanan gelir dağılımı ile ilgili mali gelir kavramlarının özet bir tablo ile ifade edilmesi anlaşılmasını kolaylaştıracaktır (Paya, 1997: 19).

	GSYİH
	Dış alem net faktör gelirleri
+	-----
	GSMH (piyasa fiyatları ile)
	Amortismanlar
-	-----
	SMH (piyasa fiyatları ile)
	Dolaylı vergiler (İçeride ve ithalattan alınan)
-	-----
	MG(Faktör Fiyatları ile)
	- Kurumlar vergisi
	- Dağıtılmayan işletme karları
	- Sosyal güvenlik kesintileri
	+ Sübvansiyon ve Transferler
	+ Devlet borçlanma faizleri

	KG
	- Dolaysız vergiler
-	-----
	HG

2.2. GELİR DAĞILIMI KAVRAMI

Bir ekonomide belirli dönemler içinde üretilen gelirin üretim faktörleri, bireyler ve hanehalkları arasında dağılımına gelir dağılımı denir (TÜİK, 2011). Gelir dağılımı bir başka tanım da şu şekilde ifade edilmektedir: Bir ekonomide oluşturulan kaynakların, piyasa tarafından veya siyasi karar mekanizması yoluyla, bu kaynakları üreten faktörler arasında dağıtılmasıdır (Kirmanoğlu, 2014: 201). Diğer bir ifade ile ekonomide üretilen gelirin, yani GSYİH'nın toplumu oluşturan bireyler tarafından yada üretime katılan üretim faktörleri tarafından nasıl paylaşıldığını gösterir

(Eğilmez, 2016: 212). Ayrıca gelir dağılımı aynı zamanda oluşturulan bu gelirin toplumsal gruplar ve bireyler ve bölgeler arasında bölüşülmesini de ifade etmektedir.

Gelir dağılımında adaletin sağlanması, toplumun refah düzeyini yansıtmada bakımında oldukça önemlidir. Kaynakların adil dağılımı ile gelir dağılımı arasında karşılıklı ve pozitif yönde birbirini destekleyen bir ilişki vardır. Başka bir ifadeyle toplumun tüketim tercihleri gelir dağılımına, gelir dağılımı da toplumun tüketim yapısına göre şekillenen kaynak (faktör) dağılımına bağlıdır. Gelir dağılımında adaletin sağlanmadığı bir durumda düşük gelir seviyesinde kişi sayısının artacağından, toplam tüketimde kısılmalar ve daralmalar kendini gösterecektir. Aksine gelir dağılımında adaletin sağlanması durumunda düşük gelir grubunda yer alan insanlar kazandıkları ek gelirleri tüketmeye eğilimli olacıklardan dolayı toplam tüketim ve vergi kapasitesini de artıracaktır (Öztürk, 2017: 10).

Ekonomik anlamda gelir, üretim sonrası ortaya çıkan mal ve hizmetlerin satışa konusu olmasıyla emek, sermaye, toprak, müteşebbis gibi üretim faktörlerinin elde ettiği kazanımlar olarak ifade edilmektedir. Ancak günümüz ekonomisinde gelir üretimden ziyade parasal hareketlere bağlı olarak da elde edilmektedir. Dolayısıyla bu süreçte üretim faktörlerinden özellikle işgücü olarak tanımlanan emek faktörü ortaya çıkan gelirden tamamen mahrum olmaktadır. Bu durum biryandan etkin kaynak dağılımını zedelerken diğer yandan gelir dağılımında adalet olgusunu ortadan kaldırmaktadır. Böylece gelirin ortaya çıkmasından ziyade gelirin nasıl paylaşıldığı konusu büyük önem arz etmektedir.

2.3. GELİR DAĞILIMININ ÖNEMİ

İktisat politikalarının en önemli amaçlarından birisi adil bir gelir dağılımının sağlanması ve yoksulluğun azaltılmasını gerçekleştirmektir. Bu bağlamda gelir dağılımı ile ilgi teori ve politikaların bu amaç doğrultusunda bilinmesi ve uygulanması önem teşkil etmektedir.

Gelirin adil dağılımı, farklı gelir grupları arasında büyük farkların ortaya çıkmasını engelleyen dağılım olarak tanımlanmaktadır. Bir ülkede yaşayan insanlar arasındaki gelir dağılımı arasında büyük farklılıkların olması önemli ölçekteki sorunları da beraberinde getirmektedir. Gelir dağılımındaki adaletsizlik, ekonomik eşitsizliklerin en önemli göstergelerinden birisidir. Adil bir gelir dağılımı, gelişmiş ülkeler kadar aynı zamanda gelişmekte olan ülkelerin ve halkların ortak istekleridir. Ama maalesef sağlanan gelirin dağılımına (paylaşımına) sıra geldiğinde istenilmeyen

bir durumla karşılaşılmaktadır. Gelir dağılımının adaletli bir şekilde sağlanmış olması hem ekonomik hem de toplumsal açıdan sağlayacağı getiriler bakımından dağılımın önemini açık bir şekilde ortaya koymaktadır. Bu getirileri, sosyal barışın sağlanması, toplumsal refah düzeyinin artması, fırsat eşitliğinin sağlanması ve sayılanlarının tümünü kapsayacak olan ekonomik istikrarın sağlanması olarak sıralayabiliriz.

Gelirin artmasıyla birlikte gelirin marjinal faydası azalacağından dolayı, bireylerin milli gelirden sağlayacağı fayda ve aynı zamanda toplum refahının maksimum seviyeye yükselebilmesi, gelir dağılımının adaletli olmasıyla ancak sağlanabilmektedir. Gelir dağılımındaki adalet ülkelerin gelişmişliğinin en önemli ölçütlerinden biridir. Gelir dağılımının adaletsiz olduğu bir ülkede yoksulluk sorunu da baş göstereceğinden, toplumu oluşturan bireylerin huzursuz ve mutsuz olması da beklenen bir durumdur (Gençler, 2017: 18). Gelir dağılımındaki adaletsizlik, mevcut sosyal sorunların daha da ağırlaşmasına neden olabilmektedir. Bu durumda devlete düşen görev, elindeki araçlarla gelir dağılımındaki adaletsizlikleri asgari düzeye indirmeye çalışmaktır (Eker, 2001: 39).

Sosyal devlet anlayışının bir sonucu olarak gelir dağılımında adaletin sağlanmasını gerektiren politikalar kısmen de olsa gelir dağılımı adaletini sağlama noktasında katkı sağlamaktadır (Öztürk, 2017: 8). Bir ülkede gelir dağılımının analiz edilmesi; ülkenin kalkınma düzeyi ve zaman içindeki değişimlerin ortaya konulması, diğer ülkelerle karşılaştırma yapılması ve gelir adaletsizliğini azaltacak politikaların doğru bir şekilde uygulanabilmesi bakımından oldukça önem taşımaktadır.

2.4. GELİR DAĞILIMI TÜRLERİ

Gelirin hem ilk defa ortaya çıkması, hem yeniden dağıtılması sonucu gelir dağılımı değişmiş olmaktadır. Bu durumda gelirin ilk defa elde edilmesi ve sonrasında bu gelirin dağılımına birincil gelir dağılımı, gelirin yeniden dağıtılması sonrasındaki oluşan gelir dağılımına ise ikincil gelir dağılımı ya da gelirin yeniden dağılımı denilmektedir (Aykaç, 2013: 9).

Bir ülkede elde edilen gelirin, toplum tarafından dağılımına değişik açılardan bakıldığında, farklı gelir dağılımı türlerinden bahsedilebilir. Bu bağlamda gelir dağılımı, kişisel gelir dağılımı, fonksiyonel gelir dağılımı, bölgesel gelir dağılımı ve sektörel gelir dağılımından oluşmaktadır (Aykaç, 2013: 5).

Bir ekonomide gelir dağılımı hakkında değerlendirme veya ekonomiler arasında sağlıklı mukayeseler yapabilmek için gelir dağılımı türlerini açıklamakta yarar vardır. Aşağıdaki bölümde bu gelir türleri açıklanmaktadır.

2.4.1. Kişisel Gelir Dağılımı

Kişisel gelir dağılımı, bir ülkedeki gelirin bireyler ve/veya tüketici birimleri (haneler)arasındaki dağılımını göstermektedir. Fonksiyonel gelir dağılımının tanımında belirtilen üretim faktörlerinin sahipleri toplumda yaşayan kişiler olduğundan, bu dağılım türünde üretim sonucunda elde edilen faktör paylarının faktör sahipleri arasında dağılımı incelenmektedir. Kişisel gelir dağılımında gelirin kaynağı ve bileşiminden ziyade önemli olan miktarıdır (Aktan ve Vural, 2002: 2).

Kişisel gelir dağılımı önemli eşitsizlikler sağlamadığı ölçüde tüketici birimleri arasında ekonomik ve dolayısıyla politik güç dengesi kurarak sosyal barışın sağlanmasına ve fırsat eşitliğinin tesisine katkı sağlar. Aynı zamanda toplumsal refahın artmasına büyük katkı sağlar. Bunun nedeni yüksek gelirli kesimlerden az gelir elde eden kesimlere yapılan aktarımın marjinal maliyetinin düşük, aktarımı elde edenler için marjinal faydasının yüksek olmasıdır. Bununla birlikte, gelir eşitsizliğinin düşük olduğu durumlarda, harcama gelirin bir fonksiyonu olduğu için efektif talep artar ve efektif talep düzeyinin düşüklüğünden kaynaklanan sorunlar giderilebilir (Türk, 2003: 322-323).

Kişisel gelir dağılımının bir başka katkısı, gelir dağılımı çalışmalarından yararlanılarak gelirin “mesleklere, sektörler, bölgelere, yaşa, cinsiyete ve eğitim durumlarına” göre sınıflandırılmaları yapılabilmekte böylece, ülkedeki gelir dağılımının ayrıntılı bir şekilde incelenmesine imkan vermektedir (Arabacı, 2014: 177). Kişisel gelir dağılımında geliri elde edenlerin, bu geliri hangi üretim faktörüyle elde ettiklerinden ziyade, sosyo ekonomik durumlarına, yaşadıkları bölge, yaş ve cinsiyet gibi demografik özelliklere göre analizler yapılır (Eğilmez, 2016: 212).

Kişisel gelir dağılımında, gelirin nasıl elde edildiğinden çok, gelirin ne kadar olduğu önemlidir. Bu bağlamda, bir birey ya da hane halkı ücret ve kira şeklinde birden fazla gelire de sahip olabilir. Kişisel gelir dağılımında önemli olan gelirlerin türü veya sayısı değil, bireyin ya da hane halkının elde ettiği toplam geliridir. Ayrıca kişisel gelir dağılımı kavramı, bir ekonomideki gelir dağılımı eşitsizliklerinin izlenebilmesi bakımından oldukça faydalıdır (Aykaç, 2013: 5).

Kişisel gelir dağılımında, hane halkları ve bireylerin gelir büyüklükleri etkili olabilmektedir. Bu durumda kişisel gelir dağılımı, gelirin haneler ve fertler arasında paylaşımının nasıl yapıldığı, iktisadi gelişme bağlamında nasıl bir değişim sürecinin yaşandığı izlenebilmektedir (Öztürk, 2017: 13).

Tablo 2.1’de ülkelerin gelir gruplarına göre GSMH ve kişi başı GSYİH verileri gösterilmektedir.

Tablo 0.1. Gelir Gruplarına Göre GSMH ve Kişi Başına Düşen Gelir (World Bank, 2018)

Ülke Grubu	GSMH (2017, Milyar \$)	Kişi Başı GSMH (2017, \$)	GSYİH Büyüme
Yüksek Gelirli Ülkeler	50,132.5	42.211	2.2
ABD	18,980.3	59.531	2.2
Almanya	3,596.61	44.469	2.2
Avusturya	400.2	47.290	3.0
Belçika	475.2	43.323	1.7
Danimarka	318.6	56.307	2.2
Finlandiya	245.6	45.703	2.6
Fransa	2,548.6	38.476	1.8
G.Kore	1,460.4	29.742	3.0
Hollanda	781.2	48.223	3.1
İspanya	1,265.8	28.156	3.0
İsveç	529.4	53.442	2.2
İtalya	1,878.3	31.952	1.5
Japonya	4,888.1	38.428	1.7
Kanada	1,573.2	45.032	3.0
Portekiz	203.9	21.136	2.6
Üst-Orta Gelirli Ülkeler	21,103.4	8.605	4.8
Brezilya	1,796.4	9.821	0.9
Çin	12,042.9	8.826	6.9
Malezya	305.1	9.944	5.9
Meksika	1,112.5	8.902	2.0
Romanya	1951.8	10.813	6.9
Tayland	411.7	6.593	3.9
Türkiye	882.8	10.540	7.4

Tablo 0.2. Devamı

Ülke Grubu	GSMH (2017, Milyar \$)	Kişi Başı GSMH (2017, \$)	GSYİH Büyüme
Alt-Orta Gelirli Ülkeler	6,296.4	4.654	5.3
Endonezya	934.3	3.846	5.0
Fas	103.9	3.007	4.1
Mısır	293.3	2.412	4.1
Nijerya	397.5	1.968	0.8
Pakistan	311.6	1.547	5.7
Ukrayna	101.4	2.639	2.5
Düşük Gelirli Ülkeler	545	750	5.7
Afganistan	20.1	585	2.6
Bangladeş	242.7	1.516	7.2
Kenya	71.4	1.507	4.8
Mali	14.2	824	5.3
Mozambik	12.3	415	3.7
Uganda	25.6	604	3.9
DÜNYA	78,061.2	10.714	3.1

Milli gelir ve kişi başına milli gelir, ülkelerin gelişmişlik anlamında karşılaştırılmalarında kullanılan en önemli göstergelerdir. Özellikle ülkelerin gelir gruplandırılması kişi başına milli gelir göre yapılmaktadır. Belirli bir eşğin altında kalan ülkeler az gelişmiş ülke olarak değerlendirilmektedir. Ülkelerin aynı para (ABD doları) cinsinde yapılması ülkelerin gelişmişlik karşılaştırılmalarında önem arz etmektedir. Bu bağlamda ülkelerin gelişmişlik seviyelerinin saptanmasında bireysel gelir dağılımı oldukça önem kazanmaktadır.

Ülkelerin gelir seviyelerine göre sınıflandırılmalarında Dünya Bankası'nın gelir kriteri genel anlamda esas alınmaktadır. Ülkeler, düşük, alt-orta, üst-orta ve yüksek gelirli olarak gruplandırılmaktadır. Kişi başına düşen geliri, 1.00 dolardan az olanlar düşük gelirli, 1006 dolar ile 3.95 dolar olanlar alt-orta, 3956 dolar ile 12.235 dolar arasında olanlar üst-orta ve 12.235 dolardan fazla olanlar yüksek gelirli ülke olarak sınıflandırılmıştır (World Bank, 2018).

Tablo 2.1'e göre kişi başına düşen gelir anlamında az gelişmiş ülkelerle gelişmiş ülkeler arasında ciddi anlamda bir fark görünmektedir. Gelir seviyesi en yüksek ülkelerin gelir seviyesi en düşük ülkelere oranı yaklaşık olarak 90 katı kadardır. Afganistan, Mali, Mozambik ve Uganda gibi ülkelerin kişi başı gelirinin 1.000 dolar altında kalması oldukça dikkat çekicidir.

Düşük, alt-orta ve üst-orta gelirli ülkelerde GSYİH büyüme hızları yüksek gelirli ülkelere göre yüksek olmakla birlikte bunu kişi başı gelire yansımaları çok

düşük oranlarda olmaktadır. Yüksek büyüme oranlarına rağmen bu ülkelerle yüksek gelirli ülkeler arasındaki farkın kapatılması zor görünmektedir.

Alt gelir seviyesindeki ülkelerle yüksek gelir düzeyindeki ülkeler arasındaki gelir farkının çok yüksek olmasının en önemli sebepleri; sermaye birikiminin yetersiz olması, işgücü niteliğinin istenilen düzeyde olmaması, yüksek dış ticaret açıkları, hızlı nüfus artışı ve eğitim düzeyinin kalitesinden kaynaklanmaktadır (Öztürk, 2017: 16).

2.4.2. Fonksiyonel Gelir Dağılımı

Üretim faktörlerinin milli gelirden aldıkları paylara göre dağılımının esas alınıp ölçülmesi ile fonksiyonel gelir dağılımı elde edilmektedir (Kirmanoğlu, 2014:206). Fonksiyonel gelir dağılımında asıl önemli olan, üretim faktörlerinin elde ettiği gelirlerin karşılaştırılmasıdır. Gelirin, emek gelirleri (ücret, maaş, yevmiye) ile emek dışı gelirler (kar, faiz, kira gelirleri) arasındaki bölüşümü esas alınmaktadır. Fonksiyonel gelir dağılımında, üretim süreci ile oluşan gelirin üretim faktörleri (emek, sermaye, toprak, girişim) ve sosyo-ekonomik kesimler arasındaki dağılımı oldukça önem taşımaktadır (TÜİK, 2011).

Fonksiyonel gelir dağılımı, genel anlamda milli gelirden emek ve emek dışı gelirlerin (faiz, rant, kar) aldığı payları gösterir. Bu dağılım, ülke içinde elde edilen gelirin üretim faktörleri arasındaki bölüşümüdür. Bu bölüşümde, üretim sürecine katılan üretim faktörlerinin aldığı değerler incelenmektedir. Fonksiyonel gelir dağılımı, gelirin üretim faktörleri arasında ne şekilde paylaştırıldığını göstermesi bakımından oldukça faydalı bir araçtır. Fakat hem üretim faktörlerinin kendi içinde eşit dağılmaması hem de bir bireyin ya da hane halkının birden fazla üretim faktöründen gelir elde edebilmesi gibi nedenlerden dolayı, fonksiyonel gelir dağılımının analiz edilmesinde ve sonrasında ulaşılan sonuçlarda dikkatli olmak gerekmektedir (Aykaç, 2013: 6).

2.4.3. Sektörel Gelir Dağılımı

Sektörel gelir dağılımı kavramı, tarım, sanayi ve hizmetler ekonomik faaliyet sektörlerinin gelirden aldıkları payların incelenmesi amacıyla kullanılmaktadır. Sektörel dağılım hesaplamaları ile zaman içinde gelir dağılımındaki meydana gelen değişikliklerin hangi sektörlerin lehine ya da aleyhine değiştiği analiz edilmesinde büyük katkı sağlamaktadır (Karluk, 2005: 69). Sektörel gelir dağılımı,

bir ekonominin gelişimi hakkında en doğru bilgileri vermesi açısından önemlidir. Başka bir deyişle tarım, sanayi ve hizmet sektörlerinin gelirden aldıkları payları, bunların uzun vadedeki değişimlerini ve bu değişimlerin hangi sektörlerin lehine ya da aleyhine geliştiğini ortaya koyması açısından önemlidir (Şit, 2008: 15).

Sektörel gelir dağılımında, tarım, sanayi, hizmetler ve inşaat gibi sektörlerin üretim sürecindeki katkıları oranında gelir dağılımı sağlanmaktadır. Bu dağılımda, bu sektörlerin milli gelirden aldığı pay ile barındırdığı nüfus ve oluşturdukları istihdamın orantılı olması adaletli bir sektöre gelir dağılımının göstergesidir (Üzümcü ve Korkat, 2014: 138).

Tablo 0.3. Ülkeler İtibariyle Milli Gelirin Sektörel Dağılımı (World Bank, 2018)

Ülke Grubu	Tarım	Sanayi	Hizmetler
Yüksek Gelirli Ülkeler	1.4	25.2	73.4
ABD	1.1	24.2	74.7
Almanya	0.6	27.6	71.8
Avusturya	1.1	25.2	73.7
Belçika	0.6	19.7	79.7
Danimarka	1.1	19.8	79.1
Finlandiya	2.3	23.9	73.8
Fransa	1.5	17.3	81.2
G.Kore	1.9	38.2	59.9
Hollanda	1.8	17.5	80.7
İspanya	2.6	21.6	75.8
İsveç	1.1	22.1	76.8
İtalya	1.9	21.3	76.8
Japonya	1.0	23.3	75.7
Kanada	1.3	27.6	71.1
Portekiz	1.9	19.4	78.7
Üst-Orta Gelirli Ülkeler	9.24	32.7	58.06
Brezilya	4.6	18.4	77
Çin	7.9	40.4	51.7
Malezya	8.7	38.8	52.5
Meksika	3.4	29.9	66.7
Romanya	4.3	30	65.7
Tayland	8.6	30	61.4
Türkiye	6.0	29.1	64.9
Alt-Orta Gelirli Ülkeler	16.2	28.1	55.7
Endonezya	13.1	39.3	47.6
Fas	13	25.5	61.5
Mısır	11.4	33.7	54.9
Nijerya	20.8	22.3	56.9
Pakistan	22.8	17.9	59.3
Ukrayna	10.2	23.9	65.9

Tablo 0.4. Devamı

Ülke Grubu	Tarım	Sanayi	Hizmetler
Düşük Gelirli Ülkeler	28.1	22.3	49.6
Afganistan	30.0	22	48
Bangladeş	13.4	27.7	58.9
Kenya	31.5	17.4	51.1
Mali	38.3	16.6	45.1
Mozambik	21.8	17.6	60.6
Uganda	24.9	20	55.1
DÜNYA	3.7	26.2	70.1

Tablo 2.2'ye göre, tarım sektörünün Milli gelire katkısı ülkelerin gelir seviyesiyle ters orantılı bir şekilde yansımaktadır. Tarım sektörünün milli gelire katkısı, düşük gelirli ülkelerde %28.1, alt-orta gelirli ülkelerde %16.2, üst-orta gelirli ülkelerde % 9.24 ve yüksek gelirli ülkelerde %1.4'tür. Bunun en önemli sebeplerinden birisi, düşük gelirli ülkelerde tarım sektöründe bulunan nüfus yoğunluğunun diğer sektörler göre daha fazla olmasıdır. Bu ülkelerde oluşturulan gelirin önemli bir bölümü tarımda sağlanmasına rağmen, tarım sektöründe çalışanlar sağlanan bu gelirden diğer sektörler kıyasla daha düşük pay almaktadırlar. Tarım sektöründen sağlanan gelirin kendi içinde adil bir gelir dağılımı sağlamadığını göstermektedir (Öztürk, 2017: 21).

2.4.4. Bölgesel Gelir Dağılımı

Bir ülkenin milli gelirinin farklı ölçütlere göre belirlenen bölgeler arasındaki dağılımının belirlenmesi amacıyla kullanılan gelir, bölgesel gelir dağılımı olarak açıklanmaktadır. Bölgesel gelir dağılımı hesaplamalarında, ülkenin coğrafi bölgeler ayrımı, yerleşim birimlerinin niteliği (kır ya da kent olması) ya da gelişmişlik seviyesine göre bölgelere ayrılarak analiz yapılır. Neredeyse hiçbir ülkede milli gelir bölgeler arasında eşit olarak dağılmamaktadır. Ülkelerin bölgesel gelişmişlik düzeyleri arasındaki farklarını ortaya çıkarıp sağlıklı bir analiz yapmak amacıyla kullanılmaktadır (Türk, 1997: 305).

Bir ülkenin bütün bölgelerinin aynı gelişmişlik seviyesine ve gelir paylaşımına sahip olması beklenen bir durum değildir. Bu çerçevede, her ülkenin farklı bölgeler arasında, az veya çok ekonomik gelişmişlik farkının bulunması doğal bir durumdur. Aynı şekilde, bir bölge içindeki gelir dağılımı da diğer bölgelerden farklı olabilmektedir. Zira bölgelerin ekonomik, sosyal, kültürel, coğrafi yapıları vb. özellikleri birbirinden azda olsa farklı olacaktır (Aykaç, 2013: 7).

Bölgeler arası gelir dağılımı eşitsizliğini analiz etmek için bölgeler arasındaki kişi başına düşen milli gelirin karşılaştırılması oldukça önemlidir. Böylece ortaya çıkan bölgesel gelir dağılımı eşitsizliği verileri; bölgesel gelişmişlik farklarını maksadıyla uygun politikaların belirlenmesinde politika yapıcılar tarafından dikkate alınması gereken önemli bir veri olarak değer kazanmaktadır. Bölgesel gelir dağılımı aynı zamanda farklı bölgelerin ülkenin genel üretimine sağladıkları katkı veya üretimden aldıkları pay açısından da önem arz etmektedir. Bir ülkenin bölgeler arasında gelir dağılımı adaleti açısından, ekonomik faaliyetlerde bölgeler arası önemli gelişmişlik farkının olmaması önem taşımaktadır.

Şayet önemli bir farklılık varsa bunun azaltılması için çaba gösterilmelidir. Zira bölgeler arasındaki gelişmişlik farklarının yüksek düzeyde olması beraberinde bazı sorunları da getirebilmektedir. Sosyal huzurun ve barışın tesis edilememesi, hatta varsa bölgeler arasındaki dinsel veya etnik sorunlar bu ülkenin bölünmesine dahi yol açabilmektedir (Üzümcü ve Korkat, 2014: 138). Aynı zamanda ülkenin elde ettiği gelirin bölgelere göre farklılıklar göstermesi, gelir dağılımında gelişmiş veya az gelişmiş bölgeleri aldıkları payların da değişmesine neden olmaktadır (Gençler, 2017: 25). Bundan dolayı bölgeler arasındaki gelir dağılımındaki adaletsizliği gidermek için bu yönde politikalar uygulanmaya çalışılmalıdır.

Gelir dağılımı türleri her biri birbirine bağımlı olup birbirini etkilemektedirler. Fonksiyonel gelir dağılımı sektörel olarak ekonomik yapıyla ilgiliyken, aynı zamanda ekonominin bölgesel gelir dağılımını da yansıtmaktadır. Kişisel gelir dağılımı ise, diğer gelir dağılımı türlerinin sonuçlarına göre şekillenmektedir. Gelir dağılımı türleri arasındaki bu ilişki özellikle gelir dağılımı adaletinin sağlanması noktasında uygulanacak politikalar üretirken dikkate alınması bağlamında önemlidir (Uysal, 2007: 255). Gelir dağılımı türleri ve aralarında ki ilişki şekil 2.1’de gösterilmektedir.

Şekil 0.1. Gelir Dağılımı Türleri ve Arasındaki İlişki (Uysal, 2007: 255).

2.5. GELİR DAĞILIMI POLİTİKASININ İLKELERİ

Bir ülkede sosyal ve toplumsal barışın sağlanması açısından, gelir dağılımının önemi oldukça fazladır. Fakat gelir dağılımı adaletinin kendiliğinden sağlanması olası görülmemektedir. Bu durumda sosyal devlet olma gereği olarak, devlet uygun politikalarla gelir dağılımına müdahale edebilmektedir (Ersezer, 2006: 255).

Gelir dağılımı ve servet politikası, toplumda gelirin adil dağılıp, yatırım ve tüketimlerin belirli bir seviyede ve sürdürülebilir bir ortamda gerçekleştirilmesi amacını taşır. Aksi takdirde gelirin belirli bir zümre elinde toplanması, yaşam kalitesini ve ekonomi düzeni için bir tehdit unsuru olarak görülebilir. Gelirin düzenli veya düzensiz miktarlarda dağılımı, gelir dağılımı politikası için oldukça önemlidir. Gelir adaletinin yüksek olduğu bir toplumda, farklı gelirlerin, ortalama gelire olabildiğince yakın konumlanmış olması beklenir (Özdemir, 2017: 86).

Gelirin yeniden dağılımında uygulanacak gelir dağılımı politikalarının bazı özelliklere sahip olması gerekir. Bu özellikler ile ilgili literatürde de en çok kullanılan sınıflandırmaya göre, bir sıralama yapacak olursak (Aksu,1993: 24);

- 1-Eşitlik ilkesi
- 2-İhtiyaç ilkesi
- 3-Asgari yaşam seviyesinde asgari gelir hakkı ilkesi
- 4-Gelir farklılıklarının üst seviyede sınırlandırılması ilkesi
- 5-Çalışma ilkesi

6-Herkese eşit muamele ilkesi, seklinde sıralanmaktadır. Bu ilkeler aşağıda detaylı bir şekilde anlatılmaktadır

2.5.1. Eşitlik İlkesi

Günümüz ekonomilerinde gelirin bireyler ve sosyal sınıflar arasında eşit bir şekilde dağılmadığı, hatta sanayileşmeden önceki dönemlerde daha adaletli bir gelir dağılımı olduğu hakkındaki görüşlerin bile geçerliliğine bugün kuşku ile bakılır olmuştur. İnsanlık yaşamı boyunca tüm toplumlar ve tüm yönetimler hiyerarşi ile eşitliği uzlaştırmak için yoğun çaba vermişlerdir. Günümüz modern dünyasındaki en önemli düşüncelerden birisi de bütün insanların eşit olduğudur. Buna bağlı olarak eşit olan insanların eşit gelire sahip olmaları gerektirir. Bu bağlamda son dönemlerde politik alanda gerçekleştirilen siyasi anlamdaki demokrasiyi ekonomik alanda da gerçekleştirme isteği giderek önem kazanmaktadır. Fakat politik ve ekonomik alanda toplumlar arası eşitlikten bahsedilse de, ekonomik alanda henüz eşitlikten bahsetmek pek mümkün olmamaktadır (Aksu, 1993: 25).

İktisadi faaliyetler sonucunda sağlanan gelirin adaletli bir dağılımının olmamasının en önemli nedenlerinden biri, toplumdaki bireylere fırsat eşitliğinin tanınmamasıdır. Bu amaçla gelirden daha düşük pay alanlar hem kamusal ve özel kaynaklara erişimde hem de fırsatlardan da mahrum kalmaktadırlar (Öztürk, 2017: 39-40).

Günümüzde servet ve sermaye dağılımındaki eşitsizlik, gelirin de eşitsiz ve adil olmayan bir biçimde dağılmasına sebep olmaktadır. Eşitlik ilkesi de bu durumdan hareketle servet dağılımındaki eşitsizliklerin azaltılması yoluyla eşitliğin sağlanması gerektiğini kabul eden bir ilkedir (Canbey Özgüler, 2017: 62). İnsanların yaşam, mülkiyet ve tasarruf hakları günümüz kapitalist düzeninde daha çok tartışılır konular arasına girmiştir. Bugünkü kapitalist sistemde sermayenin oldukça büyük bir kısmı belirli bir kesimin elinde toplanmış bulunmaktadır. Bununla birlikte giderek artan oranda ücretle yaşamını sürdürmek zorunda kalan insan sayısının artmasına neden olmuştur. Bu sebeptir ki gelir eşitsizliğinin giderek artması çoğu zaman yoğun tepkileri beraberinde getirmektedir.

2.5.2. İhtiyaç İlkesi

Gelir ve servet dağılımı politikasının temel amaçlarından biri de ihtiyaç ilkesidir. İhtiyaç ilkesi, sosyal hasılanın bireylerin ihtiyaçlarına uygun dağıtılması

olarak tanımlanmaktadır. Bu ilke daha çok ortaçağda uygulanmıştır, günümüzde ise memur maaş uygulamalarında görülmektedir. Memur maaşları, memurun elde ettiği gelir ile uygun bir yaşam sürmesi amacına uygun olmalıdır (Aksu, 1993: 45). Başka bir tanıma göre ise, yaratılan gelirin toplum içinde ihtiyaçlar doğrultusunda dağıtılması olarak adlandırılmaktadır. İhtiyaç ilkesi toplumda yaşayan tüm bireylerin asgari düzeyde bir gelir elde etmesi gerektiği düşüncesi ile de bütünleşmektedir. Toplumda yaşayan tüm bireylerin o toplumun vatandaşı olmaları sebebiyle bir gelire sahip olması gerektiğini savunan asgari gelir uygulamaları bu ilkenin bir uzantısı olarak değerlendirilebilir. Toplumda kişiler ve farklı sosyal tabakalar arasında gelir eşitsizliklerinin çok fazla olması da sosyal barış açısından istenmeyen bir durumdur (Canbey Özgüler, 2017: 62).

Modern iktisat teorisine göre, ihtiyaçların sınırsız, buna karşılık kaynakların kıt olması ilkesi gereği, tüm ihtiyaçları karşılamak iktisaden mümkün olmamaktadır. Bununla birlikte yaşamak için gerekli bir takım zorunlu ihtiyaçlara erişimin zorlaşması insanlığı tehdit eder hale gelmiştir. İnsanların büyük çoğunluğu gelirleri ile tasarruf ve yatırım yapmak bir yana kendilerini ve ailelerini yaşatmaya çabalamaktadır.

2.5.3. Asgari Yaşam Seviyesinde Asgari Gelir Hakkı İlkesi

Gelir ve servet politikasının temel amaçlarından biri de o yere ait olmuş asgari yaşam seviyesinin altına düşen kişileri en azından bu seviyeye yükseltmek için asgari gelir sağlamaktır. Vatandaşlık geliri ya da temel gelir olarak da isimlendirilen bu uygulama, gelirin toplum nezdinde adil dağıtımı için öngörülen politikalardan biridir. Vatandaşlık geliri, gelir dağılımındaki adaleti temin etmeyi amaçlayan ve bu çerçevede gelirin şartsız olarak, sadece vatandaş olma yeterliliğinde paylaşılması gerektiğini ileri süren görüştür (Buğra ve Keyder, 2012). Günümüz dünyasında tüm ülkelerde bu ilke gelir dağılımı politikasının amaçlarının ilk evresi olarak yer almaktadır. Aynı zamanda bu ilke, kamu vicdanına hitap eden mutlak bir kural olmakla birlikte anayasa anlamında da bir unsur olmuştur. Bu ilke tüm ülkeler ve ülkelerdeki kesimler tarafından kabul gören bir kural ola gelmiştir. Bu ilke ile insanların asgari yaşam seviyelerinin güvence altına alınması ve insanların insan olmasından kaynaklanan haklarının zedelenmemesi noktasında tüm insanlar eşit görülmektedir (Aksu, 1993: 36).

Sosyal refah devleti uygulamalarının da temelinde yer alan bu anlayışla toplumda yaşayan bireylere insani bir yaşam düzeyi sunmak ve pozitif özgürlüklerin artırılıp toplumun sunduğu fırsatlara ulaşılmasını kolaylaştırmak amacıyla uygulanan sosyal politikalar ile yapılan sosyal transferler ise gelir hakkı ilkesinin temellini oluşturur (Sen, 1999). Bir ekonomide toplumun tamamı yaşamalarını sürdürebilmek için yeterli gelire sahip olmayabilirler. Bu ilkenin gereği olarak devlet bütün topluma en azında yaşamlarını sürdürebilmek için gerekli politikalarla gereken önlemleri almalıdır.

2.5.4. Gelir Farklılıklarının Üst Seviyede Sınırlandırılması İlkesi

Devletin, ortaya çıkan gelir farklarını azaltması ve yeniden gelir dağılımı sağlaması politika hedeflerindedir. Bunu sağlayabilmek için en önemli araçların başında artan oranlı gelir vergisi gelmektedir. Liberal ekonomilerde artan gelir ve servet farklarının azaltılması yönünde duyulan istek, hem politikacılar hem de emek kesimi ile toplumun diğer kesimlerince gerekli görülmektedir.

Aslında gelir farklılaştırma politikası adalet düşüncesinden ziyade, daha iyi üretim politikası amaçlarının gerçekleştirilmesi açısından benimsenmektedir. Toplum, üretim ve gelirin dağıtılması politikası hedefleri arasında denge sağlamak zorundadır. Buna karşın bu politikalardan bazılarında ağırlık vererek dengeyi sağlayamaz ise toplumsal huzurun sağlanmasında sıkıntılar yaşanabilir (Aksu, 1993: 37).

Toplumda belirli bir seviyede yaşam için gerekli materyallerin erişilebilir olması, gelir farklılıklarını görece daha tahammül edilebilir noktalara çekmektedir. Örneğin yaşamak için gerekli yiyeceği, giyeceği, konutu ya da daha rahat ulaşım için ihtiyaç duyduğu otomobili almak için önemli ölçüde çaba sarf eden bir kişinin, yüksek gelir için vereceği tepki daha şiddetli olacaktır. Ancak bu tür ihtiyaçlarını görece giderebilen bireyler, yüksek gelir elde etmek için daha fazla çaba sarf etmek isterken üst gelir grubuna daha az tepki vereceklerdir (Özdemir, 2016: 11).

Gelir farklılıkları, insanların yaşam standartlarının ölçüsünü belirleyen en önemli olgulardan biridir. Bu ilkede önemli olan gelir farklılıklarının toplumsal huzursuzluk çıkarabilecek eşğin altında kalmasını sağlamaktır. Aslında bireyler ve toplumlar arasında bir gelir farkının olması çok da sıkıntı olacak bir durum değildir. Ancak bu gelir farkının bireyler ve toplumlar arasında huzursuzluk oluşturmayacak

düzyeyde olmasını sağlamak gerekmektedir. Aslında bir bakıma gelir farklılığı üretimin devamlılığı ve çeşitlenmesi açısından oldukça önemlidir.

2.5.5. Çalışma İlkesi

Bu ilkenin temel amacı, gelirin, sosyal verimlilikleri ölçüsünde bireyler arasında dağıtılmasını sağlamaktır. Aynı işi yapan bireyler şayet aralarında verimlilik farkı varsa, bu verimlilik farkı kadar farklı gelir olarak elde etmeleri gerekir. Aksi takdirde aynı işi yapanların aynı geliri elde etmeleri beklenir. Ancak bu durumda sosyal hasılaya yapılan katkının ölçümü sorun olmaktadır. Bu ölçümün nasıl ve kim tarafından yapılacağı, araştırılmışsa da ortaya atılan farklı yaklaşımlar tahmin edilir seviyede değildir (Aksu, 1993: 41). Çalışanların korunup güvence altına alınabilmeleri için çalışma süreleri ile ilgili yasal düzenlemelerin yapılması, sosyal güvencelerinin sağlanması adına istihdamla ilgili düzenlemeler gelir dağılımının adaletinin sağlaması bağlamında oldukça önemlidir (Öztürk, 2017: 287).

2.5.6. Herkese Eşit Muamele İlkesi

Bu ilkenin temel mantığı, hiçbir topluma ya da gruba, ırk, din, sınıf, politik eğilim gibi nedenlerden dolayı gelir dağılımı konusunda ayrıcalık tanınmamasıdır. Ortaçağ'da bir gruba aidiyet o grubun üyelerine ortalama üstü bir gelir dağılımı, iktidar tarafından sağlanmaktadır. Bu dönemin en önemli özelliği gruba girişin isteğe bağlı ve kolay olmamasıdır. Bu çerçevede belirtilen bu durum, günümüz şartlarında sendikalar için ifade edilebilir. Sendikalar yapmış oldukları toplu iş sözleşmeleriyle sadece kendi üyelerinin faydalanmalarını sağlayarak, üye olmayanların üye olması amacıyla bir baskı aracı olarak kullanabilmektedirler.

Herkese eşit muamele ilkesi birçok ülkede anayasal teminat altına alınmıştır. Anayasal bir teminata konu olan bu ilkeden hareketle bir gruba aidiyet hiç kimseye ayrımcılık vermemelidir (Aksu, 1993: 46). Bu ilkenin tam uygulanması beraberinde adil bir gelir dağılımını da sağlayabilir.

2.6. Gelir Dağılımı Politikasının Araçları

Gelir dağılımı, sadece iktisadi bir olgu değil, aynı zamanda uygulanan iktisat ve sosyal politikalarının zamanla ortaya çıkardığı bir sonuçtur. Bu kavram, ekonomik ve toplumsal ilişkilerin gelir farklılaşmalarının sonucu olarak

açıklanmaktadır. Gelir dağılımını etkileyen faktörlerin incelenmesi temelde gelir dağılımı politikası belirlenmesi amacına yönelik olmaktadır (Öztürk, 2017: 25).

Bireylerin ve toplumun elde edilen gelirden ne kadar pay aldıkları konusunda gelir dağılımı önemli bir kavramdır. Gelir dağılımındaki temel amaç gelirin eşit ve adil bir şekilde paylaşımıdır. Devletin bu amacı gerçekleştirmek için elinde gelir dağılımının fonksiyonunu ve büyüklüğünü değiştirecek oldukça fazla sayıda araç bulunmaktadır. Vergi politikası, kamu giderleri politikası ve kamu borçları politikası mali olmayan politika araçları, istihdam, ücret ve fiyat kontrolleri ise mali olmayan politika araçları arasında yer almaktadır. Para politikası, bu araçlar kadar etkili olmasa da gelir dağılımı ve yoksulluk üzerinde etkisi olabilir (Aktan ve Vural, 2002: 1).

Gelir dağılımının etkilenmesi, birincil ve ikincil gelir dağılımının etkilenmesi ve eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanması şeklinde olmaktadır. Para, maliye, gelir, servet ve eğitim politikaları gelir dağılımını etkileyen politika araçlarıdır. Bu politikalar birbirinden farklı politikalar olarak görülse de bu politikaları uygulamada birbirinden farkı yoktur (Yücel, 2011: 44).

Kamu politikası araçlarının, gelir dağılımı yönünden irdelenmesi ve belirli kamu politikası araçlarının gelir dağılımını ne şekilde etkileyebileceğinin teorik olarak ortaya konulması amaçlanmaktadır. Bu bağlamda kamu politikalarının gelir dağılımı üzerindeki etkileri açıklanmaya çalışılacaktır.

2.6.1. Ücret Politikası

İşgücü piyasasına yönelik düzenlemelerin temel amacının fonksiyonel gelir bölüşümünde emek aleyhine ortaya çıkacak değişmelerin engellenmesi olduğu söylenebilir. Devletin işgücü piyasasına müdahalesi, asgari ücretin belirlenmesiyle sınırlı kalmakta, istihdamın korunması, işçi ve işverenlerin örgütlenmesi konularını da kapsamaktadır. Devlet işçi ve işveren kesimlerinin örgütlenmesi ve toplu pazarlık sürecinde ücret oluşumuna yapacağı müdahaleler ile fonksiyonel bölüşüm üzerinde etkili olabilmektedir (Canbey Özgüler, 2014: 76). Devlet ve toplu sözleşme tarafları beraber uyguladıkları ücret politikası ile birincil gelir dağılımını oldukça etkileyebilmektedirler. Asgari ücretlerin belirlenmesinde devlet, toplu sözleşme ile asgari ve fiili ücretlerin belirlenmesinde ise toplu sözleşme tarafları etkili olmaktadır. Demokratik toplumlarda toplu sözleşme düzeni çerçevesinde devlet sözleşme serbestiyeti tanımaktadır, bundan dolayı genellikle devletin müdahalesi dolaylı

olmaktadır. İşçi- işveren sendikaları ve devlet tarafından ücret politikasının amaçları farklı şekillerde belirlenmektedir (Aksu, 1993: 47).

2.6.2. Fiyat Politikası

Gelir dağılımı politikaları, ücret politikaları ile birlikte bir de fiyat politikası izlemektedir. Malların fiyatları, reel gelirlerin ve reel ücretlerin belirlenmesinde önemli etkisi olmaktadır.

Devlet fiyat politikası uygulaması ile dar gelirlileri korumayı amaçlamaktadır. Bu politikada temel amaç, temel gıda maddeleri, eşit eğitim hakkı, barınma ve benzerleri gibi asgari yaşamayı belirleyen mallara yönelik koruma söz konusudur (Yücel, 2011: 47-48). Aynı zamanda fiyat politikaları, üretim faktörleri veya sektörlerin milli gelirden alacağı payın belirlenmesinde, dolayısıyla da sektörel ve fonksiyonel gelir dağılımı üzerinde doğrudan etkili olabilecek araçlardan biridir. Fiyat politikaları genellikle tarım ürünlerinin fiyatlandırılması ve piyasadaki özel girişimciler tarafından üretilen malların fiyatlarına müdahale edilmesi şeklinde uygulanmaktadır (Canbey Özgüler, 2017: 64).

Fiyat politikası ile ücret politikası arasında doğrudan bir ilişki vardır, çünkü reel ücret (W/P) dikkate alındığında mal fiyatlarının ne kadar önemli olduğu anlaşılmaktadır. Fiyatlardaki büyük değişimler, özellikle dar ve sabit gelirli hanelerde önemli reel gelir kayıplarına neden olabilmektedir. Reel gelirin artırılması amacı da toplumun geniş bir kesimi için ve dolayısıyla sosyal politika açısından oldukça önemlidir. Devlet bu politika ile ilk aşamada, dar gelirlileri korumak için asgari yaşamada etkin olan mallara yönelmektedir (Aksu, 1993: 49).

2.6.3. Gelirler Politikası

Gelirler politikası geniş kapsamlı olup, özellikle kamu harcamaları, vergiler ve toplam talebi değiştirmeksizin enflasyonu baskı altına almayı amaçlamak için alınan birçok önlemin kendi içinde barındıran bir politikadır (Öztürk, 2017: 251). Gelirler politikasındaki temel amaç fiyat istikrarını korumaktır. Bu politika önceleri gelir dağılımını ihmal ettiğinden dolayı başarısız olmuştur. Ancak daha sonra yapılan araştırmalarda gelir dağılımı politikalarına önem verilmeye çalışılmış ancak istatistiki veri yetersizliği nedeniyle bu politikanın çıkmaza girmesine yol açmıştır. Bu çıkmazı sendikalar işletmelerde kararlara katılmanın yanı sıra servet politikası ile

aşmaya çalışmışlardır. Gelirler politikasının bu durumda sadece enflasyonla mücadele etmeye yönelik uygulamalarının olumsuzlukları sebebiyle, gelirin adaletli dağılımını sağlama gereksinimi doğmuştur (Aksu, 1993: 51).

Vergiye ilişkin uygulamalarda hükümetler tarafından ulaşmak istenilen amaçlar doğrultusunda politikalar belirlenmektedir. Gelir dağılımında eşitliğin sağlanması için, hükümetler belirli bir gelir düzeyinin üzerindeki vergilendirip, bu vergileri ise belirli bir düzeyin altında geliri olanlara aktarabilmektedir. Aslında hükümetler eşit bir gelir dağılımından ziyade, gelir dağılımının eşitsizlik oranını düşürme amacıyla ise, gelir düzeyi yüksek kesimlere daha yüksek vergi oranları gerektiren politikalar izleyebilirler (Sundrum, 1990: 300-301). Toplumsal refah seviyesini belirleme açısından devletin adil bir gelir dağılımı fonksiyonu sağlaması, reel gelirin ve servetin bireyler arasında adil bir şekilde dağıtılması bakımında oldukça önemlidir. Bireylerin ve toplumun hayat standardını yükseltmenin iki farklı yolu vardır. İlk olarak bireylerin verimliliklerini artırmak için eğitim seviyesinin yükseltilmesi için çalışmaktır. İkinci olarak ise gelirin farklı araçlar kullanarak daha düşük gelirli lehine yeniden dağıtılmasına çalışmaktır Maliye politikası araçları vergi, kamu harcamaları ve borçlanma politikası, her iki anlamda da toplumun hayat standartlarının yükseltilmesi için kullanılabilir (Aktan ve Vural,2002:5). Gelirin yeniden dağılımında uygulanan vergi politikasının, verginin yapısı ve teknik özelliklerine etkileri farklı boyutta olmaktadır. Bu bağlamda dolaylı bir verginin yükünün genelde düşük gelirli, dolaysız bir verginin ise yüksek gelirli grupların taşıdıkları görüşü hakimdir (Eker, 2001: 279).

2.6.4. Maliye Politikası

Maliye politikası devletin elindeki en büyük ve en etkili politikalarından biridir. Bu bağlamda maliye politikası ekonominin her alanına rahatlıkla uygulanabilme ve müdahale etme imkanı sağlayabilmektedir. İlk olarak, vergi politikaları ile vatandaşın toplanan gelirlerin devlete aktarılması, ikinci olarak, harcama ve transfer politikalarıyla devletin elindeki kaynaklarını vatandaşa aktarılması, son olarak ta borçlanma politikası ile ekonominin kontrol altına alınması, bütün bunlar devletin maliye politikası ile elinde birçok müdahale aracı olduğunu göstermektedir. Maliye politikası ile birinci gelir dağılımı ve ikinci gelir dağılımı ile ilgili alınması gereken tedbirler anlaşılmaktadır. Maliye politikası esas etkisini net gelirlerin değiştirilmesinde görülmektedir. Bu politika ile birlikte sosyal

güvenlik politikası, para ve kredi politikaları da uygulanmaktadır. Uygulanan maliye politikası her ne kadar birincil gelir dağılımı üzerinde etkisini gösterse de, asıl etkisini ikincil gelir dağılımı üzerinde göstermektedir (Yücel, 2011: 45).

Kamu maliyesinde vergi ve diğer bütün kamu gelirleri hazineye toplanmaktadır. Hazineye parasal değerler olarak giren bu gelirler sonuçta hazineye kalmaz, bu değerler maaş, ücret, faiz, mali yardım ve sosyal yardım, kamu yatırımları şeklinde hazineden çıkar ve tekrar milli ekonominin akışı içine döner. Burada devletin kasasının (hazinenin) bir havuz olmadığını, bir süzgeç vazifesi gördüğünü söyleyebiliriz. Tüm kamu gelirleri belli bir süzgeçten geçerek girer ve tüm kamu harcamaları da bu süzgeçten geçerek çıkarlar. Sonuçta hazineye herhangi bir artma veya eksilme olmamaktadır. Bu süzgecin kamu gelirlerinin hazineye girişindeki delikleri boyut olarak birbirinden farklı oldukları için mali anlamda hazine, siyasi anlamda devlet bir yeniden dağıtım aracı haline gelmektedir (Türk, 1994: 13).

Toplanan vergide adaletin sağlanması, gelir ve servet politikaları için büyük önem taşımaktadır. Verginin sadece kurumsal ve üretken firma veya şahıslardan alınması kimi zaman sorunlara neden olabilir. Harcamalar nasıl toplum tabanına yayılıyorsa bunun bedeli olan vergilerin de eşit bir şekilde tabana yayılması gerekir. Çoğu zaman vergilerin toplanamaması nedeniyle açık veren bütçenin denkleştirilmesi için dolaylı vergilendirme yoluna gidilebilir. Ancak bu sağlıklı bir uygulama olarak görülmez. Şeffaf bir vergilendirme sistemi hem gelir adaletini hem de toplumsal barışı sağlar (Özdemir, 2016: 17). Ülkeler gelir dağılımının adaletsizliğini ortadan kaldırmaya yönelik uygun politikalar uygulayabilirler.

Uygun maliye politikaları ile daha düşük gelir gruplarına transfer yoluyla ödemeler yapılabilir, asgari ücret artırılabilir veya asgari ücret vergi kapsamından çıkartılabilir. Bunun yanı sıra, kayıt dışı ekonominin azaltılması, istihdam artırıcı, işsizliği azaltıcı ekonomi politikaları ile birlikte işgücünün niteliğini artırıcı eğitim politikaları da uygulayabilir (Üzümcü ve Korkat, 2014: 139).

2.6.5. Eğitim Politikası

Eğitim insanlara bir tarafta bilgi verirken, bir taraftan da bilgiyi üretme, anlama ve yorumlama becerisi de kazandırmaktadır. Topluma verilen eğitim, beşeri sermayeye yapılan bir yatırım olmaktadır. Zira eğitim sebebiyle insanlar hayat boyunca daha üretken olabilmektedirler. Eğitimin insan odaklı bir yatırım olması

sebebiyle, etkileri de diğer yatırımlardan farklı olmaktadır. İyi eğitimin insana daha iyi kazanç sağlama imkanları sunması nedeniyle gelir dağılımı açısından oldukça olumlu bir etki oluşturmaktadır (Bulutoğlu, 1981: 304).

Eğitim gelir dağılımında hem mevcut hem de gelecekteki işlere uyum sağlanması açısından önemlidir. Eğitimli bireyler daha kolay iş bulabilme şansına sahip olabilmektedir. Fakat işgücü piyasasının yeterince iyi düzenlenmemiş ya da yapısal problemlerinin olması durumunda eğitimli bireylerin iş bulmasını güçleştirebilmektedir. Uzun dönem iş bulamayanlar ve işsiz kalmış bireyler ‘ümidi kırılmış işsizliği’ oluşturur. Gereğinden daha fazla eğitim almış işsizler ise ‘aşırı eğitim’ tuzağına yakalanıp işgücü piyasasından çekilerek ‘iradi işsizliği’ oluşturabilir (Özdemir,2016: 17).

Eğitim politikalarının gelir dağılımı üzerindeki en önemli etkisi, bireyler arası fırsat eşitliği sağlamasıdır. Eğitim ve gelir politikası arasında fonksiyonel bir ilişki bulunmaktadır. Bundan dolayı gelir dağılımında eğitim politikalarının rolü oldukça fazladır. Eğitimde ortaya çıkabilecek bir tekelleşme, olumsuz olarak gelir dağılımını etkileyebilecektir. Devlet ortaya çıkabilecek eğitim tekelleşmesini engelleyebilmek, eğitimde fırsat eşitliğini sağlamak adına birtakım tedbirler almaktadır. İlk olarak herkese eşit eğitim hakkı tanınması için eğitimin önündeki bütün engellerin kaldırılması gerekmektedir. İkinci olarak eğitim ile ilgili araç ve gereçlere kolay bir şekilde ulaşılmasını sağlanmaktadır. Son olarak da devlet eğitim masraflarını yüklenmektedir (Aksu, 1993: 54).

Teknolojik ilerleme, yeniliklerin uygulama hızına bağlıdır. Genellikle yeni becerilere olan talebi artırır ve yeni meslekler yaratır. Bu, eğitim ile teknoloji arasında bir yarış fikrine yol açar. Eğer yetenek arzı, teknolojinin ihtiyaçları kadar artmazsa, eğitimi yeterince gelişmiş olmayan gruplar daha az kazanıp emeğe ilişkin eşitsizlik artacaktır. Bunu önlemek için, eğitim sistemi, yeni eğitim türlerinin arzını ve yeni becerilerin çıktısını yeterince hızlı bir şekilde artırmalıdır. Dahası, eşitliğin azalması durumunda, yeni becerilerin arzı, özellikle en eğitim düzeyi düşük olan gruplar için daha da artmalıdır (Piketty, 2014: 218).

2.7. GELİR DAĞILIMI İLE İLGİLİ TEORİLER

Tarihten günümüze kadar gelir dağılımı ve özellikle gelir eşitsizlikleri insanların ilgisini çekmekte ve bütün iktisadi sistemlerin en büyük sorunlarının başında gelmektedir. Özellikle sanayileşme ve sonrasında emek ile sermaye

arasındaki paylaşımdan kaynaklı sosyal sorunlar, ekonomik araştırmalarda gelir dağılımlı teorilerinin ön plana geçmesine sebep olmuştur (Aksu, 1993: 2).

Fizyokratlardan, Neoklasik iktisatçılara varıncaya kadar birçok iktisadi sistem, gelirin dağılımlı olgusu üzerinde durmuştur. Fakat bu olgunun normatif bir nitelik taşması herkes tarafından kabul edilen evrensel ve tutarlı bir dağılım kuramının ortaya konmasını engellemiştir (Uyanık, 2017: 38).

Gelir dağılımlı sorunu dünya ekonomilerinin bir gerçeğidir. Günümüz ekonomilerine ya sosyalizm ya da kapitalizm ile sosyalizm arasında yer alan karma ekonomi sistemi yön vermektedir. Gelir dağılımlı'nın sebeplerini daha iyi anlayıp analiz etmek için iktisadi yaklaşımların gelir dağılımlı'na bakış aıllarının irdelemek gerekmektedir. Çalışmanın bu bölümünde iktisadi sistemlerin gelirin nasıl dağıtılacağı konusundaki teoriler açıklanacaktır.

2.7.1. Klasik Gelir Dağılımlı Teorisi

Sanayi kapitalizmi dönemi ile birlikte önemli sosyal değişmeler doğrultusunda klasik iktisat hızlı bir geleişe göstermiştir. Gelir dağılımlı hakkında ilk olarak Adam Smith ve John Stuart Mill alışmalar yapmış ancak konuyu bir sistematik bütünlük içinde incelememişlerdir. David Ricardo konuyu daha geniş bir perspektif de analiz etmiştir. Bu sebeple klasik iktisadın gelir dağılımlı teorisinde D. Ricardo'nun görüşleri oldukça hakimdir (Yücel, 2011: 24).

Klasik iktisadın ve modern iktisat biliminin kurucusu olarak gösterilen Adam Smith, bir taraftan zenginliğe nasıl ulaşılacağı'nın yollarını araştırmış, diğer taraftan da ortaya çıkan zenginliğin ne şekilde paylaştırılacağı hususunda temel bir ereve ortaya koymuştur. Smith, bu şekilde temel düzeyde bir fonksiyonel gelir dağılımlı teorisi oluşturmuştur (Aykaç, 2013: 17).

Klasik iktisadın temellerinin 1776 tarihli "Milletlerin Zenginliği" eseri ile Adam Smith tarafından atılmıştır. Smith, düşüncesini kapitalizmin üretim süreçlerinin ibrası ve devamlılığı üzerine kurmuştur. Teorinin hipotezi genel anlamda ekonomide elde edilen toplam gelirin; işçiler, sermayedarlar ve toprak sahipleri arasında nasıl paylaşılacağı üzerinedir. Smith'in hipotezine göre; ücret seviyeleri arttıka kar oranı maliyet baskısından doyalı artmaktadır. Bundan dolayı işçinin en etkin şekilde kullanılması gerekir. Bunun için işbölümü kaçınılmaz görülmektedir. İşbölümü retim kapasitesini fazlasıyla artırır. Bu durumda sermaye sahibinin karlılığı da artmış olacaktır. Karlılığın artışı dağıtılan gelirin miktarında da belirli bir

artışa yol olacaktır. Fakat dağıtılan bu gelir kazançla doğru orantılı olarak artarsa, sermaye birikimi ve yatırım mümkün olmayabilir. Bu nedenle ücretlerin doğal seviyede tutulması gerekir (Smith, 2010).

Klasik gelir dağılımı teorisinin temellerini Smith’le birlikte atan Ricardo, teorisinde ekonomi, sanayi ve tarım olmak üzere iki ana sektöre ayrılmıştır. Ancak teoride tarımsal faaliyetlerin ekonominin gelişmesinde çok önemli bir rol oynadıkları ifade edilmektedir (Peterson, 1976: 452). Genel anlamda Ricardo düşüncelerini şu üç ana yapı üzerinde toplamıştır (Aykaç, 2013: 18);

1) Emek değer teorisi geçerlidir. Üretimde kullanılan malın değeri onu üretimde kullanılan emekten kaynaklanmaktadır.

2) Üretime açılan her yeni toprak daha az verimlidir, dolayısıyla “azalan verimler kanunu” geçerlidir.

3) Asgari ücret düzeyinin üstüne ücretler çıktığında nüfus artışına neden olur. Bu, mevcut gelirin yeniden düşmesine neden olur. O halde uzun dönemde ücretler asgari seviyede kalacaktır.

Ricardo teorisinde ekonominin çıktısı, rant, ücret ve kar olmak üzere üç ana faktör arasında bölüşümü yapılır (Peterson, 1976: 452).

Klasik sistemde, kar ile ücret arasında bir paradoks olduğu ve ücretlerin asgari düzeyde sabitleneceği varsayılmaktadır. Bu durumda karların artırılabilmesi için ya ücretlerin düşürülmesi, ya da düşük tutulmasıyla mümkün olabilmektedir (Ulutürk ve Ersezer, 2005: 102).

Klasikler toplumu sınıflara ayırıp bu sınıflarının birbirleri ile mücadeleleri üzerinden tetkik etmeye çalışıyorlardı. Bu sebeptendir ki gelirin sınıflar arasında dağılımı bu sınıfların birbirleri ile olan bağlarını çözümlenmede önemli bir araç olarak görüldü. Klasikler için tek verimli üretim faktörünün emek olduğu varsayıldığı için, üretimden elde edilen gelirden, toprağın ve sermayenin payına düşenin belirlenmesindeki düzlem bu sınıfların birbirleri olan mücadelesi olarak görüldü (Çelik, 2008: 5). Bu yaklaşım, aynı zamanda gelir dağılımı sorununa değinmesine ve mevcut yapının bir ölçüde eşitsizlik oluşturduğunu ima etmesine rağmen, herhangi bir çözüm sunmamaktadır (Ulutürk ve Ersezer, 2005: 102).

2.7.2. Marksist Gelir Dağılımı

Marks’ın gelir dağılımı teorisi emek-değer ve artı-değer teorilerine dayanır. Marks’ın emek-değer teorisini açıklamadan önce, “kullanım değeri” ve “değişim

değeri” kavramlarının açıklanmasında yarar vardır. Bir malın kullanılabilirdiği ölçüde sağladığı fayda, kullanım değeridir. Değişim değeri ise malların ihtiyaç duyulan başka mallarla değiştirilmesi sonucu sağladığı faydadır (Tanrıverdi, 2007: 11). Teoriye göre, bir mal ya da hizmetin üretimi için gerekli olan emek miktarı, o mal ya da hizmetin değerini belirlemede esas alınır.

Aynı zamanda bir malın değeri, o mala harcanan emekle doğru orantılıdır. Bir malın “kullanım değeri” ve “değişim değeri” olmak üzere iki farklı değeri vardır. Bireyler bir malı kullanabildikleri ölçüde ondan yararlanırlar ki buna kullanım değeri denmektedir. İnsanlar malları ihtiyaçları olan başka mallarla değiştirebildikleri sürece ondan yararlanırlar. Buna da değişim değeri denmektedir. Fakat bir malın değişim değerinin olması için, o malın bir kullanım değerinin de olması gerekmektedir. Bir malın değişim değerini, onun kullanım değeri değil, emek belirlemektedir. Malların değişim değeri, her malın üretimi için gerekli olan emek miktarına eşittir. Bu görüş, emek-değer teorisi olarak adlandırılmaktadır (Kazgan, 2000: 304-305).

Marks’ın teorisinde önemli olan “değişim değeri”dir. Emek ise bu değeri belirleyen üretim faktörüdür. Dolayısıyla bir malın değerini, o malın üretiminde kullanılan emek belirler. Malların üretiminde kullanılan emek miktarı ile malların değeri ile doğru orantılıdır (Tanrıverdi, 2007: 11).

Marx, bir taraftan, bir ekonomide üretilen toplam gelirin işçilere ödenen ücret ve sermayedarlara ödenen kar olmak üzere ikiye ayrıldığını belirtirken, diğer taraftan da sağlanan gelirin tamamının işçilerin hakkı olduğunu iddia ederek, sermayedarların elde ettiği karın tamamının haksız kazanç olduğunu öne sürmüştür (Aykaç, 2013: 23). Marks’a göre, kapitalistin temel amacı olan karın artırılması, emek sömürsünün de artmasına neden olmaktadır. Ancak kapitalizm işletmeler arasında rekabeti artıracığından işletmelerin kar oranlarının düşmesine yol açacaktır. Bu durumda emek sömürü oranı önce artıp daha sonra sabit kalmakta ve bu süreçte kar oranı azalan bir seyir izlemektedir.

Marks, işgücü arzının işgücü talebini aşması durumunda bir taraftan işsizliğin artması diğer taraftan da ücretlerin asgari ücret düzeyinde olmasını, işçi sınıfının sefaleti olarak tanımlamaktadır. Marksist teoride, gelirin dağılımı emek ve sermayenin çatışması olarak ele alınmıştır (Kazgan, 2000: 311-313).

Marks'ın teorisinin varsayımları (Akalın, 1981:242);

1. Marks, azalan verimler kanununu onaylamadığından dolayı rant ve kar arasında bir ayrıma gitmemiştir;
2. Marks, tüm mallar cinsinden emeğin arz fiyatının genel olarak sabit varsayar;
3. Marks'a göre ücreti geçimlik düzeyde tutan güç, emek arzının talebi aşması yani yedek işçi ordusudur;
4. Marks'a göre sermaye birikiminin sebebi, Ricardo'nun öngördüğünün aksine yüksek kar hadlerinin çekiciliğinden ziyade kapitalistler arasında yaşanan rekabettir.

Marks, kapitalizmde emekçilerin ve köylülerin ekonomik durumlarında bozulmanın daha da artacağını öngörüyordu. Emekçiler sömürülmeye mahkumdu. Marksist öğretisine göre çalışan sınıfların sefaletе düşmesi kaçınılmazdır. Kapitalizm, zengini daha da zenginleştiren, fakiri de daha da fakirleştiren bir sistemdir (Akın, 2015: 15). Diğer iktisadi yaklaşımların aksine Marksist iktisat, mevcut üretim ilişkilerini sistematik bir şekilde eleştirerek, alternatif bir çözüm sunmuştur. Bunu yaparken gelebilecek tepkileri dikkate almaktan ziyade, tümenden reddetmeyi seçmiştir. Bu iktisadi yaklaşıma göre, kapitalist sistemin kendi doğal işleyişi, sömürüyü içinde barındırdığından dolayı, eşitsizlikleri oluşturmakta ve ayrıca derinleştirmektedir. Zira kapitalist sistemde iki sınıfın çıkarları çelişmektedir; bir sınıfın zenginleşmesi (kapitalist sınıf) ancak diğer sınıfın (emekçi sınıf) yoksullaşmasıyla mümkün olabilmektedir. Üretim faktörleri sahipleri, bu faktörlere sahip olma avantajlarını kullanarak, emeklerini satarak geçinmek zorunda olanların sürekli yoksullaşmasını sağlamaktadırlar. Aslında bu sistemin işleyişi için olması gereken bir durumdur; zira sistemin eşitsizlik oluşturan bu tarafı engellenmeye çalışılırsa kapitalist sistem işlemez. Bu yüzden sistem içi müdahalelerle gelir dağılımında eşitliğin sağlanması olası görülmemektedir. Gelir dağılımında eşitliğin sağlanması için, ancak mülkiyet bağlarının değişmesi, yani bu durumda özel mülkiyetten ziyade toplumsal mülkiyetin benimsenmesi ile olabilecektir (Ulutürk ve Ersezer, 2005: 103).

2.7.3. Neo-Klasik Gelir Dağılımı Teorisi

Neoklasik iktisat anlayışı 1870'li yıllarda ortaya çıkmış ve Keynezyen devrime kadar iktisatta hakim bir paradigma olarak kalmıştır. Neoklasik iktisat, daha

önceki iktisadi anlayışta önemli bir yere sahip olan emek-değer teorisini reddederek, bunun yerine fayda teorisini (subjektif değer teorisi) koymuştur. İktisadi anlayışta yaşanan bu değişim, “Marjinal Devrim” olarak da nitelendirilmiştir. İktisadi anlayışta yaşanan bu köklü değişimle birlikte gelir dağılımına yönelik anlayışta da önemli değişimler yaşanmıştır. Çünkü, emek-değer teorisi çerçevesinde oluşturulan gelir dağılımı teorilerinde, işçilerin ancak geçimlerini sağlamaya yetecek seviyede ücret alabilecekleri fikri savunulurken, subjektif değer teorisi çerçevesinde, her işçinin aldığı ücretin, kendisinin marjinal verimliliğine bağlı olduğu şeklinde bir anlayışa geçilmiştir (Aykaç, 2013: 25).

Neoklasik iktisat anlayışında bölüşüm üretimde faktör paylarının belirlenmesi olarak temel alınmıştır. Bu dağılımın nasıl olacağı ise Neoklasik iktisat dağılım teorisinde; üretim faktörlerinin üretime sağladığı katkı oranında üretimde payını alacaktır şeklinde ifade edilmektedir. Ancak bu şekilde gelir bölüşümü sağlanmış olur. Fiyat sisteminin işleyişi ile üretim faktörleri fiyatlandırılacak, bu fiyatlar faktörlerin marjinal verimliliklerine bağlı olarak gerçekleşecektir. Bu durumda, her üretim faktörünün marjinal verimliliği o faktörün fiyatını da belirleyecek ve bu fiyat aynı zamanda üretimdeki faktörün payını da belirlemiş olacaktır (Kazgan, 2000).

Neoklasik iktisatçılar gelir dağılımını bir faktör fiyatlandırması sorunu olarak ele almışlardır. Neoklasik iktisadın temelini tam rekabet koşullarının geçerli olması, fiyat işleyişi ve üretim faktörlerinin marjinal verimliliği, kar ve fayda maksimizasyonu gibi amaçlar oluşturmuştur. Teoriye göre dağılım, piyasada fiyat mekanizması ile belirlenmektedir (Üstünel, 1988: 289).

Neoklasik iktisat yaklaşımına göre; her üretim faktörünün üretime yaptığı katkı oranında üretimde aldığı pay bölüşümün adil sağlandığının bir göstergesidir. Ancak uygulamada, üretim faktörlerinin üretime yaptıkları katkıların oranının belirlenmediği anlaşılmaktadır. Özellikle işçiler, üretime katkıları oranında pay alamadıklarının farkına vardıkları zaman verimliliği düşürürler. Bu beraberinde olumsuz sonuçların ortaya çıkmasına yol açmaktadır. Bu yüzden gelir dağılımına devletin yeniden müdahale etmesi kaçınılmaz olmaktadır (Akın, 2015: 9).

Neoklasik yaklaşımla birlikte gelir paylaşımı sorunu ikinci plana alınmıştır. Neoklasikler gelir paylaşımının bir sorun teşkil etmediğini, aksine herkesin üretime katkısı oranında gelir elde ettiğini savunmuşlardır. Bu sebeptendir ki devletin gelir dağılımı konusunda bir müdahalesine gerek olmadığını belirtmişlerdir (Ulutürk ve

Ersezer, 2005: 95).Neoklasik yaklaşıma göre bugün bölgeler arasındaki eşitsizlik doğal bir sürecin parçasıdır. Fakat zamanla, piyasa işleyişi ile kaynakların etkin kullanımını sağlanacak, bu durumda da bölgeler arasındaki eşitsizlik sorunu ortadan kalkmış olacaktır. Üretimde etkinliği sağlayan bu işleyiş, bununla birlikte sosyal değerlemeyi de yansıttığından adaleti de sağlar. Eğer devletin politikalar ile müdahale etmesi gerekiyorsa, bu sadece piyasaların etkin çalışmasını engelleyen ekonomi dışı güçleri ortadan kaldırmak üzere olmalıdır (Filiztekin, 2009: 12).

2.7.4. Keynesyen Gelir Dağılımı Teorisi

Gelir dağılımı makro ekonomik ölçekli bir problem olmakla birlikte, fakat 19. yüzyılın sonlarına doğru üretim faktörlerinin fiyatlandırılması, marjinal fayda ve verimlilik analizleriyle mikro ekonomik ölçekli bir sorun haline gelmiştir. Ancak daha sonraki süreçte gelir dağılımı problemi yeniden makroekonomik ölçekte incelenmeye başlanmıştır. Gelir dağılımı probleminin makro ölçekte ele alınması Keynesyen iktisatla birlikte ivme kazanmış makro düzeyde dağılım teorileri geliştirmeye başlamıştır (Uysal, 1999: 39).

Keynes toplam gelirlerin, tüketim ve yatırım malları üretiminden oluşturabileceğini söylemektedir. Aynı zamanda gelirlerin, tüketim ve yatırım mallarına yapılan harcamalar ile tasarrufların toplamından oluşabileceğini belirtmektedir. Ayrıca eksik istihdam düzeyinde ekonomide denge durumuna ulaşılmaktadır. Yatırım tasarruf eşitliğinin sağlanması üretim miktarını arttırmakla mümkün olacaktır. Üretim artışı ile birlikte gelir ve istihdam seviyesi de artıracaktır. Eksik istihdam durumunda bile gelir artışı sonucu tasarrufta artar ve bu durumda yatırım tasarruf eşitliği yeniden sağlanmış olur. Bu durum gelir dağılımında bir değişiklik oluşturmayacaktır (Özbek,2007: 63).

Keynesyen yaklaşıma göre, uzun vadede maliye politikası milli gelir, enflasyon ve işsizlik gibi makroekonomik değişkenlerde oluşturacağı değişiklikler ile yoksulluk ve gelir dağılımını etkileyebilir. Aynı zamanda maliye politikasının farklı araçlarının kullanılması yoluyla da kişisel gelir dağılımı üzerinde etkisi olabilir (Aktan ve Vural,2002: 5). Aynı zamanda Keynesyen yaklaşımında vergiler yoluyla gelir dağılımı sorunlarının giderilebileceği öngörülür. Gelir seviyesi düşük sınıfların vergi yoluyla korunarak gelirlerinde artışın sağlanması ve bununla beraberinde bu sınıfın harcama eğiliminin artacağını ve toplam talebin artması beklenir (Tanrıverdi,

2007: 12). Keynesyen yaklaşımda, gelir dağılımı sorunu önemli görülmele birlikte, ancak bu sorunun sadece kısmi iyileştirilmesi üzerinde durulmakta bu devlet müdahalesi ile sağlanacağı belirtilmektedir. Müdahale şekli ise uygun maliye politikası araçları ile yapılması belirtilmektedir (Ulutürk ve Ersezer,2005: 103).

2.7.5. Kaldor Gelir Dağılımı Teorisi

Nicolas Kaldor, Keynesyen tahlil araçlarını (özellikle çarpan teorisini) kullanarak bir gelir dağılımı modelinin ortaya konulabileceğini ve böyle bir modelin Keynesyen teori ile bağdaşabileceğini göstermeye çalışmıştır. Tam istihdam düzeyinde veri bir gelirden hareketle, gelirin, ücretler ve karlar olmak üzere iki kategoriye ayrıldığını ve bunlar arasındaki önemli farklılığın marjinal tasarruf veya marjinal tüketim eğilimlerinden kaynaklandığını vurgulamıştır. Ücret geliri elde edenlerin marjinal tasarruf eğilimleri kapitalistlerin marjinal tasarruf eğiliminden küçüktür (Kaldor, 1956: 95).Kaldor, milli gelir denge düzeyi ile gelir dağılımı arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Teorinin temel noktası ekonomideki yatırım eğilimi ile gelir dağılımı arasındaki ilişki üzerine kuruludur (Öztürk, 2017: 174).

Yatırımın gelire olan oranındaki değişikliklerin, kar ve ücretlerin gelir toplamındaki görece paylarında ne gibi değişiklikler ortaya koyacağını göstermeye çalışır. Kaldor'un modeli, toplumu; maaş ve ücretli kesim ile müteşebbisler ve mülk sahipleri olarak iki ana kısma ayırmaktadır(Aktan ve Vural, 2002: 128).

Kaldor modelinde iki temel hipotez varsayılmaktadır. İlki, ekonomi tam istihdam düzeyindedir. İkincisi ise, gelir gruplarının tasarruf eğilimleri sabit, ancak birbirinden farklıdır. Bu durumda yatırım tasarruf eşitliği fiyat işleyişi ve gelirden ortaya çıkan değişimle sağlanmaktadır (Hill, 2001: 483).

Modelde tam istihdam varsayımı altında fiyat mekanizması uyumu ile tasarruf-yatırım dengesini sağlayan bölüşüm mekanizmasıdır. Bu sebeple tasarruf-yatırım dengesi fiyatlar ve gelir dağılımının değişmesi yoluyla sağlanmaktadır. Kaldor modelinde tam istihdam düzeyinde gelir dağılımını değiştiren süreç şu şekilde işlemektedir: Tam istihdam seviyesinde olan bir ekonomide yatırımların artması fiyatları artırmaktadır. Parasal ücretler sabit varsayıldığı için fiyat artışları gerçek ücreti düşürür ve sonuçta gelir dağılımı ücretliler aleyhine değişmiş olacaktır. İşçiler ile kapitalistlerin ortalama tasarruf oranları farklı olduğu için tasarruflar artarak tasarruf-yatırım eşitliği sağlanmaktadır. Kaldor, geliştirdiği modelde tam istihdamda yatırım-tasarruf eşitliğini sağlayacak fiyat artışlarının reel ücreti belli bir

asgari geçimlik minimum düzeyinin altına düşürüp düşürmediğini tartışmıştır (Akyüz, 1976: 553-559).

Kaldor modeli makro ölçekli bir gelir dağılımı teorisi kabul edilmekle birlikte aynı zamanda eleştirilmiştir. Eleştirilme sebebi, varsayımların sınırlı olduğu ve tam istihdam seviyesinde kapasite artırma çabalarının ücret dışı gelirlerin payını artıracaklarını ileri sürmesine rağmen, tam istihdamın altındaki bir durumda reel gelirlerden meydana gelen değişmelerin gelir dağılımı üzerindeki etkisinin nasıl olacağını açıklamamasıdır (Peterson, 1976: 467).

2.7.6. Weintraub Gelir Dağılımı Teorisi

Sidney Weintraub gelir dağılımı eşitsizliği için vergilendirmeyi esas alan gelirler politikasını çözüm olarak sunmuştur. Vergilendirmeye dayalı önerilen gelirler politikası; firmalar için belli bir dönem için ücret artış oranı belirlenir, belirlenen ücret artış oranının üzerinde artış sağlayan firmalara ilave bir vergi konulur. Weintraub'un gelir dağılımı teorisi, toplam arz fonksiyonu ile gelir dağılımını çözümlenmeye çalışır. Weintraub, oluşturulan bir toplam arz fonksiyonunun sabit fiyatlar yerine cari fiyatlar cinsinden olması gerektiğini, bununda gelir ve istihdam teorisiyle toplam gelir dağılımı arasındaki ilişkiyi kuracağını ileri sürer (Peterson, 1976: 467). Weintraub aynı zamanda parasal ücretle enflasyon arasında ilişki olduğunu ileri sürmektedir.

İstihdam ve üretimin artmasına paralel bir şekilde karların toplam gelirdeki nispi payları da artacaktır. Üretim arttıkça irat sahibi sınıfın gelirindeki görece düşüşten girişimci gruplar ve kar geliri elde edenler yararlanacak ve paylarını artıracaklardır. Sonuçta azalan verimler ilkesi ve parasal ücretlerin sabit olduğu varsayımları geçerli ise, gelir ve üretim düzeyindeki bir artış büyük bir ihtimalle ücretlilerin (sabit gelirlilerin) aleyhine, kar geliri elde edenlerin lehlerine gelir dağılımını değiştirecektir (Aktan, 2002: 33). Sonuç olarak iktisat teorileri gelir dağılımı hususuna oldukça önem vermektedir.

2.8. GELİR DAĞILIMINDA EŞİTSİZLİK KAVRAMI

Bir ülkede gelir eşitsizliği, gelirin o ülkede eşit ve adil olarak bölüşülmediğinin en önemli kanıtlarındandır (Kuştepeli ve Halaç, 2004: 144). Bir ülkede gelirin eşit bölünmemesi, kaynakları paylaşanlar arasında kişisel

huzursuzluklar doğurabileceği gibi, toplumun genel huzur ve dengesinde de belirgin olumsuz etkiler oluşturabilir (Özdemir, 2017: 75).

Bir ülkede ekonomik büyümenin sağlanıp gelir elde edilmesi kadar önemli olan bir diğer konu da elde edilen gelirin nasıl paylaşıldığıdır. Gelir dağılımını etkileyen çok farklı etkenler olabilir. Örneğin, büyüme ile birlikte sağlanan gelir artışları eşit olmayan bir şekilde bölüştüğünde gelir dağılımını daha da bozabilir. Aynı şekilde yüksek enflasyonist bir süreçte, sabit gelirlilerin kazançlarını eriterek gelir dağılımını bozucu bir sonuç ortaya çıkabilir. Bütçe ve dış ticaret politikaları uygulamalarının da gelir dağılımı üzerinde olumlu ya da olumsuz etkileri olabilir. Buradaki makro ekonomik değişkenlerde olduğu gibi, diğer makro ekonomik değişkenlerin de gelir dağılımı üzerinde önemli etkileri olabilmektedir (Dişbudak ve Süslü, 2007: 3).

2.8.1. Gelir Dağılımında Eşitsizliğe Yol Açan Makro Ekonomik Faktörler

Bu bölümde alt başlıklar halinde genel anlamda makro ekonomik faktörlerin gelir dağılımı üzerindeki etkisi incelenecektir. Makro ekonomik faktörler oldukça fazla olduğundan literatür taramalarında en çok karşılaşılan ve gelir dağılımı üzerinde önemli derecede etkisi olduğuna inanılan faktörlerin (ekonomik büyüme, işsizlik, enflasyon, kamu harcamaları, vergiler ve dış ticaret) açıklamaları yapılacaktır.

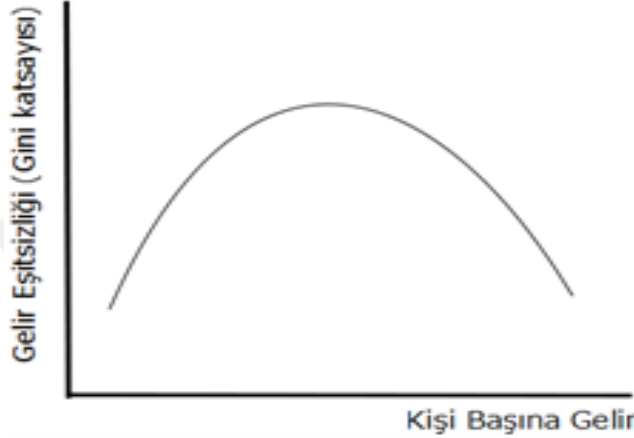
2.8.1.1. Ekonomik büyüme

Büyüme ile gelir dağılımı arasındaki ilişki için literatürde tam bir fikir birliği oluşmamıştır. 1955 yılında Kuznets tarafında formüle edilen ters 'U' ilişkisi ile birlikte iktisatçılar tarafından bu konu üzerinde çok fazla çalışma yapılmaktadır. Bu hipoteze göre, fakir ülkelerde gelir arttıkça gelir dağılımının önce bozulduğu fakat gelir düzeyi belirli bir eşiği geçtiğinde gelir dağılımında düzelmelerin olduğu görülmektedir. Bu hipotezin geçerliliğini sınamak için oldukça fazla çalışma yapılmıştır fakat ülkelere ait zaman serisi verileri olmadığı için bu çalışmalar daha çok yatay kesit veriler kullanılarak yapılmıştır (Değer, 2006). Gelir dağılımındaki eşitsizlik yoksul ülkelerde büyümeyi geciktirir, ancak daha zengin yerlerde büyümeyi teşvik eden bir göstergedir. Gelir dağılımını eşitleme politikalarının yoksul ülkelerdeki büyümeyi teşvik edici gerekçelerle haklı gösterilebileceği anlamına geliyor. Daha zengin ülkeler için, aktif gelir dağılımı, eşitlikten yararlanma ve genel

ekonomik büyümedeki azalma arasında bir değiş tokuş getiriyor gibi görünüyor (Barro, 1999: 32).

Ülkelerde büyüme ile birlikte gelir eşitsizliğini önce arttıracaktır. Fakat bir süre sonra gelirin artması beraberinde gelir dağılımındaki iyileşmeyi getirecektir. Bu nedenle Kuznets eğrisi aşağıda bulunan şekildeki gibi ters 'U' şeklindedir (Aktan ve Vural, 2002: 371).

Şekil 0.2. Kuznets Eğrisi (Aktan ve Vural, 2002: 371).

Büyümenin yoksulluk üzerine etkisi kabul edilmektedir. Ancak büyümenin yoksulluğu azaltıcı etkisi büyümenin gelir dağılımı üzerine etkisine bağlıdır. Eğer büyüme, gelir dağılımı adaletsizliğini beraberinde getiriyor ise, bu durum büyümenin yoksulluk üzerindeki etkisini düşük olmasına yol açacaktır.

Ayrıca Kuznets hipotezine göre kısa dönemde büyümenin gelir dağılımı adaletsizliğine yol açabilir fakat uzun dönemde eşitsizliğin azalacağını savunmaktadır (Yanar ve Şahbaz, 2013: 59). Kuznets teorisine göre, gelir düzensizliği kapitalist gelişmenin ileri safhalarında, ekonomi politikası seçimleri ya da ülkeler arasındaki diğer farklılıklara bakılmaksızın, sonunda kabul edilebilir bir seviyede stabilize olana kadar azalacaktır (Piketty, 2014:14-15).

Ekonomik büyümenin gelir dağılımı üzerindeki etkisi açısından Kuznets hipotezi literatürde oldukça önemli yer tutmaktadır. Son dönemlerde gelir dağılımı üzerine yapılan araştırmaların birçoğu Kuznets hipotezinin doğrulanmasına yönelik ampirik çalışmalardır. Bu ampirik çalışmaların bazılarında bazı ülkeler için bu hipotez doğrulanmış, fakat bazı ülkeler için doğrulanmamıştır. Bu çalışma örnekleri, çalışmanın literatür bölümünde gösterilmiştir.

2.8.1.2. İşsizlik

Gelir dağılımındaki en büyük problemlerden birisi de işsizliktir. Bireyin hayatını idame ettirebilmesi için eğer aileden kalan geçimini sağlayacak derecede bir mirası yoksa çalışmak zorundadır. Ancak, bireyin iradesi dışında işsiz kalması durumunda gelir olmayacağından doğal olarak milli gelirden pay alamayacaktır. İşsizlik bireylerin üretim süreci dışında kalmalarına ve gelir elde etme imkanından mahrum olmalarına sebep olmaktadır. Bu sebeple, işsizler toplumun en fakir kesimini oluşturmaktadırlar. İstihdamın artırılıp işsizliğin düşürülmesi; gelir eşitsizliğinin ve buna bağlı olarak fakirliğin azaltılmasında en önemli faktördür (Çalışkan, 2010: 56). İşsizlik oranının yükselmesi ülke içinde bulunan diğer ekonomik değişkenleri olumsuz yönde etkilemektedir. Buna karşılık eğer daha fazla iş gücü istihdam edilirse istikrarın artmasıyla birlikte gelir dağılımında eşitsizliğin azalacağı beklenilebilir (Tayyar, 2011: 48).

Ülkemizin de içinde bulunduğu dünyanın pek çok ülkesinde ve özellikle az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde işsizlik büyük boyutlara ulaşmış ve önemli bir sorun olarak görülmektedir. Bu nedenle hükümetler için istihdam politikaları önemle üzerinde durulan bir konu haline gelmiştir (Sürücü, 2007: 110). Öte yandan işsizlik konusunda işgücünün niteliği de gelir dağılımı üzerinde etkilidir. Nitelikli işgücünün aldığı ücret niteliksiz işçilerden oldukça fazladır. Devletin gelirin yeniden dağılımı politikalarında niteliksiz işçilerin bundan daha fazla yararlanması gelir dağılımını üzerinde olumlu bir etki yaratacaktır (Tayyar, 2011: 49).

Kısacası bireylerin işsiz kalmaları, üretim süreci dışında kalmalarına yol açar, bu durum gelir elde etme imkanından yoksun olmalarına neden olmaktadır. İstihdamın artırılarak işsizliğin azaltılması; gelir eşitsizliğinin ve yoksulluğun azaltılmasında en önemli faktördür. Hükümetlerin bu yönde politika uygulamaları önemli görülmektedir.

2.8.1.3. Enflasyon

Sağlıksız ve istikrarsız bir ekonominin göstergesi olarak görülen enflasyon gelir dağılımında bozukluk oluşturan asıl unsurlardan biridir. Enflasyon birçok ülke için çözümü oldukça zor ve karmaşık bir sorun halini almıştır. Ancak enflasyonun sürekli bir nitelik kazanması, toplumda enflasyondan rahatsız olmayan kesimlerin varlığını ve bunların siyasal karar alma mekanizmalarındaki etkisini ortaya koymaktadır. Nitekim bu alanda yapılan bilimsel çalışmalar, teknelci eğilimlerin fiyat

hareketlerinin oluşumunda belirleyici ve önemli bir olgu olduğunu göstermektedir. Enflasyon gerçekte, sermaye gelirleriyle emek gelirleri arasında emek aleyhine dengesizliği sağlayan en önemli araç durumundadır (DPT, 2001: 62).

Enflasyon, fiyatlar genel seviyesindeki sürekli ve hissedilen artışlar olarak tanımlanmaktadır. Bu sebeple kazançlarını fiyat artışlarına karşı koruyamayan bireyler enflasyon sebebiyle gelir kaybı yaşayacaklardır. Düşük gelirli gruplar ve sabit gelirliler gelirlerini enflasyona karşı koruyamayanlardır. Genel anlamda enflasyonun gelir dağılımı üzerindeki etkisinin olumsuz olacağı beklenmektedir.

Enflasyon ile gelir dağılımı ilişkisi üzerine çok fazla çalışma yapılmış, fakat çalışmalarda kesin bir sonuca ulaşılamamıştır. Ancak genel anlayış enflasyonun gelir dağılımı üzerinde olumsuz bir etki oluşturduğu yönündedir (Bulir, 2001).

Enflasyona karşı genellikle yüksek gelire sahip gruplar kendilerini koruyacak imkanlara sahipken, ancak sabit gelirli gruplar böyle imkanlara sahip değildirler. Bundan dolayı özellikle sabit gelirli gruplarda enflasyon sebebiyle reel gelirlerinin azalmasına yol açmaktadır. Bunun sonucu olarak reel anlamda gelirlerinin azalması kişisel gelir dağılımında emek geliri elde edenler aleyhine dengesizliğe yol açan en önemli etkenlerde biridir (Altınışık ve Peker, 2008: 106).

Kısacası enflasyonun olumsuz etkilerinden en çok sabit gelirliler etkilenmektedir. Sabit gelirlilerin bu olumsuz durumdan kurtulmaları için gelirlerine enflasyon artışı kadar zam yapılması gerekir. Ücret artışlarıyla birlikte maliyetler artacağından ülke içinde mal ve hizmet fiyatları yükselişe geçecektir. Bu sürecin sonunda ücret-fiyat spirali ortaya çıkacaktır (Tayyar, 2011: 52-53).

Enflasyon sebebiyle düşük dar gelirli grupların nominal gelirleri artan oranlı gelir vergilendirmesi sebebiyle yüksek vergi dilimlerine girmekte, böylece bu grupların reel gelirlerinde artış olmadığı halde, nominal gelir artışı nedeniyle cari gelir seviyesindeki toplam vergi gelirleri artığından vergi yükleri artmaktadır (Öztürk, 2017: 274).

Sonuç olarak yapılan değerlendirmeler yüksek enflasyonun gelir dağılımını üzerinde oldukça olumsuz bir etki oluşturduğu yönündedir (Dişbudak ve Süslü, 2007: 5). Geliri yüksek olan servet sahibi kişiler enflasyondan etkilenmezken, sabit gelirli kişiler elde ettikleri gelire aynı kullandıkları mal ve hizmetleri kullanmada sıkıntı çekeceklerdir. Bu sebeple daha adil bir gelir dağılımının sağlanabilmesi için enflasyon mücadele politikaları önem kazanmaktadır.

2.8.1.4. Kamu harcamaları

Kamu harcamaları gelir dağılımını etkilemektedir. Ancak gelir dağılımı üzerindeki bu etki hakkında net bir değerlendirme yapabilmek için ülke içinde uygulanmakta olan politikaların analiz edilmesi gerekmektedir. Yine kamu harcaması etkenine baktığımızda tek bir faktörden değil de alt faktör bileşenlerin varlığından söz edilebilir. Dolayısıyla kamu harcamasını oluşturan alt faktörlerin gelir dağılımı üzerindeki etkisinin incelenmesi gerekmektedir (Tayyar, 2011: 53-54).

Reel harcamaların gelir dağılımı üzerindeki etkisine bakıldığında; devlet reel harcamalar karşılığında mal ve hizmet satın alır. Bu tür harcamalar efektif talep düzeyi üzerinde doğrudan doğruya etkide bulunduğu için milli gelir ve istihdam düzeyi artırır. Reel harcamaların ilk etkilerinin ekonomide resesyona veya kriz dönemlerinde gelir düzeyi düşük grupların gelirlerini artırmak şeklinde olur (Canbey Özgüller, 2017: 67). Toplumdaki her bireyin kamusal hizmetlerinden eşit olarak bedelsiz veya maliyetin altında bir bedelle yararlandıkları ve bu hizmetlerin daha çok dolaysız ve artan oranlı vergilerle finanse edildiği durumda reel harcamalar düşük gelir grupları lehine yeniden dağıtım etkisini gösterebilir (Aktan ve Vural, 2002: 25). Transfer harcamalarında ise devlet tahvillerine ödenen faizler, genellikle devlet tahvillerini ellerinde bulunduranlar yüksek gelirli gruplar olduğundan, gelir dağılımındaki eşitsizlik artmaktadır. Fakat devletin sosyal güvenliğin finansmanını üstlenmesi düşük gelirli grupların gelirlerini yükseltir ve dolayısıyla gelir eşitsizliğini azaltır (Türk, 2003: 322).

Bütçe açıklarının gelir dağılımı üzerindeki etkisi gerçekte bütçenin gelir ve harcamalarına bağlıdır. Bütçenin açık vermesi durumu vergi gelirlerinin yeterli olmaması ve/veya kamu harcamalarının yüksek olmasından kaynaklanır. Bu sebeple eğer vergi ödeyenlerin çoğunluğu yüksek gelir grubunda yer alıyorsa ve vergi oranlarının düşüşü söz konusu ise bu durumda düşük gelirlilerden yüksek gelirlilere bir gelir aktarımı meydana gelir (Dişbudak ve Süslü, 2007: 5).

Diğer taraftan bütçeden karşılanan kamu harcamalarında önemi de oldukça büyüktür. Bütçe harcamalarının personel, sosyal güvenlik ve yatırım için yapılması durumunda gelir dağılımı üzerinde olumlu etki oluşturur. Fakat faiz ödemelerinin bütçe giderleri içindeki oranı yüksek olması durumunun da bütçe açıklarının gelir dağılımını üzerinde bozucu bir etki oluşturacaktır. Bu sebeple bütçe açıklarının gelir dağılımı üzerindeki etkileri konusunda hangi etkinin daha baskın olacağını hakkında önceden tahminde bulunmak oldukça zor olmaktadır (Dişbudak ve Süslü, 2007: 5).

2.8.1.5. Vergiler

Ülkenin vergi yapısı ve uygulanmakta olan vergi politikaları da gelir dağılımına önemli etkilerde bulunur. Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde devletin en önemli gelir kaynağı doğal olarak vergi gelirleridir. Vergilemenin temel amacı devletin kamu harcamalarını finanse etmek için halkın gelirinden pay almaktır (Terzi, 1997: 38).

Gelir dağılımı etkileyen etkenlerden birisi de kamu gelirlerinin hangi normatif yaklaşımla elde edileceği kararıdır. Dolaysız vergilerin payının yüksek olduğu sistem, gelir dağılımında adaleti sağlamakla birlikte toplam talep bileşenlerinden, tüketim harcamalarının artmasına neden olacaktır. Diğer yandan, dolaylı vergilerinin payının yüksek olması ise, gelir dağılımını bozmakla birlikte, tüketim harcamalarının da kısılmasına sebep olmaktadır. Görece yüksek gelirli grupların üzerindeki vergi yükü azalacağından, toplam tasarruf artacak, bu tasarruflar doğal olarak yatırıma dönüşecektir. Tüketim harcamalarındaki kısılma bir olgu olarak dururken, yatırıma dönüşen tasarrufların, üretim süreçleri sonucunda değer üretebilmesi için bazı koşulların sağlanması gerekir (Borluk, 2014: 21). Bunlar:

1. Verimlilik artışlarının sağlanması ve bunun sonucu olarak fiyat seviyesinin düşmesi.
2. Yatırımlarla birlikte istihdamın artması ve buna bağlı olarak tüketim harcamalarının artması.
3. Verimlilik artışlarını izleyen ücret artışları yoluyla tüketim harcamalarının artması.
4. Dış talebin artması.

Vergi oranlarının düşürülmesi, uygulamadaki bir verginin kaldırılması veya kamu harcamalarının artırılması, yani genişletici maliye politikası, tüketicilerin gelecek hakkında umutlu olması durumunda, kısa vadede harcama ve dolayısıyla milli gelir üzerinde olumlu bir etki oluşturur. Tüketim eğiliminin artması ile birlikte enflasyonun yükselmesi sorununu ortaya çıkarabilir. Sonuçta, bu politika kısa vadede geliri artıracığından düşük gelirli grupların refah seviyesini artıracaktır. Ayrıca bu politika sonucunda işsizliğin azalması ve reel ücretlerdeki bir artıştan en fazla düşük gelir grubundaki işgücü fayda sağlayacaktır. Fakat bu politika ortaya enflasyonun gelir dağılımı üzerindeki etkileri yoksul kesimin aleyhine bir sonucun ortaya çıkmasına sebep olacaktır (Aktan, 2002: 113). Vergilendirme, sadece kamu harcamalarının ve projelerinin finanse edilmesine katkıda bulunmak ve vergi yükünü

olabildiğince dağıtmak için tüm vatandaşların bir yolu değildir; sınıflandırmaların oluşturulması, bilginin geliştirilmesi ve demokratik şeffaflık için de yararlıdır (Piketty, 2014: 15-16).

Vergi sisteminin kişisel gelir dağılımı üzerinde nasıl bir etki oluşturduğu hangi vergilendirme tekniklerinin uygulandığına bağlıdır. Başka bir ifadeyle verginin dolaylı veya dolaysız özellik olması; gelire göre artan, azalan veya sabit oranlı olması, muafiyet ve istisnaların kapsam ve büyüklükleri gibi faktörler gelir dağılımını etkileyebilmektedir. Sonuç olarak, vergi sisteminin kişisel gelir dağılımı üzerinde etki oluşturması aşağıdaki faktörlerin varlığına bağlıdır (Turhan, 1993: 269);

- 1- Birey ya da hane halkı gelirinin artması ile birlikte ödenen vergi miktarı da oransal olarak artmaktadır.
- 2- Birey ya da hane halkının geliri arttıkça, matrahta vergi borcunu düşürücü düzenlemeler yapma imkanı oransal olarak azalmalıdır.
- 3- Birey ya da hane halkının geliri arttıkça vergi muafiyeti ve istisna oranları mutlak olarak azalmalıdır.
- 4- Vergi tarifeleri imkanlar ölçüsünde artan oranlı bir yapıya sahip olmalıdır.
- 5- Vergi sistemi içinde gelir esnekliği yüksek olan vergi grubunun mali önemi daha fazladır.
- 6- Vergi yansımasının yönü, ölçüsü ve gerçek vergi taşıyıcısının belirli olması gerekmektedir.

2.8.1.6. Dış ticaret

Dış ticaret politikası, ihracat ve ithalatın miktar ve oransal olarak artırılması, azaltılması veya tamamen durdurulması ve hatta daimi yasaklanması gibi kotalar, gümrük tarifeleri, gümrük vergileri gibi piyasanın miktar ve fiyat etkilerini kullanarak düzenleyebilmektedir. Bu açıdan dış ticaret sektörel, bölgesel, fonksiyonel ve bunların bireylere yansımasının etkileri olarak da kişisel gelir dağılımı üzerinde etkili olabilmektedir (Uysal,1999: 110).

Uluslararası ticaret fakirliği azaltıp, istikrarlı bir gelir dağılımını sağlayacaktır. Ticaret hadleri etkisiyle bütün ülkeler, farklı teknolojiler ile birlikte, farklı gelir seviyelerinde aynı değerde büyüyeceklerdir. Ayrıca, uluslararası ticaretin olumlu bir şekilde büyümeyi hızlandıracağını, bunun sonucu olarak yoksulluğun

azalacağını ileri sürülmektedir (Acemoğlu ve Ventura, 2001). Ancak ihracat odaklı büyüme stratejisinde daha çok emek yoğun mallarda uzmanlaşmaya gidilmesi ayrıca ihracat ve büyüme artışını emeğin göreceli durumunun gerilemesine sebep olmaktadır. İhracatı artırmaya yönelik teşvikler girişimcilerin durumunda bir iyileşme sağlarken, çokça değerlendirilmiş kur politikası ülkenin yoksullaşmasına neden olmakta ve böylece bölüşülebilir gelir toplamı azalmaktadır (DPT, 2001: 75). Günümüzün küreselleşen dünyasında döviz kurundaki istikrarsızlıklar sözü edilen ekonomi büyüme hızının önünde ciddi bir engeldir.

Stolper-Samuelson gelir dağılımı teorisinin özünde, gümrük tarifelerinin oluşturduğu etkiler ile gelir dağılımı arasında bir ilişki kurmaktadır. Teoriye göre bir malın ithalatına gümrük tarifesi uygulanması o malın üretiminde kullanılan üretim faktörünün fiyatının yükselmesini sağlayacaktır. Dolayısıyla malın fiyatının yükselmesi malın üretiminde kullanılacak üretim faktörleri sahiplerinin gelirini artırmış olacaktır. Sonuç olarak gümrük tarifelerinin uygulanması gelir dağılımında malın üretim faktörlerinin lehine bir etki doğurmaktadır (Acar, 2004: 240).

Heckscher-Ohlin (HO) ve Stolper-Samuelson (SS) tezlerinde gelir dağılımında ki düzelmelerin dış ticaret serbestliğine bağlı olduğunu belirtmişlerdir. Fakat bu konuda yapılan ampirik çalışmalar kesin bir sonuca ulaşamamıştır. Bazı çalışmalarda, ticaret artışının gelir dağılımı üzerinde olumlu bir etkisi olmadığı bulgusuna ulaşılırken ulaşırken, bazılarında da dış ticarete açıklığın gelir dağılımını olumlu etkilediği bulgusuna ulaşılmıştır (Değer, 2006). Söz konusu teoriden de anlaşılacağı üzere dış ticaretin fonksiyonel açıdan gelir dağılımı üzerinde ilişkisi olduğu anlaşılmaktadır.

2.8.2. Gelir Eşitsizliğine Yol Açan Mikro Ekonomik Faktörler

Makro ekonomik değişkenlerin yanı sıra mikro ekonomik değişkenlerinde gelir dağılımı üzerinde etkileri olabilmektedir. Bu değişkenlerin(eğitim, nüfus artış hızı, şehirleşme v.b) gelir dağılımı üzerindeki etkisi incelenecektir.

2.8.2.1. Eğitim

Gelir dağılımını etkileyen önemli faktörlerden bir diğeri de bireyin küresel anlamda geçerli bilgi (eğitime), beceriye sahip olup olmadığıdır. Eğitim gelir dağılımının azaltılmasında etkin bir politika aracı olmakla birlikte, pratikte eğitimde fırsat eşitliğini sağlayan bir politika yoktur. Yüksek bir gelir seviyesine sahip olmak,

yüksek bir eğitimin çok önemli bir etkendir. Kırsal bölgelerde eğitim seviyesinin düşük olması ve sektörel gelir eşitsizliği sebebiyle düşük eğitilmiş kişiler kırsal bölgelerden kente göç etmekte ve ucuz işgücü olarak istihdam edilmektedir. Bunun sonucu olarak sektörel gelir eşitsizliği fonksiyonel gelir dağılımını da olumsuz olarak etkilemektedir (DPT, 2001: 63-64).

Emeğin homojen olmama sebepleri arasında eğitim (beşeri sermaye) oldukça önemli bir unsurdur. Eğitim seviyesi yüksek ve dolayısıyla beceri edinmiş olan kişilerle düşük eğitim seviyesine sahip kişiler arasında ücret farklılığının olması doğal olarak görülmektedir (Akin, 2015: 18). Eğitim (beşeri sermaye) günümüzde en önemli üretim faktörü konumundadır.

Eğitim alanında görülen eşitsizlikler beraberinde gelir dağılımındaki eşitsizlikleri ortaya çıkarmada önemli bir unsurdur. Kişilerin doğal kaynaklar ve fiziki sermaye gibi üretim faktörlerinde sahip olabileceği miktar konusunda bir sınırlama görülmemektedir. Ancak, kişilerin sahip olunabileceği bilgi konusunda tabii bir sınır bulunmaktadır. Bu sebeple eğitim seviyesinin artması gelir dağılımındaki eşitsizliğin azalmasına yol açacaktır (Aktan ve Vural, 2002: 8).

Eğitim alanında uygulanan politikaların gelir dağılımını etkileyen faktörler arasında önemli bir etkisi vardır. Eğitim beşeri sermayenin önemli bir unsuru olduğundan, işgücü verimliliğini etkilemektedir. Serbest piyasa koşullarında, yüksek beşeri sermayeye sahip olan kişiler daha yüksek gelir elde etme şansına sahiptirler (Borluk, 2014: 39). Fırsat eşitliğinin sağlanabilmesi için, özellikle genç insanların yoğun olarak eğitilmeleri oldukça önemli bir konudur. Eğitim sisteminin böyle bir etki oluşturabilmesi için üç koşulun sağlanması gereklidir. İlk olarak, hızlı bir şekilde eğitim tabana yayılmalıdır. İkinci olarak, eğitimin tabana yayılması sürecinde aynı zamanda eğitim olanaklarının da kendi içinde eşit şekilde dağıtılmasını sağlamalıdır. Son olarak en kısa farklı eğitim seviyelerine sahip kişiler arasındaki ücret farklılıkları azaltılmaya çalışılmalıdır (Sundrum, 1990: 292).

Eğitim düzeyinin artması ile verimlilik artışı arasında güçlü bir ilişki vardır. Bu verimlilik artışının da ücretlere yansımaya eğilimi taşıması nedeniyle, istihdamda bir azalma olmaması varsayımı altında, eğitim seviyesi yükselen emek kesiminin de gelirinin artması beklenir. Önceden düşük gelir elde eden bu grupta görülen gelir artışı ise, toplumdaki gelir dağılımı üzerinde olumlu bir etkide bulunur. Bir başka ifade ile devletin eğitimi genişletmeye yönelik politikalar uygulaması bir yandan

milli geliri artırırken, diğer yandan gelir dağılımı üzerinde olumlu katkıda bulunur (Türkmen, 2002, 51).

Gelir dağılımı, nüfusun ortalama okullaşma ve dağılımı ile ilgilidir. Gelir eşitsizliği eğitim eşitsizliği ile birlikte artmaktadır. Bunun tersine, belirli bir eğitim dağılımı için, ortalama okul eğitiminde bir artış, gelir dağılımı üzerinde belirgin bir etkiye sahiptir (Gregorio ve Lee, 2002: 397).

Eğitimin genel anlamda toplumlarda gelir dağılımı eşitliğini etkilediği bilinmektedir. Daha yüksek düzeyde eğitim verilen ülkelerde gelir dağılımı eşitsizliği daha düşük seviyelerde kalmaktadır. Gelir dağılımı konusunun en önemli faktörlerinden biri olan eğitimin temel amacı; toplumda bireylerin evrensel ölçekte geçerli bilgi, beceri ve nitelik ile donatılmış olup olmadığıdır. Bu yönde politikaların uygulanması önem arz etmektedir.

2.8.2.2. Nüfus artış hızı

Düşük gelirlilerin artan gelirden daha fazla pay alamamalarının en önemli sebeplerinden birisi de nüfus artış hızının yüksek olmasıdır.

Sermaye, işgücü ve teknoloji bir ekonomideki toplam gelir düzeyini belirleyen üretin fonksiyonu bileşenleridir. İşgücü doğrudan nüfusla ilişkili bir bileşendir. Nüfus artışı ile birlikte, aktif nüfus oranı da artmaktadır. Daha fazla işgücü eğer istihdam edilirse, daha fazla üretim ortaya çıkacaktır dolayısıyla buda beraberinde gelir artışını sağlayacaktır (Borluk, 2014: 16). Hızlı nüfus artışı ve kalabalık aileler beraberinde kişi başına düşen gelirin düşmesi ve yoksulluk sorununu getirmektedir (Kabakçı Karadeniz, 2017: 0162).

Ancak nüfus artışı basit bir mantıkla paylaşılan geliri azaltarak gelir dağılımını olumsuz bir şekilde etkileyeceği düşünülebilir. Yine ekonomik yönden nüfus artışının ülke içinde oldukça dengesiz olması işsizlik sorununu, sermayenin sabitliğinde işçi başına düşen sermaye miktarının azalması gibi diğer ekonomik faktörleri olumsuz yönden etkileyen sorunlara yol açması beklenilebilir (Tayyar, 2011: 69).

Gelir eşitsizliği sosyal uyum veya sosyal sermayeyi yansıtabilir ve bireysel düzeyde sağlık mutlak gelirle değil, aynı zamanda göreceli yoksun bırakma, göreceli gelir ve göreceli sosyal statüler gibi göreceli durumlara da cevap verebilir. Nüfus düzeyindeki gelir düzensizliği önemli olabilir çünkü bu görelilikleri vurgular ve bu nedenle bireysel düzeyde sağlık üzerinde olumsuz bir etkisi de vardır (Wagstaffand

Van Doorslaer, 2000: 544). Nüfusun bazı kesimlerinde yüksek eğitim seviyeleri gibi nüfusun sosyo demografik yapısında bir değişiklik, muhtemelen fiyatların, ücretlerin ve kendi işsizlik gelirlerinin yapısında bir değişiklik yaratacaktır (Bourguignon vd., 2005 :4).

Tablo 0.5. Ülke Gruplarının Nüfus Artış Hızı (World Bank, 2018)

Ülke Grubu	Kişi Başı GSMH (2017, \$)	Nüfus Büyüme Oranı (%)
Yüksek Gelirli Ülkeler	42.211	
ABD	59.531	0.81
Almanya	44.469	-0.16
Avusturya	47.290	0.47
Belçika	43.323	0.7
Danimarka	56.307	0.22
Finlandiya	45.703	0.36
Fransa	38.476	0.39
G.Kore	29.742	0.48
Hollanda	48.223	0.39
İspanya	28.156	0.78
İsveç	53.442	0.81
İtalya	31.952	0.19
Japonya	38.428	-0.21
Kanada	45.032	0.73
Portekiz	21.136	0.04
Üst-Orta Gelirli Ülkeler	8.605	
Brezilya	9.821	0.73
Çin	8.826	0.41
Malezya	9.944	1.37
Meksika	8.902	1.12
Romanya	10.813	-0.33
Tayland	6.593	0.3
Türkiye	10.540	0.52
Alt-Orta Gelirli Ülkeler	4.654	
Endonezya	3.846	0.86
Fas	3.007	0.97
Mısır	2.412	2.45
Nijerya	1.968	2.43
Pakistan	1.547	1.43
Ukrayna	2.639	-0.41
Düşük Gelirli Ülkeler	750	
Afganistan	585	2.36
Bangladeş	1.516	1.04
Kenya	1.507	1.69
Mali	824	3.02
Mozambik	415	2.46
Uganda	604	3.2
DÜNYA	10.714	1.06

Tablo 2.3'te nüfus artış hızının ülkelerin gelir gruplarına göre değişiklik gösterdiği gözlemlenmektedir. Ülkelerin gelir seviyeleri yükseldikçe nüfus artış hızının düştüğü, gelir seviyesi düştükçe nüfus artış hızının yükseldiği görülmektedir.

Düşük gelir seviyesindeki ülkelerin nüfus artış hızı iktisadi kalkınma ile nüfus artışı arasındaki ilişki önem kazanmaktadır. Bu bağlamda düşük gelir seviyesindeki ülkelerin yüksek gelir seviyesine çıkamamalarının en önemli sebeplerinden birisi yüksek nüfus artış hızıdır. Bu sorun bu ülkelerde kişi başına düşen gelirin düşmesine, ayrıca gelir dağılımı sorununun ortaya çıkmasına yol açmaktadır. Bu durumun en önemli nedeni elde edilen gelirin nüfus yoğunluğunu karşılayamamasından kaynaklanmaktadır.

2.8.2.3. Şehirleşme

Kırsal kesimde eğitim düzeyinin düşük olduğunu göz önüne aldığında, sektörel gelir eşitsizliği nedeniyle düşük eğitilmiş bireyler kırsal kesimden kente göç etmekte ve ucuz emek olarak istihdam edilmektedir. Bunun sonucu olarak sektörel gelir eşitsizliği fonksiyonel dağılımı da olumsuz yönde etkilemektedir (DPT, 2001: 63-64). Kentlerde üretim faktörleri ve daha yüksek gelir seviyeleri yoğunlaşması söz konusu olmaktadır. Bu yoğunlaşma kentlerdeki bölgelerin diğer bölgelere oranla daha fazla gelir elde etme kapasitesine sebep olmaktadır (Borluk, 2014: 44). Kırsal bölgeler ve kent arasında gelir dağılımı daha yüksek olduğundan kentleşmeyle birlikte gelir dağılımında da olumlu bir etki oluşturacaktır (Scott, Storper, 2003).

2.9. GELİR DAĞILIMI EŞİTSİZLİĞİ ÖLÇÜLERİ

Matematiksel anlamı ile eşitsizlik kavramı toplumsal alanda, bazı sosyal olguların formüle edilmesi yolu ile belirli amaçlara uygun veriler geliştirilmesi mümkün olabilmektedir. Matematiğin imkanlarından faydalanarak gelir dağılımındaki eşitsizliği, dağılımın tüm yönlerini kapsayacak şekilde yoksulluktan farklı olarak ölçmek mümkün olmaktadır. Bu ölçümlerde gelir düzeyinin, en düşük gelir grubundakilerin en yüksek gelir grubundakileri ile ve diğer gelir düzeylerine göre durumu oldukça önem taşımaktadır (Doğanoğlu ve Gülcü, 2001: 28).

Gelir eşitsizliğini doğru olarak ölçebilmek için birtakım ilkeleri baştan kabul etmek gerekir. Bu ilkeler kullanılan farklı eşitsizlik ölçüm yöntemleri için genel kabuller oluşturur. İlkeler beş başlık altında toplanabilir (Doğanoğlu ve Gülcü, 2001: 48-49).

1-Transfer İlkesi: Yoksul kesimden zengin kesime yapılan bir gelir aktarımı eşitsizlikte bir artışa neden olmamalı veya azından bir azalmaya meydana getirmemelidir. Aynı şekilde zengin kesimden yoksul kesime yapılan bir gelir aktarımı da eşitsizlikte bir azalmaya yol açmamalıdır (Aktan ve Vural, 2002: 13). Gelir dağılımını düzenlemek için zenginden yoksula, yoksuldan zengine çeşitli transferler yapılabilir. Ancak bu transferler belirli bir ölçüye göre ve gelir eşitsizliğini artırmayacak yönde yapılmalıdır. Bu ilke Pigou-Dalton İlkesi olarak da adlandırılmaktadır.

2-Nüfus İlkesi: Bu ilkenin temelinde eşitsizlik ölçümünde kullanılan yöntemlerin büyüklüğünden bağımsız olarak düşünülmesi gerektiği yatmaktadır. Önemli olan bir pastanın kaç kişi tarafından paylaşıldığı değil, farklı pay sahiplerinin nüfus içindeki oransal dağılımıdır (Cowel, 2009: 62). Gelir bölüşümü nüfustan bağımsız olarak düşünülmemelidir. Nüfus artışları (doğum, göç, vb.) bölgesel olarak izlenmeli ve kontrol altında tutulmalıdır. Gelir dağılımında dışsal etkenlerin varlığı göz önüne alınmadan doğru bir politika üretilemez. Örneğin gelir arttığında nüfus da artıyorsa kişi başına düşen gelirden bir artış olmayacaktır.

3-Gelir Ölçeğinden Bağımsız Olma İlkesi: Herkesin geliri aynı oranda değişiyorsa gelir dağılımında o halde bir sorun yoktur. Çünkü eşitsizlik ölçüm değeri sabit kalmaktadır. Bu ilkeye göre paylaşılan pasta dilimlerinin eşitsizlik ölçümü pastanın büyüklüğüne bağlı olmamalıdır (Kakwani, 1980: 65). Ekonomideki bütün hareketler gelir dağılımını benzer oranda etkiler. Örneğin devalüasyon gibi genel parasal değer kayıpları, gelir dağılımı ölçümlerinde doğru olmayan sonuçlar ortaya çıkarabilir. Gelir dağılımı adaleti/adaletsizliği tartışmalarında bu tür makro etkileri göz önünde bulundurmak gerekir (Doğanoğlu ve Gülcü, 2001: 48-49).

4-Simetri İlkesi: Eşitsizlik ölçütleri bireylerin gelirlerinin dışındaki özelliklere karşı duyarsız olmalıdır (Aktan ve Vural, 2002: 13). Bireyin geliri dışındaki özellikleri (beceri-yetenek, eğitim vb.) eşitsizlik ölçütleri içinde dikkate almak gerekir (Doğanoğlu ve Gülcü, 2001: 48-49).

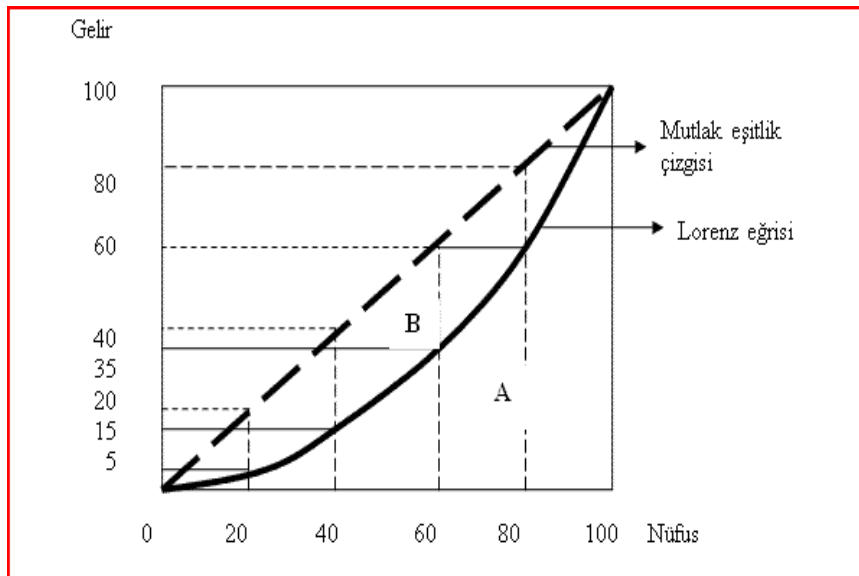
5-Ayrıştırma İlkesi: Gelir dağılımında düşük gelirli gruptaki değişiklikler dağılımın geneline de aynı oranda yansımalıdır. Düşük gelirli grupta eşitsizlik artıyorsa eşitsizliğin göreceli olarak yükseldiğini kabul etmek gerekir (Doğanoğlu ve Gülcü, 2001: 48-49). Dağılımı oluşturan alt-gruplardaki eşitsizliklerdeki değişiklikler dağılımın geneline de aynı yönde yansımalıdır.

Gelirin nasıl dağıtıldığını, mutlak eşitlikten ne kadar uzak ya da yakın olduğunu belirlemek için çeşitli istatistiksel ölçüt ve yöntemler geliştirilmiştir. Bu yöntemler sayesinde gelirin dengeli(adil) dağıtılıp dağıtılmadığı, zaman içinde gelir eşitsizliğinin ne yönde değiştiği ve gelir dağılımında alt ve üst gruplar arasındaki farkın nasıl ortaya çıktığı anlaşılmaktadır (Yücel, 2011: 8-9).

Gelir dağılımı eşitsizliğini ölçmeye yarayan araçlar oldukça fazladır, Çalışmada sadece bilinirliği oldukça yüksek olan Lorenz eğrisinin ve Gini katsayısının yanı sıra Theil endeksi ve Atkinson endeksi de incelenecektir.

2.9.1. Lorenz Eğrisi

Lorenz eğrisi gelir dağılımının adil olup olmadığına ilişkin en yaygın kullanılan ölçütlerden biridir. 1905 yılında MaxLorenz tarafından geliştirilen bu eğri, gelirin nüfusa tam adil dağılımını gösteren 45° lik doğrudan aşağıya bel verdiği bu nedenle gelir dağılımı adaletinin bozulduğunu ifade eder (Özdemir, 2017: 96). Lorenz eğrisi, gelir ya da servetin nüfusa dağılımındaki eşitsizliği göstermekte kullanılan bir şekildir. Şekilde görüldüğü gibi, eğri bir karenin köşegenini uç noktalarda keser. Karenin dikey kenarında gelirin birikimli payları, yatay kenarında ise nüfusun birikimli payları yüzde olarak gösterilir. Köşegen doğru, gelirin nüfus arasında eşit dağılımını (mutlak eşitlik) gösterir. Lorenz eğrisi köşegenden uzaklaştıkça, gelir dağılımındaki eşitsizlik artmaktadır (TÜİK, 2011).

Şekil 0.3. Lorenz Eğrisi (Eğilmez, 2012)

2.9.2. Gini Katsayısı

Lorenz eğrisine bağlı ve eğri ile köşegen arasında kalan alanın, köşegenin altında kalan toplam alan oranına eşittir (TÜİK, 2011). Lorenz eğrisinin kapladığı alanı (şekilde B alanı) mutlak eşitlik çizgisinin altında kalan alanın tamamına (şekilde A + B alanı) bölersek karşımıza bu oran çıkar. Bu orana Gini Katsayısı denilmektedir (Eğilmez, 2012). Bu oranın büyümesi, gelir dağılımındaki eşitsizliğin artması demektir. Bu oran "0 ile 1" değerleri arasında değişir. Oranın "0"a eşit olması gelir dağılımının tam adaletli olarak dağıldığını, oranın "1"e eşit olması durumunda ise gelirin adaletli dağılmadığı aksine gelirin tamamının sadece bir kişinin aldığını göstermektedir (TÜİK, 2011).

Kısaca Lorenz eğrisi mutlak eşitlik hattından uzaklaştığı durumda Gini katsayısının artacağını dolayısıyla gelir dağılımının bozulacağını söylemektedir. Aynı şekilde Lorenz eğrisi mutlak eşitlik hattına yakınlaştığı durumda Gini katsayısının azalacağını ve dolayısıyla gelir dağılımında iyileşmenin olduğunu söylemektedir (Tayyar, 2011: 13).

Gini katsayısının ayrıştırılmasının yolları olmakla birlikte genel eşitsizliğin terimlerinin bileşenlerinin her zaman sezgisel olarak algılanması mümkün olmayabilir veya matematiksel çekiciliği bulunmayabilir. Bununla birlikte burada Gini katsayısının popülerliği üzerinde durmak gerekir (Doğanalp ve Gülcü, 2001: 51).

Gini katsayısı aşağıdaki şekilde tanımlanmaktadır:

$$Gini = \frac{1}{2n^2\bar{y}} \sum_{i=1}^n \sum_{j=1}^n (y_i - y_j) f_j f_i \quad (0.1)$$

Denklem 2.1'de y_j 'leri'nci ve j 'inci grubun ortalama gelirini, f_i ve f_j 'ler bu gelir rakamlarının sıklıklarını (frekans), n işlem konusu olan terim sayısını (toplam frekans) ve $(\bar{y})$ ortalama tüm gelirlerin aritmetik ortalamasını ifade etmektedir (Doğanoğlu ve Gülcü, 2001: 51).

Gelir dağılımı için önemli bir gösterge olan Gini katsayısı oranları Tablo 2.4'te gösterilmektedir.

Tablo 0.6. Ülkeler İtibariyle Gini Katsayısı Göstergeleri (World Bank, 2018)

Ülke Grubu	Gini Katsayısı
Yüksek Gelirli Ülkeler	2010-2015
ABD	0.410
Almanya	0.301
Avusturya	0.305
Belçika	0.276
Danimarka	0.291
Finlandiya	0.271
Fransa	0.330
Hollanda	0.280
İspanya	0.360
İsveç	0.273
İtalya	0.352
Japonya	0.320
Kanada	0.338
Üst-Orta Gelirli Ülkeler	
Brezilya	0.515
Çin	0.421
Malezya	0.463
Meksika	0.482
Romanya	0.275
Tayland	0.379
Türkiye	0.402
Alt-Orta Gelirli Ülkeler	
Endonezya	0.395
Fas	0.407
Mısır	2.45
Nijerya	0.268
Pakistan	0.430
Ukrayna	0.307
Düşük Gelirli Ülkeler	
Afganistan	-
Bangladeş	0.321
Kenya	0.485
Mali	0.330
Mozambik	0.456
Uganda	0.410

Tablo 2.4'teki göre gelir gruplarına göre Gini katsayılarına bakıldığında, gelir seviyesi yükseldikçe bu katsayının düştüğü görülmektedir. Bir başka ifadeyle gelir düzeyi artıkça gelir dağılımı adaletinin daha çok sağlandığı anlaşılmaktadır. Gini katsayısı ülke bazlı değerlendirildiğinde ise, Brezilya (0.515), Meksika (0.482), Malezya (0.463), Kenya (0.485) gibi ülkeler yüksek Gini katsayısına sahip olup, gelir dağılımının en adaletsiz olduğu ülkelerdir. Gelirin en adil dağıtıldığı ülkeler, İsveç (0.273), Finlandiya (0.271) gibi yüksek gelir grubunda yer alan ülkelerdir.

2.9.3. Theil Endeksi

Theil indeksi bilgi kuramındaki entropi kavramından geliştirilmiş bir gelir eşitsizlik ölçütüdür. Genelleştirilmiş entropi endeksleri ile gelir dağılımının farklı bölümlerindeki eşitsizliklere farklı ağırlıklar verilebilmektedir. Bu özelliği ile Theil indeksi, gelir dağılımının tümündeki gelir farklılıklarına eşit ağırlık vererek oluşturulmaktadır (World Bank, 2005: 287).

Genel entropi² kavramı sadece Theil indeksi için değil tüm eşitsizlik ölçüleri için genel kabul gören aksiyomatik bir konudur. Genel entropi kavramının Theil indeksi ile birlikte verilmesinin nedeni hem bu ölçümün entropi kavramından esinlenerek ortaya çıkarılması, hem de Theil endeksinin diğer ölçüm yöntemlerine göre daha çeşitli veri setleriyle hesaplanabilir olmasındandır (Özdemir, 2017: 93).

Ölçümlerin genelleştirilmiş entropi sınıfının öğelerinin formülü,

$$\text{Genel Entropi}(\alpha) = \frac{1}{\alpha^2} \left[\frac{1}{n} \sum_{i=1}^n \left[\frac{y_i^{\alpha}}{\bar{y}^{\alpha}} \right] - 1 \right] \quad (0.2)$$

Denklem 2.2'den , örnekteki bireylerin sayısını; $y_i, i \in (1, 2, \dots, n)$ olmak üzere i bireyinin gelirini ve $\bar{y} = (1/n) \sum y_i$ gelirin aritmetik ortalamasını göstermektedir. Genel Entropinin değeri 0 dan ∞ a değişir. Buradaki 0 değeri, eşit dağılımı (tüm gelirler özdeş) ve yüksek değerler ise eşitsizliğin daha yüksek değerlerini temsil ederler. Genel Entropi sınıfındaki α parametresi, gelir dağılımının farklı katmanlarındaki gelirler arasında verilen mesafelerin ağırlığını gösterir ve her hangi bir gerçek değer olabilir. Genel Entropi, α nın çok küçük değerleri için, dağılımın daha düşük kısımlarındaki değişimlere karşı daha duyarlıdır ve Genel Entropinin büyük değerleri de daha yüksek kısımlara etki eden değişimlere karşı daha duyarlıdır. α parametresi için kullanılan en yaygın değerler 0, 1 ve 2 dir: $\alpha=0$ değeri düşük uçtaki gelirler arasındaki mesafelerini ağırlığını, $\alpha=1$ değeri dağılımın bir baştan bir başa eşit ağırlıkta olduğunu ve $\alpha=2$ değeri ise üst kısımlardaki sıçramaların oransal ağırlıklarını gösterir (Doğanoğlu ve Gülcü, 2001: 50).

Theil'in eşitsizlik ölçümleri olarak bilinen 0 ve 1 parametrelili Genel Entropi ölçümleri, ortalama logaritmik sapma ve Theil'in iki formüllü gösterimi: (Doğanoğlu ve Gülcü, 2001: 50).

² Bir sistemin düzensizliğinin ölçüsüdür.

Entropi kavramı ile ilgili detaylı bilgi için;

<http://isletmeiktisadi.istanbul.edu.tr/wp-content/uploads/2013/04/Yonetim-44-2003-1.pdf>

$$\text{Genel Entropi}(0) = \left[\frac{1}{n} \sum_{i=1}^n \left[\log \frac{\bar{y}}{y^i} \right] \right] \quad (0.3)$$

$$\text{Genel Entropi}(1) = \left[\frac{1}{n} \sum_{i=1}^n \frac{y^i}{\bar{y}} \left[\log \frac{y^i}{\bar{y}} \right] \right] \quad (0.4)$$

Theil indeksi gelir dağılımını oluşturan alt unsurlar için hesaplanan gelir eşitsizliklerinde meydana gelen değişiklikleri yansıtabilen kapsamlı bir eşitsizlik ölçütüdür. Bu nedenle Theil indeksinden hareketle alt gelir grupları veya sosyal gruplar için gelir eşitsizliklerini elde eden ayrıştırma analizleri yapılabilmektedir. Örneğin bir ülkenin coğrafi bölgeleri içindeki gelir dağılımı eşitsizlikleri değişmişse Theil indeksi bu değişiklikleri gelir dağılımının bütününe yansıtabilecek özellikte bir ölçüttür. Dolayısıyla gelir dağılımını coğrafi bölgelerdeki gelir dağılımı değişikliklerine göre ayrıştırarak analiz etmek mümkündür (Dağdemir, 2013: 50).

Theil indeksi daha çok nüfusun alt gruplarının gelir eşitsizliğini araştırmak için kullanılan bir ölçüdür. Üstelik yeterli uzunlukta verinin olmadığı durumlarda diğer ölçümlere göre daha sağlıklı sonuçlar verir. İlgili nüfus için tek tek bireysel verilere ulaşılmadığında gruplaştırılmış verilere ihtiyaç duyulur. Bireysel veriler yanında toplulaştırılmış verilere de uygulanabilen Theil'in T istatistiği sayesinde her bir grubun eşitsizliğe yaptığı katkı hesaplanabilir (Taştan ve Akar, 2013: 22).

Theil indeksi, gelir dağılımında yer alan bütün gelir grupları arasındaki uzaklıklara eşit derecede önem veren sıfır değerinden sonsuz değerine kadar değişen değerler alabilmektedir. Endeksin değeri arttıkça eşitsizliğin arttığı, azaldıkça eşitsizliğin azaldığı anlaşılır. Bu endeksi, toplam eşitsizliği gruplar arası ve grup içi eşitsizlik olarak ayırtmaya imkan sağlamaktadır. Ancak endeksin değeri bireylerin veya hane halklarının sayısına bağlı olduğu için ülkeler arası karşılaştırmalarda çok fazla tercih edilmemektedir (Seven, 2015).

Theil indeksi gelir dağılımı eşitsizlik ölçütleri için tanımlanmış olan transfer ilkesini sağlamaktadır. Zengin bir kişiden yoksul bir kişiye yapılacak gelir transferinin gelir dağılımındaki eşitsizliği azaltan etkisine karşı Theil indeksi duyarlıdır. Theil indeksinin ne kadar küçüleceği, sadece kişilerin gelirleri arasındaki orana bağlıdır (Cowell, 1995: 50).

2.9.4. Atkinson Endeksi

Lorenz eğrilerinin kesişmediği durumlarda bir adil gelir dağılımı sıralaması yapmak mümkün iken, Lorenz eğrisinin kesişmesi durumunda bu sıralamayı yapmak mümkün olmamaktadır. Lorenz eğrilerinin kesiştiği bu durum için karşılaştırma yapma imkanı sağlamak amacıyla Atkinson tarafından toplumun refah fonksiyonundan oluşturulan yeni bir indeks geliştirilmiştir (Çelik, 2008: 24). İki gelir dağılımının Lorenz eğrileri kesiştiğinde yani eşitsizlik ölçüleri farklı sıralamalar gösterdiğinde, dağılımlar arasında sıralama yapabilmek için Atkinson, toplumun refah düzeyini başlangıç noktası alan bir gelir eşitsizliği ölçüsü önermiştir (Atkinson, 1970). Toplumsal refah fonksiyonu, her bir bireyin refah fonksiyonunun toplamından oluşan toplanabilir, simetrik ve içbükey bir fonksiyondur. Bu varsayım kişisel faydanın karşılaştırılabilir olduğunu varsayar (Aktan ve Vural, 2002: 18-19).

Toplumsal refah fonksiyonu bireylerin refahlarının toplamından oluşmaktadır. Atkinson indeksi “0” ile “1” arasında değerler almaktadır. Değerin “1”e yaklaşması eşitsizliğin artması, “0”a yaklaşması ise eşitsizliğin azalması anlamına gelmektedir (Seven, 2015). Atkinson’un sosyal refah fonksiyonu, gelirin topluma sağladığı ortak faydanın ortalama gelir artışıyla pozitif yönde etkilendiği fakat gelir dağılımındaki eşitsizliğin artışıyla da negatif yönde etkilendiği gibi makul bir varsayımda bulunmaktadır (Dağdemir, 2013: 51).

Atkinson, bir sosyal refah fonksiyonu varsayarak çeşitli eşitsizlik ölçülerini bu sosyal refah fonksiyonuna göre yeniden sıralamaya çalışmıştır. Endeks toplumun eşitsizliğe karşı duyarlılığının derecesini göstermektedir. Toplumun eşitsizliğe verdiği değer sıfır ile sonsuz arasında yer almaktadır. Bu değerın sıfır olması toplumun eşitsizlik karşısında kayıtsız olduğunu, gelir dağılımına önem vermediğini; ağırlığın sonsuz olması ise toplumun sadece en düşük gelir grubundaki kişilerle ilgilendiğini göstermektedir (TÜSİAD, 2000).

Gelir dağılımındaki eşitsizliği ölçülmesi ve analizlerde bulunularak politika yapıcılara gerekli bilgilerin aktarılması amacıyla, çok sayıda eşitsizlik ölçütü geliştirmiştir. Gelir dağılımı eşitsizlik ölçütlerinin her biri eşitsizliğin farklı yönlerine ağırlık vermekle birlikte belirli ortak noktalarda buluştukları görülmektedir (Dağdemir, 2013: 35).

Atkinson ölçümler sınıfı formülü;

$$A_{\epsilon} = 1 - \left[\frac{1}{n} \sum_{i=1}^n \left[\frac{y_i}{\bar{y}} \right]^{(1-\epsilon)} \right]^{1/(1-\epsilon)} \quad (0.5)$$

Burada ϵ ($0 < \epsilon < \infty$) eşitsizliğin aversiyon (kaçınma) parametresidir. Bundan dolayı ϵ değerinin çoğu toplumlarda daha yüksek değer alması, eşitsizliğin daha duyarlı hale gelmesi demektir. Yani bir ülkeden başka bir ülkeye çeşitlilik gösteren ϵ -a versiyon değeri, eşitsizlikten kaçınma isteğinin derecesini gösterir. Atkinson ölçümler sınıfı dizisi 0 dan 1'edir; sıfır eşitsizliğin olmadığı durumu gösterir. $\alpha = 1 - \epsilon$ olarak alınırsa, genel entropi sınıfı $\alpha < 1$ değerleri için sırasal olarak Atkinson sınıfına denk olur (Doğanoğlu ve Gülcü, 2001: 50-51).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

LİTERATÜR ve UYGULAMA LİTERATÜ

3.1. LİTERATÜR ARAŞTIRMASI

İktisat literatüründe son dönemlerde, gelir eşitsizliği konusunda yapılan çalışmalara artan bir ilgi görülmektedir. Bu ilginin, ekonomilerin iktisadi büyüme performansıyla ilişkili olabileceği düşünülmektedir (Yıldırım, 2015:1). Gelir eşitsizliğinin azaltılması için büyük ölçüde büyümeden medet uman neoliberal iktisatçılar, bu durumu Kuznets hipotezi ile açıklamaya çalışmışlardır. Ekonomik büyüme ile gelir eşitsizliği arasındaki ilişkiye dair ilk değerlendirmeyi yarım asırdan fazla bir süre önce yapan Kuznets (1955), kalkınma sürecinde çalışan nüfusun ekonominin yüksek verimliliğine sahip sektörlerine doğru aktıkça gelir eşitsizliği-büyüme ilişkisinin önce artan sonra azalan ters “U” şeklini takip etmesi gerektiğini söylemektedir (Ak ve Altıntaş, 2016: 94). Bu olgu, literatürde Kuznets eğrisi olarak önemli bir konuma sahiptir.

Son dönemlerde çalışmalarda büyümenin gelir dağılımı eşitsizliği üzerindeki etkisinin (Kuznets eğrisi) üzerine yoğunlaştığı görülmektedir. Ancak literatürde hem gelişmiş hem de gelişmekte olan birçok ülkeye ilişkin, gelir dağılımı eşitsizliğini etkileyen makro ve mikro faktör değişkenlerinin belirlenmeye çalışıldığı oldukça fazla sayıda çalışma da mevcuttur.

Bu çalışmalarda çeşitli ekonometrik yöntemler, veriler (değişkenler) ve farklı dönemlere ilişkin analizler yapılarak makro ve mikro faktörlerin gelir dağılımı eşitsizliği üzerindeki etkileri belirlenmeye çalışılmıştır.

Bu bölümde ilk olarak literatürde, gelir dağılımı eşitsizliği üzerine yapılan farklı makro, daha sonra ise gelir dağılımı eşitsizliği üzerine yapılan farklı mikro ekonomik temelli çalışmalar özetlenmektedir.

3.1.1. Gelir Dağılımı Eşitsizliği Üzerine Yapılan Makro Ekonomik Temelli Çalışmalar

Bourguignon ve Morrison (2002) çalışmasında oldukça uzun bir dönemi dünya ülkelerini gruplar haline alarak 1820 yılından başlamak suretiyle gelir dağılımı eşitsizliğini incelemiştir. Çalışmanın bulgularına göre son 35 yılda dünya ülkeleri için eşitsizlik azalmaktadır. Yazarlar eşitsizliği belirlemede hayat beklentisinin önemli olduğunu vurgulamışlardır (Bourguignon ve Morrison,2002:741).

Doğruel ve Doğruel (2007), 1987- 1999 zaman aralığı için Türkiye ekonomisinde bölgesel gelir dağılımını Neoklasik yakınsama hipotezine göre yaptıkları çalışmalarında bu zaman aralığı için sadece gelişmiş zengin bölgelerde kişi başına gelir düzeylerinde yakınsama olduğunu belirlemişlerdir.

Taştan ve Akar (2013) çalışmasında Türkiye 12 ve 26 alt bölge için Theil T istatistiğinin gruplar arası bileşenini kullanarak ücret eşitsizliğinin zaman içindeki seyrini incelemişlerdir. Kriz yıllarında (1994, 2001 ve 2008) sektörler arası ücret eşitsizliğinin arttığını bulmuşlardır. Türkiye'nin doğu ve batı bölgeleri arasındaki eşitsizliğin arttığını tespit etmişlerdir.

Bükey ve Çetin, (2017), çalışmalarında 1980-2014 yılları arasında Türkiye’de gelir dağılımını etkileyen faktörleri (iktisadi büyüme, küreselleşme, enflasyon, vergi politikası ve faiz) En Küçük Kareler Yöntemi (EKK) ile analiz etmişlerdir. Çalışmadaki analiz sonuçlarında iktisadi büyüme ve vergi yükü değişkenleri anlamsız bulunmuştur. Ayrıca küreselleşme, enflasyon ve faiz değişkenleri ise gelir dağılımını bozmaktadır. Elde edilen verilere göre, cari işlemler dengesindeki bir birim artış Gini katsayısını yaklaşık olarak 0.53 birim; enflasyondaki 1 birim artış Gini katsayısını yaklaşık olarak 0.06 birim, faizdeki 1 birim artış ise Gini katsayısını yaklaşık olarak 0.05 birim artırmaktadır.

Barış ve Karanfil (2017), Türkiye’de gelir eşitsizliği ile doğrudan yabancı yatırımlar arasındaki ilişkiyi analiz etikleri çalışmalarında, eş bütünleşme analiz yöntemini kullanmışlardır. Analiz bulgularına göre, doğrudan yabancı yatırımların gelir eşitsizliği üzerinde uzun dönemde herhangi bir etkisinin olmadığı ancak kısa dönemde negatif ve oldukça düşük düzeyde (önemsenmeyecek derecede) etkisinin olduğunu belirtmişlerdir.

Ak ve Altıntaş, (2016), çalışmalarında Kuznets’in ters “U” hipotezinin 1986-2012 dönemi için Türkiye ekonomisi özelinde geçerli olup olmadığını araştırmışlardır. ARDL yaklaşımıyla yapılan çalışmada elde edilen bulgulara göre,

Türkiye için incelenen dönemde “ters U” ilişkisi yerine normal “U” ilişkisi olduğu tespit edilmiştir. Başka bir ifadeyle, ekonomik büyüme ile birlikte gelir dağılımındaki eşitsizlik kişi başına gelir arttıkça önce olumlu sonrasında ise olumsuz tepki verdiği gözlemlenmiştir.

Topuz ve Dağdemir, (2016), ülkeleri gelir gruplarına göre sınıflandırarak ekonomik büyümenin gelir eşitsizliği üzerindeki etkilerini tespit etmeye çalışmışlardır. Düşük ve düşük-orta gelirli ülkeler, üst-orta gelirli ülkeler, yüksek gelirli ülkeler ve tüm ülkeler olmak üzere dört farklı panelde Kuznets’in ters-U hipotezinin geçerliliği test edilmiştir. Çalışmada 94 ülke için 1995-2011 yılları arası verileri kullanılarak ekonomik büyüme ve gelir eşitsizliği ilişkisi analiz edilmektedir. Analiz bulguları Kuznets hipotezini desteklemektedir. Ayrıca düşük ve düşük-orta gelirli ülkeler ile üst-orta gelirli ülkelerde ekonomik büyüme ile gelir eşitsizliği artarken; yüksek gelirli ülkelerde ekonomik büyüme ile gelir eşitsizliği azalmaktadır.

Erkal vd. (2015), çalışmalarında seçilmiş 11 ülke için 1998-2010 zaman diliminde panel veri analiz yöntemi ile yoksulluk, gelir eşitsizliği ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiler analiz edilmiştir. Analiz sonuçlarına göre; gelir eşitsizliği, doğrudan yabancı yatırımlar, nüfus artışı, enflasyon, kamu sağlık harcamaları, özel sağlık harcamaları ve orta öğretim harcamalarının yoksulluk üzerinde, anlamlı etkiye sahip oldukları tespit edilmiştir. Ayrıca elde edilen sonuçlara göre gelir eşitsizliğindeki artış ve buna bağlı olarak ortaya çıkan yoksulluk büyümeye yol açmaktadır. Kamu sağlık harcamalarının yoksulluğu azalttığı, özel sağlık harcamalarının ise arttırdığı tespit edilmiştir. Ayrıca artan nüfus ve enflasyonla birlikte yoksulluğun da arttığı görülmüştür.

Yang, (2013), çalışmasında 1998-2010 yılları arasında Çin’de beşeri sermaye dağılımı, gelir farkı ve büyüme arasındaki ilişkiyi 30 il için panel veri analizi esas alınarak araştırmıştır. Çalışmanın sonucuna göre; bölgelerarası gelişmişlik farklılıklarının asıl sebebinin eğitim odaklı beşeri sermaye farklılıklarından kaynaklandığı görülmektedir. Ayrıca bu değişkenin hesaplama kombinasyonu sonuçlarına göre de ters “U” şeklinde Kuznets eğrisi tespit edilmiştir.

Yanar ve Şahbaz, (2013) yaptıkları çalışmada küreselleşme olgusunun gelir eşitsizliği ve yoksulluk üzerinde olumlu bir etki oluşturduğu sonucuna varmışlardır. Bu sonuç küreselleşmenin alt bileşenlerinin etkilerinin analiz edildiği modellerle de desteklenmektedir. Ekonomik, politik ve sosyal küreselleşmenin yoksulluğu azalttığı sonucuna ulaşmışlardır. Aynı zamanda, politik küreselleşmenin gelir eşitsizliği

üzerinde anlamlı bir etkisi bulunamazken, ekonomik ve sosyal küreselleşmenin olumlu yönde bir etkisi olduğunu açıklamışlardır.

Konu, (2017), OECD üyesi ülkeler için ekonomik özgürlüklerin gelir dağılımı eşitsizliği üzerindeki etkisini 2015 yılına ait verileri kullanarak yatay-kesit analiz yöntemi ile araştırmıştır. Araştırmanın bulgularına göre ekonomik özgürlüklerin, gelir dağılımı eşitsizliği üzerinde istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif yönlü bir etkiye sahip olduğunu ortaya koymaktadır.

Lee vd. (2013), Kore için 1980-2012 dönemi verileri ile gelir eşitsizliğinin belirleyicileri ampirik olarak tanımlanmaktadır. Ülke genelinde gelir eşitsizliği konusunda, kamunun yatırım dışı harcama payının gelir dağılımı eşitsizliği ile ilişkisi istatistiksel olarak anlamsız bulunmuştur. Ayrıca yatırımlardaki artış, işgücünün içindeki görece yaşlı kesimin oranının düşük olması, eğitime katılım oranı ile gelir dağılımı adaleti arasında aynı yönlü güçlü bir ilişki bulunmuştur. Bunun yanı sıra son 20 yılda ekonomik açıklığın gelir dağılımı eşitsizliğini arttırdığı belirtilmektedir.

Rooth ve Stenberg, (2012), çalışmalarında İsveç'te 1990-2006 dönemleri arasında 72 işgücü piyasası bölgesinde eşitsizlik ve büyüme arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Bulgular, çok büyük bir oranda (% 75-% 90 arasında) eşitsizliğin bölgesel büyümeyi arttırdığını gösteriyor. Bu sonuç aynı zamanda bölgelerarası gelişmişlik farklılıklarının bölge içi dinamiklerden etkilendiğini göstermektedir.

Hasanov ve Izraeli, (2011), ABD üzerine yapılan ampirik çalışmada gelir dağılımı eşitsizliği ve büyüme arasındaki ilişkiyi analiz etmektedirler. Çalışmanın bulgularına göre; gelir dağılımı eşitsizliğinin hem azaltılması hem de artırılmasının büyüme üzerindeki etkisinin olumsuz olduğunu tespit etmişlerdir. Bu durumda büyüme için en uygun durum, eşitsizliğin görece sabit kaldığı durumdur.

Dişbudak ve Süslü (2007), çalışmalarında 1963-1998 dönemleri için, Türkiye'de gelir dağılımını belirleyen unsurları ARDL sınır testi yöntemi kullanılarak incelemişlerdir. Çalışmada gelir dağılımının ölçütü olarak Gini katsayısı, enflasyon için toptan eşya fiyatları endeksi (TEFE), dış açıklık için dış ticaret hacminin GSMH'ya oranı ve maliye politikaları için de bütçe açıklarının GSMH'ya oranı kullanılmıştır. Araştırmanın bulgularına göre, Türkiye'de 1963-1998 dönemleri arasında ekonomik büyüme ve dışa açıklığın gelir eşitsizliğini azaltıcı etkileri görülmekte iken, enflasyonun gelir dağılımını bozucu bir etkisi olduğu ve bütçe açıklarının gelir eşitsizliği üzerinde herhangi bir etkisinin olduğu saptanmamıştır.

De Mello ve Tiongson (2006) yatay kesit verilerine dayalı farklı veri kaynaklarından yola çıkılarak yaptıkları çalışmalarında gelir dağılımı eşitsizliğinin yüksek olduğu ülkelerde yeniden dağılım üzerine daha az harcama yaptıklarını göstermektedir. Bunun yanı sıra yeniden dağılım harcamalarının gelir bölüşümü üzerinde olumlu etki gösterdiği sonucuna ulaşmışlardır.

Dreher ve Gaston (2006), çalışmalarında sanayi ücret eşitsizliği, hane halkı gelir eşitsizliği ve küreselleşmenin ekonomik, sosyal ve siyasal boyutlarıyla ilgili veriler kullanılmıştır. Ampirik çalışmanın sonuçlarına göre de küreselleşme OECD ülkelerinde gelir eşitsizliğinin artmasına neden olmuştur. Küreselleşmenin ekonomik boyutunun ve gelişmiş ülkelerde ücret eşitsizliğinin daha da sağlam bir şekilde politik entegrasyonunun arttığı görülmektedir. Buna karşılık, küreselleşmenin az gelişmiş ülkelerdeki hem gelir hem de kazanç eşitsizliği üzerine etkisi önemsizdir

Dolar ve Kraay (2004), tarafından yapılan çalışmada kişisel gelir dağılımı açısından en eşitsiz durumdaki 50 ülkenin 1965-2004 zaman aralığı verilerini kullanarak, gelir dağılımı ile büyüme arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Çalışmanın bulgularına göre, politika ve kurumlar, hükümetin büyüklüğü, kanunların uygulanması ve uluslararası ticarete açıklığın artışının gelir dağılımı üzerinde sistematik olarak bir etkisinin olduğunu bulmuşlardır.

Gale ve Orszag (2004), çalışmalarında bütçe açıklarının gelir dağılımı üzerinde nasıl etkide bulunacağını araştırmışlardır. Çalışmalarının sonuçlarına göre, vergi indirimlerinin bütçe açıklarına yol açacağını ve bunun sonucunda da gelir dağılımında bozulmalar olacağını ileri sürmüşlerdir.

Türkiye'nin doğu ve batı bölgeleri arasında gelir düzeyi farklılığı açısından batı bölgeleri lehine doğru önemli bir farklılık söz konusudur. Bu durum doğudan batıya doğru göçe yol açmakta ve gelişmiş yörelerde çarpık kentleşme ve asayiş sorunları vb., sorunları beraberinde getirmektedir. Bu sorunların önüne geçmek için 1960'lı yılların sonundan bu yana bölgeler arası gelir farklılıklarını azaltma amacını güden politikalar uygulanmaktadır. Karaca (2004), çalışmasında bu politikaların gelir farklılıklarını azaltma yönünde bir etki gösterip göstermediği, il bazında ve 1975-2000 dönemine ait kişi başına GSYİH verilerini kullanarak ulaşılmaya çalışılmıştır. Yakınsama hipotezinden ve bu hipotezin test edilmesi için geliştirilen β -yakınsama ve σ -yakınsama ölçütlerinden yararlanılarak yapılan araştırmanın sonucunda, belirlenen dönemde iller arasındaki gelir farklılıklarında azalma değil tam aksine artış olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Atkinson (2003), 1954 ile 2001 yılları arasındaki dokuz OECD ülkesinin verilerini, panel veri yöntemi kullanarak, teknolojik değişimin ve küreselleşmenin gelir dağılımı üzerindeki etkisini araştırmıştır. Atkinson, çalışmasında eşitsizliği sadece eşitsizlik derecesindeki ölçüm değil, aynı zamanda zaman içerisindeki değişimin de dikkate alınması gerektiğini savunmuştur. Bunun için Gini katsayısını eşitsizliğin göstergesi olarak kullanmıştır. Çalışmanın sonuçlarına göre, Avrupa ve Amerika arasındaki ticarete bağlı olarak eşitsizliğin arttığı sonucuna ulaşmıştır.

Galbraith ve Kum (2003), çalışmalarını hesapladıkları Gini katsayılarını panel veri analiz yöntemini kullanarak yapmışlardır. Çalışmadan elde edilen bulgulara göre, ödemelerdeki artışların gelir dağılımındaki eşitsizliği azaltıcı bir etkide bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu nedenle sanayileşme ve dolayısıyla büyüme hızındaki artışların gelir dağılımını düzeltici(olumlu) etkide bulunduğu belirtilmektedir. Ancak, oldukça zengin ülkelerde bu ilişki tersine dönerek gelirdeki artışların eşitsizliği artırdığı bulunmuştur. Bunun yanı sıra, reel faiz oranlarındaki artışın büyümeyi yavaşlattığı ve eşitsizliği artırdığı da vurgulanmaktadır.

Panizza, (2002), çalışmasında ABD eyaletlerinde 1940-1980 zaman aralığı için gelir dağılımı ile büyüme arasındaki ilişkiyi panel veri yöntemi kullanarak araştırmıştır. Panizza, iktisadi büyüme yerine sermayenin yıllık büyüme hızını ve gelir dağılımı yerine de kişi başına düşen gelirin logaritmasını kullanmıştır. Çalışmanın bulgularına göre; büyüme ile gelir dağılımı eşitsizliği arasında negatif bir ilişki saptanmıştır. Ancak bu ilişkinin güçlü bir ilişki olmadığı sonucuna varılmıştır.

Erk vd, (2000), çalışmalarında 1979-1997 zaman aralığı için Türkiye'nin 67 il ve 7 coğrafi bölgesi baz alınarak yakınsama olgusunun varlığını yatay kesit veriler kullanarak araştırmışlardır. Araştırma sonucuna göre, 1979-1997 dönemi için iller arasında yakınsama bulgusuna rastlanılmadığını tam aksine ıraksamanın söz konusu olduğu sonucuna vardıklarını belirtmişlerdir.

Bulir (2001), çalışmasında 75 ülkenin 22 yıllık dönem için verilerini panel veri analizi tekniğini kullanarak enflasyon ve gelir dağılımı arasındaki ilişkiyi tespit etmeye çalışmıştır. Çalışmanın bulgularına göre yüksek ve düşük enflasyon oranlarının gelir dağılımına farklı etkileri olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bir başka ifadeyle gelir dağılımı ile enflasyon arasındaki ilişki doğrusal değildir. Bulgulara göre, enflasyon oranlarının yüksek olması gelir dağılımını bozucu, enflasyon oranlarının düşük olması gelir dağılımını onarıcı etkisi olduğuna işaret etmektedir.

Clarke (1992), çalışmasında çok sayıda ülke için ekonomik büyüme ile gelir dağılımı arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çalışmanın bulgularına göre, gelir dağılımında eşitlik ile ekonomik büyüme arasında güçlü bir pozitif ilişki olduğu sonucuna varmıştır. Başka bir ifade ile gelir dağılımı daha eşitlikçi olan ülkeler, daha yüksek oranda ekonomik büyüme elde etmişlerdir.

3.1.2. Gelir Dağılımı Konusundaki Mikroiktisat Temelli Çalışmalar

Eroğlu vd. (2017), Türkiye'nin de yer aldığı 21 OECD ülkesi için 2004-2011 döneminde sosyal yardım harcamalarının gelir dağılımı üzerindeki etkisi Panel Veri Analiziyle araştırılmıştır. Analizin bulgularına göre sosyal yardım harcamaları gelir dağılımını olumlu yönde etkilemektedir. Sosyal yardım harcamaları arttığında gelir dağılımı eşitsizliği azalmaktadır. Gelir dağılımının düzenlenmesinde sosyal yardım harcamalarının eğitim harcamalarından daha etkili olduğu ortaya koyulmuştur. Ayrıca, işsizlik ve nüfus artışının gelir dağılımı eşitsizliğini olumsuz yönde etkilediği anlaşılmıştır. Ancak dışa açıklık, eğitim harcamaları, yaşlı nüfus ve eğitime katılım ile gelir dağılımı eşitsizliği arasında ise negatif bir ilişki tespit edilmiştir.

Öztürk ve Kayaoğlu, (2016), çalışmalarında Türkiye için eğitim eşitsizliğinin gelir eşitsizliği üzerindeki etkisini il bazında veri kullanılarak 2008-2013 dönemi için analiz edilmiştir. Ampirik analizde statik ve dinamik panel veri metodlarının yanı sıra olası içsellik sorununa uygun ampirik modeller de kullanılmıştır. Analiz sonuçlarına göre Türkiye'de 2008-2013 yılları arası dönemde gelir eşitsizliği ile eğitim eşitsizliği arasında olumsuz bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Ulusoy vd. (2015), çalışmalarında Türkiye'de 1994-2013 yılları arasında yükseköğretime yönelik eğitim harcamalarının gelir dağılımı üzerinde etkinliği regresyon analiziyle incelemiştir. Analiz bulgularına göre Türkiye'de bireylerin eğitim düzeyleri arttıkça, hem istihdam edilme olanakları, hem de elde ettikleri yıllık toplam gelir düzeyinin ortalama olarak arttığı belirlenmiştir.

Yıldırım, (2015), çalışmasında 1980-2013 dönem aralığı için seçilmiş ülkelerde panel veri analizinden yararlanarak gelir eşitsizliğinin tasarruflar üzerindeki etkisini gözlemlemiştir. Çalışmada hedeflenen gelir eşitsizliğinin toplam tasarruflar üzerindeki etkisinin seçilmiş ülkelere ne yönde olduğunun ortaya

konulmasıdır. Çalışmanın bulguları teorik ve ampirik literatüre paralel olarak, gelir eşitsizliğinin tasarruflar üzerinde farklı etkileri olduğunu göstermektedir.

Turnovsky, (2011), yaptığı çalışmada, emeğin verimlilik artışı üretimi doğrudan etkilerken gelir dağılımı üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olmamaktadır. Gelir dağılımını etkileyen değişken, üretim faktörlerinin sektörler arası yoğunlaşma farklılıklarıdır. Emek yoğun sektördeki verimlilik artışları gelir dağılımını o sektör lehine bozmaktadır. Teknolojide ise, yoğunlaşma ilgisiz kalmaktadır. Hangi sektörde teknoloji temelli verimlilik artışı yaşanmakta ise gelir dağılımını o sektör lehine bozulmaktadır.

Kakamu ve Fukushige, (2005), çalışmalarında 1986'dan 1999'a kadar Japonya'daki şehirler, kasaba ve köy verileri arasındaki bölgeler arası gelir eşitsizliğini analiz ederek bu konuları açıklığa kavuşturmaya çalışmaktadırlar. Japonya'da; kırsal kesimde yaşlanma, aynı yaş gruplarında özellikle ücret kaynaklı gelir farklılıklarının oluşması ve artan arazi fiyatları nedeniyle varlık değerleri arasında oluşan fark gelir dağılımını bozan etkenler olarak gösterilmiştir.

Gundlach vd. (2004), yaptıkları çalışmada, beşeri sermaye içinde eğitimin her derecesi ve eğitimdeki uluslararası kalite farklılıklarını dikkate almışlardır. 1950-1999 dönemleri arasında 137 ülke için panel veri yöntemi kullanılarak yapılan çalışmada, beşeri sermayedeki artışın gelir dağılımını olumsuz yönde etkilediği bulunmuştur.

Fisunoğlu ve Şengül (2012) çalışmasında, Adana kentsel alanda hanelerin sosyo-ekonomik durumlarına göre yoksulluğun boyutunu ve yoksulluğun hangi sosyo-ekonomik yapıdaki hanelerde daha yoğun olduğunu belirleyerek yoksulluğu azaltacak politikaların neler olabileceği konusunda öneriler geliştirmişlerdir. Çalışmanın verileri, TÜBİTAK destekli “Adana İli Seyhan ve Yüreğir İlçe Merkezlerinde Hanehalkı Gelir, Tasarruf Eğilimleri ve Yoksulluğun Ölçülmesi” başlıklı projeden sağlanmıştır. Bu veriler her biri 1250 haneden; Kasım 2007, Nisan 2008, Kasım 2008 ve Mayıs 2009 dönemlerinde toplandığından, veriler birleştirilmiş veri setidir (pooled data). Yoksulluk sınırı gıda harcamalarına ve temel gereksinimler maliyetine göre hesaplanmıştır.

Gregorio ve Lee, (2002), çalışmalarında, eğitimin 1960-1990 yılları arasındaki dönemde geniş bir yelpazede ülkeleri kapsayan bir panel veri setinde gelir dağılımıyla nasıl ilişkili olduğuna dair ampirik bulgular sunulmuştur. Eğitime ilişkin faktörlerin- yüksek öğrenime erişme ve eğitime daha eşit dağılımın, gelir dağılımını

daha eşit hale getirme konusunda önemli bir rol oynadığı görülmektedir. Sonuçlar aynı zamanda gelir düzeyi ile gelir eşitsizliği arasındaki ilişki için Kuznets'in ters-U eğrisini teyit etmektedir.

Mellor ve Milyo, (2002), çalışmalarında ABD için gelir eşitsizliğinin hem genel nüfus hem de yoksul bireyler için sağlık durumu üzerindeki etkisini analiz etmişlerdir. 1995-1999 dönemi nüfus araştırması verilerini kullandıkları çalışmalarında gelir eşitsizliği ile bireysel sağlık durumu arasında tutarlı bir ilişki bulamamışlardır.

Ferreira ve Litchfield (2001), çalışmalarında Brezilya'da 1980 li yıllarda görülen eşitsizliğin 1990 yılındaki etkileri belirlenmeye yöneliktir. Brezilya için yaş, eğitim, cinsiyet, etnik yapı, aile tipi, ulus ve kent/kır ayrımına göre ayrıştırma yapılarak analiz yapılmıştır. Ayrıştırma analizi sonuçlarına göre hane halkının eğitim seviyesi toplam gelir eşitsizliğinin en önemli belirleyicisi ve yapısal nedeni olarak görülmüştür.

Tsakloglou (1993), çalışmasında Yunanistan'daki gelir eşitsizliğini, 1974 ve 1982 yılları için hanehalkı bütçe anketi verilerinden yararlanarak karşılaştırmalı olarak analiz etmiştir. Çalışmada, hanehalkları yaşadıkları bölge, kır/kent, hanehalkı reisinin yaşı ve eğitim seviyesi olmak üzere dört alt gruba ayrılmıştır. Söz konusu gruplar arasındaki ve içindeki gelir eşitsizlikleri Theil indeksi ile genel eşitsizlik ise logaritmalardan varyans indeksi kullanarak hesaplanmıştır. Çalışmada alt gruplar içindeki ve arasında gelir dağılımının ayrıştırılmasının gelir eşitsizliğinin seyrini anlamada önemli olduğu vurgulanmış ve hanehalkı reisinin eğitim seviyesinin gelir eşitsizliğinde önemli bir değişken olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Muller (1988), 55 ülkenin verileri ile yaptığı çalışmada demokrasi ile gelir eşitsizliği arasında (33 ülke için) çok güçlü bir negatif ilişki bulmuştur. Başka bir ifadeyle demokrasinin gelişmesi ile gelir dağılımını azalttığını vurgulamıştır.

Blinder (1975), 1949-1970 dönemlerini kapsayan çalışmasında ABD'ye ilişkin zaman serisi verilerini kullanarak gelir eşitsizliği ile tasarruflar arasındaki ilişkiyi saptamaya çalışmıştır. Çalışmanın bulgularına göre; gelir eşitsizliğinin oldukça yüksek olması tasarruf oranlarının düşük olmasına neden olacağı saptamış fakat tahminleme istatistiksel olarak anlamsız çıkmıştır.

Grilliches ve Mason (1972), çalışmalarında eğitimin gelir dağılımına etkisinin olduğu, ancak yeteneğin de çok az oranda gelir dağılımına etki ettiğini saptamışlardır.

3.2. EKONOMETRİK UYGULAMA

Yöntem, Veri ve Model

Bu tez çalışmasında 1992-2013 dönemi için yıllık veri seti bir grup ülke için kullanılarak bir grup içsel olduğu düşünülen değişkenler bir grup araç değişkenler üzerinden regresyona tabi tutulmuştur. Bu çalışmada kişi başına 1000 dolar milli gelir düzeyine sahip ülkeler tercih edilmiştir. Bu ülkeler; Rusya, Romanya, Türkiye, Brezilya, Ukrayna, Peru, Gürcistan, Uruguay, Tayland, Slovakya Cumhuriyeti, Arjantin, Polonya, Macaristan, İzlanda ve İrlanda olarak seçilmişlerdir.

Dinamik panel veri analizinde, araç değişkenler (instrumentalvariable,IV) yönteminde bütün moment koşulları kullanılmadığından etkin olmayabilmektedir. Arellano ve Bond (1991) gecikmeli değişkenlerin araç değişken olarak kullanarak gmm yöntemini geliştirmiştir. Standart araç değişkenler (IV) tahmini genelleştirilmiş momentler yönteminin (gmm) özel bir formudur. Araç değişkenlerin (Z) dışsal olduğu şu şekilde ifade edilir. $E(Z_i u_i) = 0$. L tane araç L kadar da moment olduğu anlamına gelir.

$$g_i(\hat{\beta}) = Z'_i \hat{u}_i - Z'_i (y_i - X_i \hat{\beta}) \quad (0.6)$$

$g_i = L \times 1$ dir. Araç değişkenlerin dışsallığı β 'nın doğru değerlerinde L kadar moment koşulunun ya da ortogonalite koşullarının sağlandığı anlamına gelmektedir.

$$E\{g_i(\beta)\} = 0$$

GMM yönteminin gerisinde yatan mantık: β için $\bar{g}(\beta) = 0$ eşitliğini çözen bir tahminci seçmektir. GMM yöntemi, etkin tahmin yapabilmek için ortogonalite koşullarını kullanmaktadır. Regresyondaki hata terimleri grup içi bağlantılı ancak gruplararası bağlantılı değil ise araç değişken yöntemi sonuçları değişen varyans durumu ile aynı olmaktadır. Bu durumda araç değişken olduğunda IV regresyonunun tahminleri anlamlı olsa bile onun hata terimleri ve diagnostik testler anlamsız olmaktadır. İçsel tahmincilerle korelasyon olduğunda ilk aşama IV regresyonunda dışlanmış değişkenler kullanılarak değerlendirilebilir. Bu çerçevede araç değişkenlerin ortogonalite koşullarını sağlayıp sağlamadığı Basman (1960) ve GMM çerçevesinde Hansen (1982) bu testi araç değişkenlerin geçerliliğini test etmede kullanmışlardır.

Hata terimlerinin dağılımının tahmincilerin dağılımından bağımsız olması düşünülemez. Hata terimlerinin değişen varyans içermemesi gerekmektedir. Bu nedenle değişen varyans sorunu yok ise araç değişken yöntemi (IV) tercih edilmektedir. Genellikle Breusch-Pagan/Godfrey/Cook-Weisburg ve White/Koenker

testi değişen varyans düzeltme için kullanılmaktadır. Uygulamada araç değişken ile yapılan regresyonda katsayı tahminleri değişen varyans sorunundan etkilenmemesine rağmen araç değişkenler tahminleri tutarsız olabilmektedir. Bilinmeyen formda değişen varyans sorunu ile karşılaşıldığında yaygın olarak kullanılan yöntem Hansen (1982) tarafından geliştirilen genelleştirilmiş momentler metodu (GMM) olarak bilinen yukarıda anlatılan yöntemdir. Bu çalışmada kullanılan model genel formu itibarı ile eşitlik 4.2'deki gibidir.

$$y = [X_i] \beta_i + Z_i + u_i \quad (0.7)$$

(2)

Burada X'ler içsel ve Z'ler dışsal olarak kabul edilen değişkenleri göstermektedir. Bu açıklayıcı değişkenler seti sırasıyla, gini (gelir dağılımını eşitsizliğini gösteren ülkelerin gini katsayıları), işgücüne katılım oranı, işsizlik oranı, nüfus artış oranı, okullaşma oranı, toplam sağlık harcamaları, sosyal yardımlar ve kişi başına düşen GSYİH'dır. Araç değişkenler kamu ve özel sağlık harcamalarıdır.

Model 1: $DGini = \alpha + \beta_1 iko + \beta_2 okul + \beta_3 sosyar + \beta_4 gsyihkişi + \beta_5 sağlık + \beta_6 nüfus + \beta_7 sağlık kamu + \beta_8 sağlık özel$

Tablo 1'de ortalama, standart sapma ile minimum ve maksimum değerleri görülen değişkenlerin tanımlayıcı istatistikleri yer almaktadır. Gini, gini katsayısını, İKO ise işgücüne katılım oranını göstermektedir.

Tablo 0.7. Tanımlayıcı İstatistikler

Gözlem sayısı:128		Grup:15		
Değişken	Ortalama	Std. Sapma	Minimum	Maximum
Gini	37.05484	9.125017	24.55	58.62
İşsizlik oranı	8.290883	3.793325	.58	19.61
İKO	2.40e+07	2.96e+07	168921	1.0e+08
Okullaşma oranı	58.35812	16.35029	20.6957	94.5475
Kişi başı GSYİH	3.457398	4.781284	-14.4209	13.8302
Sosyal yardımlar	22.45343	11.49321	.84454	40.9703
Sağlık (toplam)	6.931087	1.64257	3.4934	11.1718

Birim Kök Testleri

Bir serinin uzun dönemde sahip olduğu özellik, bir önceki dönemde değişkenin aldığı değeri, bu dönemi ne şekilde etkilediğinin belirlenmesiyle ortaya çıkarılabilir. Bu nedenle, serilerin nasıl bir süreçten geldiğini anlamak için serinin her dönemde aldığı değerin daha önceki dönemdeki değerleriyle regresyonunun bulunması gerekmektedir (Tarı,2006:394). Birim kök analizi bu amaçla

kullanılmaktadır. Y_t değişkeninin bu dönemde aldığı değerin geçen dönemdeki değeri olan Y_{t-1} ile ilişkisi:

$$Y_t = PY_{t-1} + \mu_t \quad (1)$$

B biçiminde kurulabilir. Burada μ_t stokastik hata terimidir. Bu model birinci dereceden otoregresif AR(1) modelidir. Bu regresyonda P katsayısı bire eşit ($P=1$) bulunursa, birim kök sorunu ortaya çıkmaktadır ve ilişki;

$$Y_t = Y_{t-1} + \mu_t \quad (2)$$

bicimini almaktadır. Bu, değişkenin bir önceki dönem değerinin o dönemde maruz maruz kaldığı şokun olduğu gibi sistemde kalması anlamına gelmektedir. Bu durum, geçmişteki şokların bütününün değişkenin bugünkü değerine etkisinin sürdüğü anlamına gelir. Bu şokların kalıcı nitelikte olması, serinin durağan olmaması ve zaman içinde gösterdiği trendin stokastik olması demektir. P katsayısı birden küçük çıkarsa geçmiş dönemlerdeki şoklar belli bir dönem etkilerini sürdürseler bile bu etki giderek azalacak ve kısa bir dönem sonra tamamen ortadan kalkacak demektir. 1 no'lu denklemin sağ ve sol tarafından Y_{t-1} çıkarılarak

$$\Delta Y_t = (P - 1)Y_{t-1} + \mu_t \quad (3)$$

İlişkisi elde edilir. Burada $\Delta Y_t = Y_t - Y_{t-1}$ birinci farktır. $P=1$ olduğunda, $P-1$ değeri "0" olacağı için Y_t serisi birinci fark durağan olacaktır. Bu şekildeki bir seriye birinci dereceden entegre olmuş seri denir ve $I(1)$ şeklinde ifade edilir.

Bir serinin durağan olup olmadığı birim kök testiyle şu şekilde araştırılmaktadır: bu testte olup, hipotez bir no'lu denkleme göre $H_0: P=1$ serinin durağan olmama durumunu gösterir. $P=1$ sıfır hipotezi ile geleneksel yolla hesaplanan t istatistiği kullanılmayacağından bunun yerine tau istatistiği (τ) kullanılır. Çünkü H_0 hipotezi altında t istatistiğinin tutarlı olabilmesi için serilerin durağan olması gerekir. Dickey-Fuller (1979) makalesinde bu kritik değerleri Monte Carlo benzetimleri ile tabloştürmüştür. Eğer tau istatistiğinin (τ) mutlak değeri çeşitli anlamlılık düzeylerine göre bulunan MacKinnon kritik değerlerin mutlak değerinden küçükse serinin durağan olmadığı, büyükse serinin durağan olduğu sonucuna varılır. Panel veri ortamında grup birim kök testi ile durağanlık test edilmiştir. Buna göre 4 tane birim kök testinin üçünde durağan çıkmıştır. Bu nedenle seriler durağan kabul edilmiştir.

Analize konu olan değişkenler gelir dağılımı eşitsizliği için Gini katsayıları, GSYİH (gdp), toplam sağlık harcamaları (health), işgücüne katılım oranı (labour) ve

yükseköğretim okullaşma oranları (sch)'dir. Gini ve toplam sağlık harcamaları (health) serileri düzey durağan olup diğer değişkenler birinci dereceden entegredir.

Tablo 3.2. Panel Birim Kök Testleri

Değişken	LLC Sabitli	IPS Sabitli	Breitung Sabit ve trendli
Gini	-4.39 (0.000)	-0.69 (0.24)	-2.63 (0.004)
GDP	-0.95 (0.16)	-0.34 (0.36)	2.00 (0.97)
Health	-4.04 (0.000)	-1.62 (0.0051)	-1.93 (0.026)
Labour	-4.94 (0.000)	0.11 (0.54)	2.57 (0.99)
Scholl	-3.28 (0.000)	0.39 (0.65)	3.24 (0.99)
ΔGini	-10.27 (0.000)	-6.24 (0.000)	-2.63 (0.004)
ΔGDP	-11.84 (0.000)	-4.50 (0.000)	-0.44 (0.32)
ΔHealth	-7.81 (0.000)	-4.83 (0.000)	-2.69 (0.003)
ΔLabour	-6.83 (0.000)	-4.51 (0.000)	-1.29 (0.098)
ΔSch	-8.53 (0.000)	-6.47 (0.000)	-0.13 (0.44)

Yatay Kesit Bağımlılığı

Yatay kesit bağımlılığını elimine etmek için Stata programında sabit etki ve rassal etki modelleri tahmin edilmiş ancak Breusch-Pagan LM testi ile Hausman testi paralel sonuçlar vermemiştir. Aşağıda Breusch-Pagan LM testi sonuçları görülmektedir. Bunun üzerine Durbin Watson istatistiğine dayalı bilinmeyen korelasyon ve değişen varyans düzeltmesi yapılmış regresyon sonuçları kullanılmıştır.

Tablo 0.8. Rassal Etkiler için Breusch-Pagan Lagrange Çarpanı Testi

	Var	Sd=sqrt(var)
Gini	83.40231	9.132486
E	2.911779	1.706394
U	50.27242	7.090304

$$\text{Gini}[\text{ülke}, t] = x b + u[\text{ülke}] + e[\text{ülke}, t]$$

$$H_0 = \text{Var}(u) = 0$$

$$X^2(1) = 160.04, \text{Olasılık} = 0.0000$$

Yatay kesit bağımlılığı açısından değişen varyans düzeltmesi yapılmış seriler kullanılmıştır. Stata programı otokorelasyon ve değişen varyans düzeltmesi yapılmış (pcse) regresyon sonuçlarını vermektedir. Aşağıdaki tabloda tahmin sonuçları görülmektedir. Buna göre, işgücüne katılım oranı, okullaşma, işsizlik oranı ile nüfus artış oranı değişkenleri Gini katsayısı üzerinde anlamlı bir etkiye sahiptir. Bunlardan okullaşmadaki artış gelir dağılımı eşitsizliğini azaltmaktadır. İşsizlikteki artış ise gelir dağılımı eşitsizliğini arttırmaktadır. İşgücüne katılım ve nüfus artış hızı değişkenleri pozitif yönde anlamlı olarak eşitsizliği arttırmaktadır.

$$\text{Gini} = \alpha + \beta_{1i}\text{iko} + \beta_{2i}\text{okullaşma} + \beta_{3i}\text{işsizlik} + \beta_{4i}\text{sağlık} + \beta_{5i}\text{sosyal yardım} + \beta_{6i}\text{nüfus artış} + \beta_{7i}\text{GSYİH kb}$$

Tablo 0.9. Doğrusal regresyon Tahmini (Heteroskedastic PCSEs)

Gini	Katsayı	Olasılık
İko	1.51e-07	0.000
Okullaşma	-0.2252681	0.000
İşsizlik	0.5546292	0.005
Sağlık toplam	-0.308569	0.412
Sosyal yardım	0.0032187	0.955
Nüfus artış	2.75025	0.000
GSYİH kişi başı	0.1500969	0.233
Sabit	42.81282	0.000

$R^2 = 0.6486$ Wald $X^2(7) = 841.56$ Olasılık = 0.0000

Model 1: Arellano-Bond Dinamik Panel Veri Tahmini

Hata terimlerinin değişen varyans içermesi durumunda Arellano ve Bond (1991) gmm yöntemini önermektedir. Bağımlı değişkenin gecikmeli değerinin içerildiği gmm modelinin tahmin yöntemi, ekk ile mümkün olamamaktadır. Bu nedenle gmm bazı değişkenlerin içsel olduğu durumda daha pratik bir yöntem olmaktadır. Ancak hata terimlerinin değişen varyans içermemesi gerekliliği temel bir ekk varsayımı olarak varlığını korumaktadır. Araç değişkenler ya da gmm yöntemlerinin uygulandığı ortamlarda klasik Breusch-Pagan ya da Cook-Weisburg testleri uygun olmamaktadır. Pagan ve Hall (1982) bir grup alternatif testleri çalışmalarında tartışmışlardır. Bu nedenle bu çalışmada düzeltilmiş standart hatalar (robust) kullanılarak Arellano-Bond dinamik panel veri ortamında birinci aşama sonuçları (one-step results) değerlendirilmiştir. Tablo 4.4'te tahmin sonuçları görülmektedir.

$$dGini = gini_{t-1} + \beta_1 idiko + \beta_2 idokullaşma + \beta_3 dsosyalyardım + \beta_4 dnüfusartış + \beta_5 dGSYİHkb + \beta_6 iko + \beta_7 okullaşma + \beta_8 sağlıkt$$

Tablo 0.10. Arellano-Bond Dinamik Panel Veri Tahmin Sonuçları

Birinci aşama sonuçları(One-step results)

Gözlem sayısı:95, grup sayısı=15

Grup başına gözlem:min=1, ort=6.26,max=10

Araç değişkenler: kamu-özel sağlık harcamaları

Dışsal değişken: nüfus artış oranı

Dgini	Katsayı	Düzeltilmiş Std. Hata	Z	P>z	[95% Güven aralığı]	
Ginild.	-.0323679	.1113734	-0.29	0.771	-.2506558	.18592
Diko	-4.64e-07	3.05e-07	-1.52	0.129	-1.06e-06	1.34e-07
dokul	.1357522	.064313	2.11	0.035	.009701	.2618034
dsosyardım	-.1046064	.0495796	-2.11	0.035	-.2017806	-.0074322
Nüfus artış	.1111461	.4813512	0.23	0.817	-.8322848	1.054577
dGsyihkişi	.0231887	.023674	0.98	0.327	-.0232115	.0695889
iko	2.99e-09	4.98e-09	0.60	0.548	-6.77e-09	1.28e-08
okul	-.0108626	.004451	-2.44	0.015	-.0195863	-.0021388
Sağlık	.0393705	.0395988	0.99	0.320	-.0382418	.1169828
toplam						

Sargan Tseti; ki-kare(56)=48.01 Olas.=0.7674

Arellano-Bond:

H0: AR(1) otokorelasyonyok z = -1.97 Ol> z = 0.0493

H0: AR(2) otokorelasyonyok z = 0.66 Ol.> z = 0.5104

Tablo 3.5'teki Arellano-Bond dinamik panel veri birinci aşama tahmin sonuçlarına göre, sosyal yardımlar ve okullaşma oranı değişkenleri istatistiki olarak anlamlı çıkmıştır. Sosyal yardım oranları ve okullaşma oranları negatif işaretli ve %5 anlamlı olarak gini katsayısı üzerinde etkilidir. Yani okullaşma oranı bir birim arttığında gini katsayısındaki fark %10 oranında düşmektedir. Teori ile uyumlu olan bu sonuç beşeri sermayenin önemine dikkat çekmektedir.

Panel veri analizinde değişkenlerden bir ya da birkaçının içsel olduğu düşünülüyorsa, kullanılan iki yöntemden biri araç değişkenler yöntemi, diğeri ise genelleştirilmiş momentler (gmm) yöntemidir. Etkin bir gmm yöntemi, değişen varyans sorununu çözmekte ancak zayıf bir örneklem tahmini ile bu durumu ortaya koymaktadır. Araç değişken yöntemi (IV) ise değişen varyans sorunu genellikle yok ise tercih edilmektedir. Araç değişkenler yöntemi, matris formunda aşağıdaki gibi bir eşitliği tahmin etmeye çalışmaktadır:

$$y = X\beta + \mu, \quad E(\mu, \mu') = \Omega \quad (0.8)$$

Tipik formdaki gösterimi:

$$y = X_i \beta_i + u_i$$

olan bir eşitliktir. Burada tahmincilerden bazıları içseldir. Bu yüzden $E(X_i u_i) = 0$ 'dır. Tahmincileri $[X_1, X_2]$ olarak ayırıp, sıfır hipoteze göre X_1 'i içsel kabul edilir. K_1 tane değişkenin olduğu ortamda geri kalan $(K - K_1)$ tahminci dışsal kabul edilir. Araç değişkenler Z olarak ifade edilir ve matris formunda $n \times L$ 'dir. Dışsal olarak kabul edilen değişkenlerin tamamı $[Z_i u_i] = 0$ 'dır. Eşitliğin tanımlanmasında en azından içsel tahminci sayısı kadar dışlanmış araç değişken olması gerekmektedir (akt: Baum, Schaffer, Stillman, 2003:5). Eşitliğin tanımlanmasında koşul, $L \geq K$ olmasıdır. $L = K$ ise eşitlik tam tanımlanmış demektir. $L > K$ ise aşırı tanımlanmış demektir.

$$\text{Tahminciler } X = [X_1 \ X_2] = [X_1 Z_2] = [\text{içsel} \ \text{dışsal}]$$

$$\text{Araçlar } Z = [Z_1 Z_2] = [\text{dışlanmış} \ \text{içlenmiş}]$$

Standart araç değişkenler (IV) tahmini genelleştirilmiş momentler yönteminin (gmm) özel bir formudur. Araç değişkenlerin (Z) dışsal olduğu şu şekilde ifade edilir.

Model 2: Analize Konu Olan Ülkeler için Tam Uyarlanmış EKK (FMOLS) Tahmin Sonuçları

Bağımlı Değişken:Gini

Dönem: 11

Yatay-kesit: 11

Gözlem: 84

Yöntem: havuzlanmış regresyon

Kovaryans katsayısı default yöntemi ile tahmin edilmiştir

Uzun dönem kovaryans tahmini (Bartlett kernel, Newey-West sabit genişlik

Değişken	Katsayı	Std. Hata	t-Istatistiği	Olas..
GDP	0.025547	0.008648	2.954228	0.0043
HEALTH	-0.042789	0.100119	-0.427378	0.6705
LABOR	-0.295593	0.228388	-1.294258	0.2001
SCH	0.058037	0.057695	1.005934	0.3181
UNEMP	0.063117	0.034322	1.838935	0.0704

R-kare: 0.941384

Analize konu olan ülkeleri içeren panel veri setinin bütünü için tam uyarlanmış ekk tahmin sonuçlarına göre modelin bütünü anlamlı olup, GSYİH değişkeni pozitif anlamlıdır. GSYİH değişkeninde bir birimlik bir artış Gini katsayısını %3'e yakın bir oranda arttırmaktadır. Bunun anlamı kişi başına düşen gelirleri yıllık ortalama 10.000 dolar civarında olan bu ülkeler için milli gelirdeki artış gelir dağılımı eşitsizliğini arttırmaktadır. Beklenenin aksine olan bu durum ülkelerin bireysel bazda analiz edilmesi sorusunu gündeme getirmiştir. Bu nedenle tahmin ülkeler için bireysel bazda tekrarlanmıştır. Bu tahmin sonuçları ek kısmında görülmektedir.

Panel Eşbütünleşme Testleri

Durağanlığı sağlamak için serilerde serinin birinci, ikinci ve üçüncü farkları alınmaktadır. Fark alma işlemi geçmiş dönemlere ait kalıcı şokların etkisini yok etmektedir. Eşbütünleşme (cointegration) analizi, değişkenlere ait serilerin durağan olmadığı durumda bu serilerin doğrusal bir kombinasyonunun varolabileceğini ve eğer varsa bunun ekonometrik olarak belirlenebileceğini ileri sürmektedir (Tarı,2006:406). Değişkenler arasında böyle bir eşbütünleşme ilişkisinin olabilmesi

ancak dışsal olan kalıcı şokların farklı dozlarda ve biçimlerde olsa bile tüm değişkenleri ortak olarak etkilemesiyle mümkündür. Sistemdeki her değişken kendilerini ayrı ayrı etkileyen her biri kendine özgü dışsal kalıcı şoklara değil bunları beraberce etkileyen ortak stokastik trendlere sahip olmalıdır. Durağan olmayan iki seri aynı dereceden entegre iseler bu durumda iki seri arasında bir eşbütünlüşme olabilir ve regresyon yanıltıcı olmaz. İki serinin aynı dereceden entegre olması, ikisindeki trendin birbirini götürmesini ve trend faktöründen arındırılmış bir ilişkinin bulunmasını sağlar.

Değişkenler arasındaki uzun dönemli ilişkiyi analiz edebilmek için Pedroni (1999) ve Kao panel eşbütünlüşme testleri kullanılmıştır. Sıfır hipotezi “eşbütünlüşme yoktur” şeklinde olan sınamaya göre testlerin çoğunluğunda sıfır hipotezi red edilebilmektedir. Yani değişkenler arasında uzun dönemli eşbütünlüşük ilişkiden bahsedilebilir.

Pedroni Eşbütünlüşme Testi

Cross-sections included: 10 (5 dropped)

H0: Eşbütünlüşme yok

Trend varsayımı: deterministik trend yok

Otomatik gecikme uzunluğu seçimi Schwarz kriterine göre mak. “0”

Newey-West otomatik ve Bartlett kernel

Alternative hypothesis: common AR coefs. (within-dimension)

	<u>Statistic</u>	<u>Prob.</u>	Weighted	
			<u>Statistic</u>	<u>Prob.</u>
Panel v-Statistic	-1.748563	0.9598	-4.717328	1.0000
Panel rho-Statistic	2.597532	0.9953	2.549630	0.9946
Panel PP-Statistic	-3.603476	0.0002	-6.072051	0.0000
Panel ADF-Statistic	-2.824142	0.0024	-5.215773	0.0000

Alternative hypothesis: individual AR coefs. (between-dimension)

	<u>Statistic</u>	<u>Prob.</u>
Group rho-Statistic	3.974818	1.0000
Group PP-Statistic	-9.622372	0.0000
Group ADF-Statistic	-4.190611	0.0000

Seriler: Gini, Gsyih, Sağlık, İko, Okul, Zaman

Kao Eşbütünleşme Testi

H0: Eşbütünleşme yok

Trend varsayımı: deterministik trend yok

Otomatik gecikme uzunluğu seçimi Schwarz kriterine göre mak. "0"

Newey-West otomatik ve Bartlett kernel

	t-Statistic	Prob.
ADF	-2.807390	0.0025
Residual variance	0.000513	
HAC variance	0.000392	

Seriler: Gini, Gsyih, Sağlık, İko, Okul, Zaman

Bulgular:

Analize konu olan seriler iki farklı model ile ampirik analiz edilmiştir. Birinci modelde Arellano-Bond tahmin yöntemi ile değişen varyans düzeltmesi yapılmış modelin katsayıları konulmuştur. Arellano-Bond tahminine göre okullaşma oranı ve sosyal yardımlar anlamlı çıkarken, değişen varyans düzeltmesi yapılmış standart hatalarla tahmin yapıldığında işsizlik, işgücüne katılım oranı ve okullaşma değişkenleri anlamlı çıkmıştır. İkinci olarak tam uyarlanmış en küçük kareler regresyonu (fmols) yapılmıştır. Tek tek ülkelerin tahmin sonuçları ek kısmına konulmuş olup bu ikinci modelde ise sadece gelir değişkeni anlamlı çıkmıştır. Gelir dağılımı eşitsizliğini belirlemede GSYİH'daki büyüme etkili olarak çıkmıştır.

Ampirik analize konu olan değişkenlerin farklı yöntemlerle tahmin edildiğinde farklı sonuçlar çıkabilmektedir. Bu analizde katsayı tahminleri birbirini destekler niteliktedir.

Ek: Analize Dahil Olan Ülkelerin Tam Uyarlanmış EKK Tahmin Sonuçları

Rusya, Romanya, Türkiye, Brezilya, Ukrayna, Peru, Gürcistan, Uruguay, Tayland, Slovakya Cumhuriyeti, Arjantin, Polonya, Macaristan, İzlanda ve İrlanda olarak

Rusya

Rusya için yükseköğretimde okullaşma oranlarının anlamlı bir değişken olarak ön plana çıkmıştır. Gelir değişkeni ve sabit anlamlı çıkmamıştır.

Bağımlı Değişken: Gini

Long-run covariance estimate (Bartlett kernel, Newey-West fixed bandwidth = 3.0000)

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
GDP1	0.043712	0.019858	2.201182	0.0925
SCH1	0.785476	0.240023	3.272505	0.0307
C	0.116558	0.458973	0.253954	0.8121
R-squared	0.751774	Mean dependent var		1.617060
Adjusted R-squared	0.627662	S.D. dependent var		0.005498
S.E. of regression	0.003355	Sum squared resid		4.50E-05
Long-run variance	2.63E-05			

Romanya

Romanya için okullaşma oranı %10 düzeyinde anlamlı olmakla birlikte diğer değişkenler anlamlı değildir.

Bağımlı Değişken: Gini

Cointegrating equation deterministics: C

Long-run covariance estimate (Bartlett kernel, Newey-West fixed bandwidth = 3.0000)

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
GDP2	-0.104068	0.056681	-1.836033	0.1402
SCH2	0.605170	0.218478	2.769932	0.0503
LABOR2	3.156254	1.541439	2.047602	0.1100
C	-21.51226	11.04285	-1.948071	0.1232
R-squared	0.568281	Mean dependent var		1.492550
Adjusted R-squared	0.244492	S.D. dependent var		0.041536
S.E. of regression	0.036103	Sum squared resid		0.005214
Long-run variance	0.000727			

Türkiye

Türkiye için toplam sağlık harcamalarında bir birimlik bir artış Gini katsayısını %71 oranında düşürmektedir.

Bağımlı Değişken: Gini

Cointegrating equation deterministics: C

Long-run covariance estimate (Bartlett kernel, Newey-West fixed bandwidth = 3.0000)

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
GDP3	0.000410	0.004518	0.090841	0.9333
SCH3	0.100497	0.171239	0.586881	0.5985
LABOR3	-0.627948	0.640923	-0.979756	0.3995
HEALTH3	-0.713230	0.129791	-5.495224	0.0119
C	6.604302	4.527954	1.458562	0.2408
R-squared	0.807769	Mean dependent var		1.607987
Adjusted R-squared	0.551461	S.D. dependent var		0.014708
S.E. of regression	0.009850	Sum squared resid		0.000291
Long-run variance	1.67E-05			

Brezilya

Brezilya için okullaşma oranları negatif anlamlıdır. Okullaşmada yükseköğretime kayıtlılık anlamında bir birimlik bir artış Gini katsayısını %12 oranında düşürmektedir.

Bağımlı Değişken: Gini

Cointegrating equation deterministics: C

Long-run covariance estimate (Bartlett kernel, Newey-West fixed bandwidth = 2.0000)

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
GDP4	-0.001113	0.004178	-0.266299	0.8343
SCH4	-0.125806	0.008997	-13.98319	0.0455
C	1.931384	0.014609	132.2066	0.0048
R-squared	0.990485	Mean dependent var		1.733314
Adjusted R-squared	0.971455	S.D. dependent var		0.014569
S.E. of regression	0.002461	Sum squared resid		6.06E-06
Long-run variance	3.00E-06			

Ukrayna

Ukrayna için değişkenler anlamlı çıkmamıştır.

Bağımlı Değişken: Gini

Method: Fully Modified Least Squares (FMOLS)

Date: 10/18/18 Time: 15:27

Sample (adjusted): 2003 2013

Included observations: 9 after adjustments

Cointegrating equation deterministic: C

Long-run covariance estimate (Bartlett kernel, Newey-West fixed bandwidth
= 3.0000)

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
GDP5	-0.005900	0.011194	-0.527094	0.6260
HEALTH5	-0.442854	0.458726	-0.965400	0.3890
LABOR5	3.577070	2.765920	1.293266	0.2656
SCH5	-0.244818	0.113433	-2.158257	0.0971
C	-24.07308	20.88192	-1.152819	0.3132
R-squared	0.874253	Mean dependent var		1.431773
Adjusted R-squared	0.748506	S.D. dependent var		0.034028
S.E. of regression	0.017065	Sum squared resid		0.001165
Long-run variance	7.51E-05			

Peru

Peru için değişkenler anlamlı çıkmamıştır.

Bağımlı Değişken: Gini

Method: Fully Modified Least Squares (FMOLS)

Date: 10/18/18 Time: 15:40

Sample (adjusted): 2003 2006

Included observations: 4 after adjustments

Cointegrating equation deterministic: C

Long-run covariance estimate (Bartlett kernel, Newey-West fixed bandwidth
= 2.0000)

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
GDP6	0.043163	0.044577	0.968283	0.5103
SCH6	-0.817170	0.440816	-1.853764	0.3149
C	2.931541	0.644305	4.549926	0.1377
R-squared	0.805848	Mean dependent var		1.716807
Adjusted R-squared	0.417545	S.D. dependent var		0.009122
S.E. of regression	0.006962	Sum squared resid		4.85E-05
Long-run variance	2.17E-05			

Gürcistan

Gürcistan için gelir, sağlık harcamaları ve yükseköğretimde okullaşma oranı değişkenleri anlamlıdır.

Bağımlı Değişken: Gini

Method: Fully Modified Least Squares (FMOLS)

Date: 10/18/18 Time: 15:29

Sample (adjusted): 2003 2013

Included observations: 9 after adjustments

Cointegrating equation deterministics: C

Long-run covariance estimate (Bartlett kernel, Newey-West fixed bandwidth = 3.0000)

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
GDP7	0.017186	0.003620	4.747754	0.0177
HEALTH7	0.095022	0.028725	3.307963	0.0455
LABOR7	-0.204238	0.162762	-1.254825	0.2984
SCH7	-0.052456	0.009981	-5.255711	0.0134
UNEMP7	0.067317	0.034476	1.952593	0.1459
C	2.801001	1.037742	2.699131	0.0738
R-squared	0.829357	Mean dependent var		1.606189
Adjusted R-squared	0.544951	S.D. dependent var		0.007686
S.E. of regression	0.005185	Sum squared resid		8.07E-05
Long-run variance	1.49E-06			

Uruguay

Uruguay için değişkenler anlamlı değildir.

Bağımlı Değişken: Gini

Method: Fully Modified Least Squares (FMOLS)

Date: 10/18/18 Time: 15:30

Sample (adjusted): 2004 2010

Included observations: 7 after adjustments

Cointegrating equation deterministics: C

Long-run covariance estimate (Bartlett kernel, Newey-West fixed bandwidth = 3.0000)

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
GDP8	-0.045649	0.017047	-2.677755	0.1157
HEALTH8	-0.089993	0.351916	-0.255724	0.8221
LABOR8	-0.920856	0.570419	-1.614350	0.2478
SCH8	0.046989	0.351213	0.133790	0.9058
C	7.433747	2.790083	2.664347	0.1167
R-squared	0.756768	Mean dependent var		1.667662
Adjusted R-squared	0.270303	S.D. dependent var		0.007673
S.E. of regression	0.006555	Sum squared resid		8.59E-05
Long-run variance	1.82E-05			

Tayland

Tayland için değişkenler anlamlı değildir.

Bağımlı Değişken: Gini

Method: Fully Modified Least Squares (FMOLS)

Date: 10/18/18 Time: 15:31

Sample (adjusted): 2004 2013

Included observations: 7 after adjustments

Cointegrating equation deterministic: C

Long-run covariance estimate (Bartlett kernel, Newey-West fixed bandwidth
= 3.0000)

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
GDP9	0.006765	0.007357	0.919640	0.5266
HEALTH9	-0.171858	0.238303	-0.721175	0.6022
LABOR9	3.538546	2.014736	1.756333	0.3295
SCH9	-1.352477	0.518743	-2.607217	0.2332
UNEMP9	0.022154	0.033810	0.655259	0.6307
C	-22.88378	14.33093	-1.596811	0.3562
R-squared	0.990743	Mean dependent var		1.600058
Adjusted R-squared	0.944458	S.D. dependent var		0.020535
S.E. of regression	0.004840	Sum squared resid		2.34E-05
Long-run variance	1.88E-05			

Slovakya

Slovakya için değişkenler anlamlı değildir.

Bağımlı Değişken: Gini

Method: Fully Modified Least Squares (FMOLS)

Date: 10/18/18 Time: 15:32

Sample (adjusted): 2004 2012

Included observations: 7 after adjustments

Cointegrating equation deterministic: C

Long-run covariance estimate (Bartlett kernel, Newey-West fixed bandwidth
= 3.0000)

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
GDP10	0.221282	0.159698	1.385628	0.3980
HEALTH10	-2.030947	0.422473	-4.807282	0.1306
LABOR10	17.36850	8.741563	1.986887	0.2968
SCH10	0.380268	0.275732	1.379120	0.3994
UNEMP10	0.234959	0.220000	1.067993	0.4791
C	-109.4736	56.75637	-1.928834	0.3045
R-squared	0.955017	Mean dependent var		1.431812
Adjusted R-squared	0.730102	S.D. dependent var		0.026607
S.E. of regression	0.013823	Sum squared resid		0.000191
Long-run variance	3.26E-05			

Arjantin

Slovakya için değişkenler anlamlı değildir.

Bağımlı Değişken: Gini

Method: Fully Modified Least Squares (FMOLS)

Date: 10/18/18 Time: 15:32

Sample (adjusted): 2004 2011

Included observations: 6 after adjustments

Cointegrating equation deterministics: C

Long-run covariance estimate (Bartlett kernel, Newey-West fixed bandwidth = 3.0000)

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
GDP11	0.019608	0.018567	1.056031	0.4827
HEALTH11	0.011971	0.402700	0.029727	0.9811
LABOR11	-1.156509	0.562235	-2.056986	0.2881
SCH11	-0.320459	0.261839	-1.223876	0.4361
C	10.62889	4.656040	2.282818	0.2628
R-squared	0.982079	Mean dependent var		1.676115
Adjusted R-squared	0.910394	S.D. dependent var		0.021928
S.E. of regression	0.006564	Sum squared resid		4.31E-05
Long-run variance	9.19E-06			

Polonya

Polonya için yükseköğretimde okullaşma ve gelir değişkenleri anlamlıdır.

Bağımlı Değişken: Gini

Method: Fully Modified Least Squares (FMOLS)

Date: 10/18/18 Time: 15:33

Sample (adjusted): 2003 2013

Included observations: 11 after adjustments

Cointegrating equation deterministics: C

Long-run covariance estimate (Bartlett kernel, Newey-West fixed bandwidth = 3.0000)

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
GDP12	0.030220	0.011076	2.728429	0.0343
HEALTH12	0.102913	0.095196	1.081059	0.3212
LABOR12	0.560222	0.534758	1.047618	0.3352
SCH12	-0.446199	0.160961	-2.772088	0.0323
C	-1.818000	3.643894	-0.498917	0.6356
R-squared	0.869005	Mean dependent var		1.528180
Adjusted R-squared	0.781675	S.D. dependent var		0.012964
S.E. of regression	0.006058	Sum squared resid		0.000220
Long-run variance	1.53E-05			

Macaristan

Macaristan için değişkenler anlamlı değildir.

Bağımlı Değişken: Gini

Method: Fully Modified Least Squares (FMOLS)

Date: 10/18/18 Time: 15:33

Sample (adjusted): 2003 2011

Included observations: 7 after adjustments

Cointegrating equation deterministics: C

Long-run covariance estimate (Bartlett kernel, Newey-West fixed bandwidth
= 3.0000)

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
GDP13	-0.024086	0.048024	-0.501542	0.6658
HEALTH13	1.666792	0.815789	2.043165	0.1778
LABOR13	-1.504117	2.184444	-0.688558	0.5622
SCH13	0.286375	0.245332	1.167297	0.3634
C	9.443205	14.18306	0.665809	0.5740
R-squared	0.558917	Mean dependent var		1.473379
Adjusted R-squared	-0.323248	S.D. dependent var		0.036811
S.E. of regression	0.042344	Sum squared resid		0.003586
Long-run variance	0.000338			

SONUÇ VE ÖNERİLER

Gelir dağılımı konusu, eşitsizlik, yoksulluk, yolsuzluk konuları ile birlikte birçok bilim dalının ve iktisadın en önemli konularından biridir. İktisadın en önemli soruları arasında “gelir dağılımının nasıl olacağı” ve amaçları arasında “gelir dağılımının düzeltilmesi” gelir. Bu konuda kısaca iktisadi düşünce okullarının gelir dağılımı ile ilgili görüşlerine bakmak gerekir.

Klasik yaklaşıma göre, marjinal ürüne göre gelirin dağılımı düşüncesi hakimdir. Üretim faktörlerinin, üretim sürecine katkılarıyla uyuşan bu bölüşüm ilişkileri sonucunda, ekonomide hiçbir artık kalmayacak ve bu durumda gelirin adil dağılımı kendiliğinden gerçekleşmiş olacaktır. Klasik yaklaşım gelir dağılımı konusunu oldukça önemsemektedir.

Keynesyen yaklaşımda ise, gelir dağılımı önemli ve üzerinde durulması gereken önemli bir sorun olarak görülmesine karşın, sadece gelir dağılımının kısmi iyileştirilmesinden söz edilmekte ve bunun için de devlet müdahalesinin gerekliliği üzerinde durulmaktadır. Bu müdahalenin şeklinin ise, uygun maliye politikaları olarak belirtilmektedir.

Marksist iktisat yaklaşımı ise diğer yaklaşımlardan farklı olarak, mevcut üretim ilişkilerini sistemli bir biçimde eleştirerek, alternatifini ve çözümünü de sunmuştur.

Son dönemlerde küreselleşmenin bir etkisi olarak siyasi ve iktisadi yapılarda meydana gelen değişiklikler gelir dağılımı konusunu da bu perspektiften ele almayı gerektirmektedir. Ülkeler arasında eşitsizliği uzun dönemde teknolojik gelişmenin hızı ve ülkeler ve iktisadi sektörler arasında nasıl dağıldığı belirlemektedir. Orta dönemde ise eşitsizliği belirleyen faktörler: a) Ülke içindeki gelir dağılımı ve b) fakir ülkelerin daha üst gelir gruplarındaki ülkeleri yakalayıp yakalayamadığı konusudur.

Küreselleşmenin yarattığı dinamikler, “ulusal orta sınıf kavramının” “küresel orta sınıf” kavramına doğru evrilmesine neden olmuştur. Bu yeni kavramın

ulusal ekonomiler ve siyaset üzerinde etkileri olacağı kaçınılmazdır. Küresel orta sınıf, özellikleri birbirine benzeyen ve işgücü mobilitésinin artması ile çeşitli ülkelerde yaşayan bir sınıftır. Bu sınıf, daha iyi yaşamak için göçlerle gelişmiş ülkelere doğru gitme eğiliminde olan yetişmiş bir orta sınıfı temsil ettiği gibi, gelişmiş ülkelere doğru giden bir sınıfı da temsil etmektedir. Gelişmiş ülkelerdeki insanların, kendi ülkelerindeki yaşam, iş ve gelir koşullarından hoşnut olmamaları bu durumu yaratmaktadır. Avrupa Birliği, bu konuda adeta bir çekim merkezi ve örnek olaydır. Henüz cevaplanmamış sorular: küresel orta sınıfın, eşitsizlikleri ortadan kaldırıp kaldırmayacağı ya da hangi dereceye kadar kaldırabileceğidir.

Bu açıklamalardan çıkacak sonuçlar şunlar olabilir:

- Küreselleşmeye mesafeli olmak gerekir, çünkü herkes için iyi olacağına dair bir garanti yoktur. Bunun için yurt içinde gelir dağılımını düzeltici politikaların uygulanması gerekir.
- İktisadi gücün görece olarak Asya'ya doğru kayması devam edecektir.
- Eğitimin kalitesi ve ulaşılabilirliğini geliştirmek gerekir. Özel okullaşma yerine kamu eğitimine yatırım yapılması teşvik edilmelidir.
- Sermayenin tabana yayılmasını sağlamak gerekir. Vergi politikaları bu amaca hizmet etmelidir. Vergi politikaları iktisat kitaplarında yazıldığı gibi olmalıdır.
- Göçe tamamen karşı olmak yerine kontrollü yapmak (örneğin göçmenlerin bazı haklarını kısıtlayarak) yoluna gidilmelidir.
- Eğitime katılanların sayısal artışı iyidir, ancak eğitimin niteliği iyileştirilmelidir.
- Küreselleşme ve hizmet sektörünün büyüyor olması, işçi sendikalarının önemini azaltmaktadır.
- Cari gelirden alınan vergileri artırmak kolay değildir, çünkü hizmetlere olan güven azalmaktadır.
- Yaşlanmakta olan nüfus ve göç karşıtı siyasi görüşlerin olması, yeni transfer harcamalarının finansmanını güçleştirmektedir.

- En yüksek ücretleri alanların, aynı zamanda kar paylarının da yüksek olması, meritokratik kapitalizm tehlikesini arttırmaktadır.
- Ekonomik gücün göreceli olarak Asya ülkelerine doğru kayacağı beklentisini akılda tutmak gerekmektedir. Göçü politik olarak işlevsel hale getirmek gerekmektedir.
- Siyasi sistem ve seçim sistemlerinin reforme edilmesine çalışmak ve özellikle siyasetin finansmanını şeffaflaştırmak gerekmektedir.

Yoksulluk Yolsuzluk Dilemması

Gelir dağılımı ve eşitsizlikle yakın ilişkisi açısından bakıldığında; Türkiye'nin milenyum hedefleri denilen amaca, yani 2015 yılında günlük geliri 1,25 ABD dolarının altında (yılda 456 ABD dolar) olan nüfusun toplam nüfus içindeki oranı 2005 yılında yüzde 1,5 iken 2011 yılında yüzde 0,1'e gerilemiştir. Türkiye bu açıdan Birleşmiş Milletler'e karşı yükümlülüğünü yerine getirmiştir. İlkokula kayıt olan öğrenci sayısının o yaş grubundaki nüfusa oranında 1990-2015 arasında yüzde 90-95 oranlarına ulaşılmıştır. Çocuk ölümlerinde 1000 canlı doğumda 5 yaş altı çocuk ölümleri 1990'daki 74 sayısından 2015 yılında 14'e gerilemiştir. Türkiye bu yönü ile benzer ülkelerden daha iyi bir performans göstermiştir. Buna karşın "insani gelişme endeksi" dikkate alındığında 2014 yılında 187 ülke arasında 111. sırada yer almıştır.

Gelir dağılımında en yoksul yüzde 20'lik grubun (yaklaşık 16 milyon kişi) gelirden yüzde 10 pay alması (yaklaşık 80 milyar dolar) ve en zengin grupla arasındaki farkın beş misli olması gelir dağılımında kısmi bir düzelmeye işaret eder.

İktisadi Büyüme Eleştirel Bakış(lar)

Gelir dağılımı, iktisadi büyüme ile ilişkili olduğu için, iktisadi büyüme eleştirel bakan çalışmaları da vurgulamakta fayda vardır. Son on yılda iktisatçılar 2007-2008 finansal krizini anlamak üzerine yoğunlaşırken gelir dağılımı, eşitsizlik, yoksulluk, yolsuzluk gibi konuların önemi ikinci planda kaldı. Konu iktisadi büyüme ve iş çevrimleri olduğunda, iktisatçılar, iktisadi büyüme açıklama gücü açısından nisbeten yetersiz kalırlar ve bu durumun nedenlerini açıklamak için harcanan çabanın da yeterli olduğu söylenemez.

Son iktisadi kriz sırasında geliştirilen önerilere bakılacak olursak, 1929'daki Büyük Bunalımdan yeteri kadar ders çıkarıldığını göstermektedir. Bu derslerin krizin

daha az tahrip edici olmasında etkisi vardır. Yine de ve özellikle işsizlikteki artışlar, bu kriz döneminde makro iktisada yönelik eleştirileri arttırmıştır.

Günümüzde etkin iktisadi çalışmaların gerçek dünyadan alınmış veri setleri ile yapılması bir gereklilik haline gelmiştir. Birçok iktisatçı, politika ya da koşullardaki değişimin nüfusun bir kısmını etkilediği veri setleri ile çalışmaktadırlar. Bu tür çalışmalar daha etkili çalışmaların yapılmasını sağlamaktadır. Yine de araştırmacıların istatistiksel yöntemleri ya da veri madenciliğini kullanarak “ilginç sonuçlar” elde etmeleri mümkündür. Aynı şekilde “yetersiz veri” kullanarak “iddialı sonuçlara” ulaşmak aynı model ve veri setini kullanarak aynı sonuçlara ulaşamamak literatürde yer alan konulardandır. Bir araştırma ne kadar iyi planlanmış ve yapılmış olursa olsun sonuçları yoruma açıktır. Örneğin kurumsal ya da sosyal normlarda değişimler olabilir, ancak, araştırmacı(lar) bunu tamamen açıklamakta yetersiz kalabilirler. Yapılan bir uygulamanın ülkeler arasındaki hatta aynı ülkede değişik zamanlardaki sonuçları farklı olabilir.

İktisadi büyüme ile ilgili bildiklerimiz şunlardır: Kişi başına sürdürülebilir gelir artışı 18. Yüzyılda başlamıştır. Zengin ülkeler, uzun dönemlerde ve sürekli büyüme ile zenginleşebilmişlerdir. Ayrıca, teknolojik gelişmelerle verimlilikte sağlanan artışlar ve yeni buluşlar da zenginleşmeyi sağlamaktadır.

İktisadi büyüme ile ilgili incelemeleri üç ana grupta toplamak mümkündür: Birincisi, 1956 yılında Robert Solow ve Trevor Swan tarafından ve birbirlerinden bağımsız olarak geliştirilen ve iktisadi büyümenin sermaye birikiminin sonucu olduğunu açıklayan modeldir. Bu model yoksul ülkelerin nasıl zengin ülkeleri yakalayabileceğini açıklarsa da zengin ülkelerin nasıl zengin olduklarını açıklayamamaktadır. Paul Romer ve Robert Lucas, bu modele bilgi birikiminin gelişip yayılmasını eklemiştir. Az sayıdaki ülkenin örneğin (G.Kore) düşük gelirli gruptan ileri teknoloji ülkesi haline gelmesine karşılık niçin çok sayıda ülkenin bunu başaramadığı, hangi engellerin ilerlemeyi engellediği, bilgi birikimi ve dağılımını önlediği konusunda büyüme teorisi sessiz kalmaktadır.

İkinci akım, ekonometrik ve matematik yöntemler kullanarak ülkeler arası verilerin incelenmesi ve büyümeler arasında fark yaratan faktörlerin araştırılmasıdır. Bazı çalışmalar, tekil ülkeler üzerinde çalışma ve üretim fonksiyonu kullanarak işgücü ve sermayenin büyümeye katkısını araştırmaya da yönelmiştir. Bu çalışmalarda büyümenin modelin açıklanamayan artığında saklı olduğu, bu artışın da teknolojik gelişme ile tanımlanmasına çalışıldığı da görülmektedir.

Üçüncü grupta ise büyümenin tarihçesine bakmak vardır. Sanayi Devrimi, Avrupa ülkelerinin kolonilerinin durumlarına bakmak gibi. Bu çalışmaların iktisadi büyümeyle sınırlayan kültürel ve siyasi açıklamalarda daha başarılı oldukları görülmektedir. Örneğin Sanayi Devriminin nedeni konusundaki tartışmalarda mülkiyet haklarının güvence altına alınmasının önemi, bireysel hırslara karşı anlayışlı bir kültürel yapı gibi çözümler vardır.

Yine de iktisadi büyümenin nedenlerini açıklamada bu grup görüşleri kullanılmamaktadır. Örneğin Çin Halk Cumhuriyeti'nin hızlı büyümesi çalışan işçi başına daha çok sermaye mali kullanılması ve yabancı teknolojilerin adaptasyonu ile açıklanmaktadır.

Dolayısıyla iktisadi büyümenin anlaşılması ve bunu sağlayan kurumların başarısı ya da başarısızlığı dünyada yaşayan milyarlarca insanın yaşam şartlarını etkilemektedir. Yaşam şartlarının ilk yansımalarından biri de gelir dağılımıdır. Bu konuda matematikten ziyade tarihe ve siyasete bakmak daha anlamlıdır.

Ülkelerin kurumları daha demokratik oldukça, eşitsizliklerin de azalacağını ve gelir dağılımının daha düzenli olacağını beklemek gerekir. Eşitsizliğin artmasına, iktisadi kaynakların ve giderek siyasi gücün bir azınlık elinde toplanmasına, bunun da gelir dağılımı bozukluklarına, yoksulluk ve yolsuzluğun artmasına neden olması beklenir. Sosyal bilimcilerin büyük bir kısmı sosyal yardımların tarih içindeki gelişimine baktıklarında, hükümetlerin seçmenlerini, kaynakları daha eşitlikçi bir şekilde dağıttıklarına ikna etme çabası içinde oldukları sonucuna ulaşmaktadırlar. Daron Acemoğlu ve James Robinson, 19. Yüzyıl Batı Avrupa Devletlerinin sosyalist ihtilal tehdidi altında kaldıklarını, daha eşitlikçi bir kaynak dağılımı sözünün yeterli olmadığını ve bunu garanti edecek kurumlara ihtiyaç duyulduğunu tartışmaktadırlar. Bunun sonucunda, demokratikleşme artmıştır. Ancak Acemoğlu ve Robinson, demokratik ülkelerdeki vergilemenin, demokratik olmayanlarda daha yüksek olduğunu, ancak bunun, gelir eşitsizliğinin daha düşük olacağını garanti etmediğini de tartışmaktadırlar.

Refahın/zenginliğin belirli ellerde toplanması, gücün de belirli ellerde toplanmasına yol açmaktadır. Bunu gelir dağılımı bozukluğu, yoksulluk ve güç toplanmasının getirdiği yolsuzlukla birlikte tartışmak gerekir. Eşitsizliklerin azaltılması ne kadar acil bir konu ise de, o kadar da zor görünmektedir. Gelir eşitsizliklerinin artması, demokratik hesap verilebilirliğin azalmasına yol açarak içinden çıkılması zor bir durum yaratmaktadır. Gelir eşitsizliğinin getirdiği yoksulluk

ve yolsuzlukların, insanlık tarihinde savaş ve ihtilal gibi sonuçlara yol açtığı sık görülmüştür. Bu “karamsar” açıklamaya karşılık, Batı demokrasilerinin hala işlevsel olması, yoksulluk ve yolsuzluğu azaltmak isteyen ülkelerin bakabileceği ve yararlanabileceği örnektir.

Çalışmanın uygulama bölümünde, Türkiye'nin de yer aldığı 2017 yılı için kişi başına milli gelir düzeyi yıllık 1000 ABD doları civarında olan bir grup ülkenin 1992-2013 dönemi için yıllık veri seti ile gelir dağılımı eşitsizliğini belirleyen faktörler analiz edilmiştir. Analizde Gini katsayısı, işsizlik oranı, işgücüne katılma oranı, okullaşma oranı ve kişi başı GSYİH değişkenleri kullanılmıştır.

Eşitsizlik, sosyal ve ekonomik olarak ve yanı sıra cinsiyet anlamında da hayatın her noktasında oluşabilmektedir. Gelir dağılımı eşitsizliği ve yoksulluk ülke ekonomilerinin günümüzde de gündemini oluşturmaya devam etmektedir. Bu nedenle eşitsizliği araştıran birçok çalışmalar yazılmaktadır. Gelir dağılımı eşitsizliği gelirdeki büyümeye rağmen varolan bir olgudur. Bu konuda mikro değişkenlerin ülke ekonomileri açısından önemi yadsınamaz. Bu tez çalışmasında gelir dağılımı eşitsizliğini belirleyen değişkenler içerisinde beşeri sermaye, sosyal yardımlar ve gelirin kendisi önemli değişkenler olarak ön plana çıkmıştır. Okullaşma oranı açısından bakınca kaliteli okullaşma veya nitelikli beşeri sermayenin önemine vurgu yapmak önemlidir. Bunun yanı sıra sosyal yardım denilince kişiyi tembelleğe iten yardımlaşma kastedilmemektedir.

Tahmin edilen her iki model için, okullaşma ve işgücüne katılımın önemine dikkat çekmek gerekmektedir. Sosyal yardımlar ve nüfus artış oranı değişkenleri de gelir dağılımı eşitsizliğini gösteren Gini katsayısı üzerinde anlamlı etkiye sahiptir. Bu bulgular dikkate alındığında beşeri sermaye ve bununla birlikte sosyal politikaların planlanması konusunda hükümetlerin kontrollü ve şeffaf bir şekilde organize olduğu yapılanmaların önemli olduğu görülmektedir.

KAYNAKLAR

- Acar, S. (2004). Uluslar arası Reel Ticaret: Teori, Politika, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları.
- Acemoglu, D, and Ventura, J. (2001). "The World Income Distribution," NBER Working Paper, No: 8083.
- Akalin, G. (1981). Kamu Ekonomisi. Ankara: Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayını.
- Ak, M. Z. ve Altıntaş, N. (2016). Kuznets'in Ters U Eğrisi Bağlamında Türkiye'de Gelir Eşitsizliği ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: 1986-2012, Maliye Araştırmaları Dergisi, Cilt: 2, Sayı:3.
- Akın, F. (2015). Gelir Dağılımı ve Gelir Dağılımına Müdahale Etme Gereği, İş ve Hayat Dergisi Sayı, 1,
http://www.sekeris.org.tr/dergi/multimedia/dergi/14_gelir_dagilimi_ve_gelir_dagilimi_mudahale_geregi.pdf, Erişim tarihi:29.06.2017.
- Aktan, C.C. Vural, İ.Y. (2002). Makro-Ekonomik Politikalar, Gelir Dağılımı Ve Yoksulluk, Coşkun Can Aktan (ed.), Yoksullukla Mücadele Stratejileri, Ankara: Hak-İş Konfederasyonu Yayınları,
<http://www.canaktan.org/ekonomi/yoksulluk/birinci-bol/aktan-vural-makro-ekonomi.pdf> Erişim tarihi:19.06.2017.
- Aktan, C.C.(2002). Yoksullukla Mücadele Stratejileri, Ankara HAK-İŞ Konfederasyonu Yayınları
- Aksu, Ö.A. (1993). Gelir ve Servet Dağılımı, İstanbul Üniversitesi Yayınları, No.3698.
- Akyüz, Y. (1976). Sermaye, Bölüşüm, Büyüme, A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları: 400.
- Altınışik, İ. ve Peker, H.S. (2008). Eğitim ve Gelir Dağılımı Eşitsizliği, KMÜ İİBF Dergisi Yıl:10 Sayı:15 Aralık/2008,
<http://dergi.kmu.edu.tr/bilgi.aspx?ayrinti=48>, Erişim tarihi:29.06.20017.

- Arabacı, R.Y.(2014). “Gelir Dağılımı ve Yoksulluk”, (Ed.), Tokol, A. ve Alper, Y. Sosyal Politika, Ekin Yayınevi Bursa.
- Arman, C. (2013). Gelir Dağılımının Tüketici Davranışlarına Etkisi, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, <http://adudspace.adu.edu.tr:8080/jspui/bitstream/11607/1418/5/CENNET%20ARMAN.pdf>, Erişim tarihi:05.07.2017.
- Atkinson, A.B. (2003). "Income Inequality in OECD, CESİFO Economic Studies.
- Atkinson, A.B. (1970). "On The Measurement of Inequality", Journal of Economic Theory, 2, 244-263.
http://web.stanford.edu/group/scspi/_media/pdf/Classic_Media/Atkinson_1970_Measurement%20and%20Methodology.pdf, Erişim tarihi:20.06.2017.
- Aykaç, M. (2013),. Gelir Dağılımı ile İlgili Temel Kavramlar, (Ed.), Gündoğan, N. ve Canbey Özgüller, V., Gelir Dağılımı ve Yoksulluk, Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayını No: 1891
- Aykaç, M. Dağdemir, Ö. Gündoğan, N. (2013). Gelir Dağılımı ve Yoksulluk, Anadolu Üniversitesi Yay., Eskişehir.
- Barış, S, ve Karanfil, N. (2017). Doğrudan Yabancı Yatırımlar Gelir Eşitsizliğini Artırır mı? Türkiye Ekonomisinden Ampirik Bir Kanıt, Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi Cilt, 8, Sayı 15
- Barro, Robert J.(1999). Inequalityand Growth in a Panel of Countries, Journal of Economic Growth, Vol. 5, No. 1, pp. 5-32
- Berber, M. ve Bocutoğlu, E. (2016). Makro İktisada Giriş, Ekin yayınevi
- Blinder, A. S. (1975). “Distribution Effects and the Aggregate Consumption Function”, Journal of Political Economy, vol.83, no.3, pp.447-475.
- Borluk, S. (2014). Türkiye'de Bölgesel Gelir Dağılımı Yakınsama Ve Iraksama Dinamikleri, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi.
- Bourguignon, F.,Ferreira, F. H., veLustig, N. (Eds.). (2005). The Microeconomics of Income Distribution Dynamics in East Asiaand Latin America. World Bank Publications.
- Buğra, A. ve Keyder, Ç. (Der.) (2012). Bir Temel Hak Olarak Vatandaşlık Gelirine Doğru, İletişim Yay. 2.Baskı, Eylül, İstanbul.
- Bulir, A. (2001). Incomeine quality: doesinflationmatter?, IMF Staff Papers, 48 (2001) (1).<https://www.imf.org/External/Pubs/FT/staffp/2001/01a/pdf/bulir.pdf> Erişim tarihi:23.06.2017.

- Bulutoğlu, K.(1981), Kamu Ekonomisine Giriş, Filiz Kitabevi, 3.Basım, İstanbul, 1981
- Bükey, A.M, ve Çetin, B.I (2017).Türkiye’de Gelir Dağılımına Etki Eden Faktörlerin En Küçük Kareler Yöntemi ile Analizi, Maliye Araştırmaları Dergisi Mart 2017, Cilt:3, Sayı:1
- Canbey Özgüler, V. (2017). Gelirin Yeniden Dağılımı,(Ed.),Özdemir, M.Ç. ve İslamoğlu, E. Gelir Dağılımı ve Yoksulluk, Kavram-Teori-Uygulama, Seçkin Yayınevi, Ankara.
- Canbey Özgüler, V. (2014). Gelir, Servet ve Yoksulluk, Cinus Yayınları Ankara.
- Clarke, R. G. (1992). More Evidence on Income Distribution and Growth, Policy Research Working Papers.
- Cowell, F.A. (1995). Measuring Inequality, (Second Ed.), Prentice Hall, New York.
- Cowell, F.A. (2009). Measuring Inequality, Oxford Univesity Press, http://darp.lse.ac.uk/papersDB/Cowell_measuringinequality3.pdf Erişim tarihi:08.07.2017.
- Çalışkan, ř. (2010). Türkiye’de Gelir Eşitsizliği ve Yoksulluk, Sosyal Siyaset Konferansları, Sayı: 59, 2010/2, s. 89–132.
- Çelik, S. (2008). Gelişmekte Olan Ülkelerde Maliye Politikalarının Gelir Dağılımına Etkisi Türkiye Örneği, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.
- Dağdemir, Ö. (2013). Gelir Eşitsizliğinin Ölçülmesi, (Ed.), Gündoğan, N. Canbey Özgüller, V. Gelir Dağılımı ve Yoksulluk, Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayını No: 1891.
- De Mello, L.ve Tiongson, E. (2006). Income Inequality and Redistributive Government Spending. Public Finance Review, 34, 282–305.
- Değer, K. (2006). Ticari Liberalizasyon ve Gelir Dağılımı: Gelişmekte olan Ülkeler Üzerine Bir Analiz, SBF Dergisi, 61-2, s. 63-87, <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/42/441/4939.pdf>,Erişim tarihi:23.06.2017.
- Dişbudak, C. ve Süslü, B. (2007). Türkiye’de Kişisel Gelir Dağılımını Belirleyen Makroekonomik Faktörler, Ekonomik Yaklaşım, Cilt: 18, Sayı: 65, ss. 1-23.
- Dinler, Z. (2000). İktisada Giriş, Bursa, Ekin Kitapevi Yayınları.

- Doğruel, F. ve Doğruel, S. (2007). Türkiye’de Bölgesel Gelir Farklılıkları ve Büyüme, Der: A. H. Köse, F. Şenses, ve E. Yeldan, Küresel Düzen: Birikim, Devlet ve Sınıflar, Korkut Boratav’a Armağan, İletişim Yayınları, 912, Armağan Kitaplar, 3, 4. Baskı, İstanbul.
- Dolar, D. And Kraay, A. (2004). "Growth is Good for the Poor", Growth, Inequality and Poverty, ed: A. Shorrocks, R. Van der Hoven, Oxford University Press.
- Dowrick, S. And Akmal, M. (2005). “Contradictory Trends in Global Income Inequality: a Tale of Two Biases”, Review of Income and Wealth, 51(2), 201-23, <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1475-4991.2005.00152.x/pdf>, Erişim tarihi: 04.08.2017.
- Doğanoğlu, F. ve Gülcü, A. (2001). “Gelir Eşitsizliğinin Ölçümünde Kullanılan Yöntemler”, Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt 2, Sayı 1, ss. 47-65. <http://eskidergi.cumhuriyet.edu.tr/makale/91.pdf>, Erişim tarihi: 20.06.2017.
- DPT. (2001). Gelir Dağılımının iyileştirilmesi ve Yoksullukla Mücadele Özel ihtisas Komisyonu Raporu, Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı: Ankara, www3.kalkinma.gov.tr/DocObjects/Download/3089/oik610.pdf, Erişim tarihi: 10.07.2017
- Dreher, A. and Noel, G. (2006). “Has Globalization Increased Inequality?” Working Papers, Swiss Institute for Business Cycle Research. <https://www.researchcollection.ethz.ch/bitstream/handle/20.500.11850/124166/eth-28930-01.pdf?sequence=1&isAllowed=y>, Erişim tarihi: 04.08.2017
- Eğilmez, M. (2016). Makro Ekonomi Türkiye’den Örneklerle, Remzi Kitabevi İstanbul.
- Eğilmez, M. (2012). Türkiye’de Gelir Dağılımı <http://www.mahfiegilmez.com/2012/03/turkiyede-gelir-daglm.html>, Erişim tarihi: 05.08.2017
- Eker, A. (2001). Kamu Maliyesi, Anadolu Matbaacılık, İzmir.
- Erk, N., Ateş, S. ve Direkçi, T. (2000) “Convergence and Growth within GAP Region (South Eastern Anatolia Project) and overall Turkey’s Regions”, IV. ODTÜ Uluslararası Ekonomi Kongresi, 13-16 Eylül, Ankara, ss. 1-30

- Erkal, G., Akıncı, M. ve Yılmaz, Ö. (2015), Yoksulluk, Gelir Eşitsizliği ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: Seçilmiş Doğu Avrupa ve Latin Amerika Ülkeleri İçin Ampirik Bir Analiz, TİSK AKADEMİ, 2015 11, 66-87
- Erden Özsoy, C ve Tosunoğlu B.T. (2017). GSYİH'nin Ötesi: Ekonomik Gelişmenin Ölçümünde Alternatif Metrikler , Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt 26, Sayı 1, 285-301
- Eroğlu, N., Altaş, D., Ün T., Ulu, M.(2017), OECD Ülkelerinde Sosyal Yardım Harcamalarının Gelir Dağılımına Etkisi: Panel Veri Analizi, Uluslararası Ekonomik Araştırmalar Dergisi, Eylül 2017, Cilt:3, Sayı:3
- Ersezer, D. (2006). Gelir Dağılımı Politikası ve Araçları, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt: 16, Sayı: 1 Sayfa: 255-268, <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/firatsbed/issue/view/5000006930>
- Erişim tarihi:05.07.2017
- Ferrira, F. And Litchfield, J. A. (2001). "The Micro and Macroeconomics of the Brezilian Income Distribution During" 1981-1995. Cuadernos de Economía. Vol:38. N.114. http://www.scielo.cl/scielo.php?script=sci_arttext&pid=S0717-68212001011400005, Erişim tarihi: 10.07.2017
- Filiztekin, A. (2009). Türkiye'de Bölgesel Farklar, www.research.sabanciuniv.edu/11643/1/BolgeselFarklar_YKY.pdf, Erişim Tarihi: 20.09.2017
- Galbraith, J.K. ve Hyunsub, Kum. (2003). Inequality and Economic Growth: A Global View Based on Measures of Pay, 'Economic Studies', vol. 49, 527-556
- Gale, W. G. and Orszag, P.T. (2004). Budget Deficits, National Saving, and Interest Rates <https://core.ac.uk/download/pdf/6340496.pdf>, Erişim tarihi:23.06.2017
- Gençler, A. (2017). Gelir Dağılımının Kavramsal Çerçevesi, (Ed.), Özdemir, M.Ç. ve İslamoğlu, E. Gelir Dağılımı ve Yoksulluk, Kavram-Teori-Uygulama, Seçkin Yayınevi, Ankara.
- Gundlach, E. and J Navaroo, v.d. (2004). "Education is Good for the Poor: A Note on Dollar and Kraay", Growth, Inequality and Poverty ed: A. Shorrocks, R. Van der Hoven, Oxford University Press.

- Gregorio, J. D., ve Lee, J.-W. (2002). Education and Income Inequality: New Evidence From Cross-Country Data. *Review of Income and Wealth*, 48(3), 395–416.
- Griliches, Z. and Mason, W.M. (1972). "Education, Income and Ability", *Journal of Political Economy*, 80(3), 74-103
- Hasanaov, F. And Izraeli, O. (2011). Income Inequality, Economic Growth, And The Distribution Of Income Gains: Evidence From The U.S. States, *Journal of Regional Science*, Vol.51, No.3
- Kabakçı Karadeniz, H. (2017). *Yoksulluğun Nedenleri*, (Ed.), Özdemir, M.Ç. ve İslamoğlu, E. *Gelir Dağılımı ve Yoksulluk, Kavram-Teori-Uygulama*, Seçkin Yayınevi, Ankara.
- Kakamu, K. and Fukushige, M. (2005). "Divergence or Convergence? Income Inequality Between Cities, Towns and Villages in Japan", *Japan and the World Economy* 17 (2005), <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0922142504000313>, Erişim tarihi: 29.06.2017
- Kaldor, N. (1956) "Alternative Theories of Income Distribution", *Review of Economic Studies*, Vol.23, No.2, 83-100.
- Karaca, O. (2004), *Türkiye’de Bölgelerarası Gelir Farklılıkları: Yakınsama Var Mı?*, *Türkiye Ekonomi Kurumu Tartışma Metni*, 2004/7, <http://www.tek.org.tr/dosyalar/O-KARACA.pdf>
Erişim Tarihi: 15.09.2017
- Kakwan, N.C. (1980). *Income Inequality and Poverty: Methods of Estimation and Policy Applications*, World Bank Research Publication, Oxford University Press, USA.
<http://documents.worldbank.org/curated/en/456591468740159687/pdf/multi-page.pdf>, Erişim tarihi: 04.08.2017
- Karlık, S. R. (2005). *Cumhuriyetin İlanından Günümüze Türkiye Ekonomisinde Yapısal Dönüşüm*, 10. Baskı, İstanbul: Beta.
- Kazgan, G. (2000). *İktisadi Düşünce veya Politik İktisadın Evrimi*, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Kirmanoglu, H. (2014). *Kamu Ekonomisi Analizi*, Beta Yayıncılık, İstanbul.

- Konu, A. (2017). Gelir Dağılımı Eşitsizliği ve Ekonomik Özgürlük İlişkisi: OECD Ülkeleri için Ampirik Bir Değerlendirme, Gaziantep University Journal of Social Sciences, 16 (4), 928-936
- Kuştepelı, Y. ve Halaç, U. (2004). Türkiye’de Genel Gelir Dağılımının Analizi ve İyileştirilmesi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt:6, Sayı:4.
- Lee, H., Kim, J., Cin, B.C. (2013). Empirical Analysis on the Determinants of Income Inequality in Korea, International Journal of Advanced Science and Technology, Vol.53
<http://www.sersc.org/journals/IJAST/vol53/8.pdf>, Erişim tarihi:02.08.2017
- Mellor, J. M., ve Milyo, J. D. (2002). Income Inequality and Health Status in the United States: Evidence from the Current Population Survey, <http://www.unc.edu/courses/2008spring/poli/472h/001/Course%20documents/RESOURCES/Inequalities/Inequality%20and%20health%20%28no%20relation%29.pdf>, Erişim tarihi:15.11.2017
- Muller, E.N. (1988). “Democracy, Economic Development and Income Inequality”, American Sociological Review, 53(1), 50-68
<https://www.jstor.org/stable/pdf/2095732.pdf?refreqid=excelsior:6b3874ba5cde84a72f33e7d2ed29cfd1>, Erişim tarihi: 02.07.2017
- Özbek, O. (2001). Dünyada ve Türkiye’de Gelir Yoksulluğu ve İnsani Yoksulluğun Analizi ve Çözüm Önerileri, İzmir, (Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü,2001), s.57, 63-64.
- Özdemir, Ç.M. (2016). Gelir ve Servet Dağılımı, content.lms.sabis.sakarya.edu.tr/Uploads/50975/45322/gelir_dağılımı_bölüm3.docx, Erişim tarihi:05.07.2017
- Özdemir, M.Ç., (2017), Gelir Eşitsizliği Ölçüm Yöntemleri, (Ed.),Özdemir, M.Ç, İslamoğlu, E.,Gelir Dağılımı ve Yoksulluk, Kavram-Teori-Uygulama, Seçkin Yayınevi, Ankara.
- Öztürk, N. (2017). Gelir Dağılımının İktisadi Analizi, Ekim Yayınevi, Bursa.
- Öztürk, E. ve Kayaoğlu, A. (2016). Education and Income Inequality In Turkey: New Evidence From Panel Data Analysis, Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt: 38, Sayı: 2, Aralık 2016 ss. 207-222
- Panizza, U. (2002). "Income Inequality and Economic Growth: Evidence from America Data", Journal of Economic Growth, Vol.7.

- Paya, M. (1997). Makro İktisat, İstanbul, Filiz Kitapevi.
- Peterson, Wallace C. (1976). Gelir, İstihdam ve Ekonomik Büyüme. Çev. Servet Mutlu, Eskişehir: Eskişehir İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Yayınları, No 145.
- Piketty, T. (2014), Capital in the Twenty-First Century, The Belknap Press of Harvard University Press Cambridge, Massachusetts London, England
- Rooth, D. ve Stenberg, A. (2012). TheShape of the Income Distribution and Economic Growth – Evidence from Swedish Labor Market Regions, Scottish Journal of Political Economy, Vol.19, No.2 <https://www.econstor.eu/bitstream/10419/51811/1/66427742X.pdf>,Erişim tarihi:01.08.2017
- Sen, A. (1999). Development as Freedom, New York, Alfred A.Knopf.<http://fs2.american.edu/dfagel/www/Philosophers/Sen/DevelopmentAsFreedomIntroNch1NEW.pdf>,Erişim tarihi: 11.08.2017
- Seven, Ü. (2015). Finansal Gelişmişlik, Gelir Eşitsizliği Ve Yoksulluk <http://iktisat.biz/2015/10/18/finansal-gelismislik-gelir-esitsizligi-ve-yoksulluk/>, Erişim tarihi: 02.08.2017
- Smith, A. (2010). Milletlerin Zenginliği, çev. Haldun Derin, İş Bankası Kültür Yay. IV. Basım, İstanbul.
- Sundrum, R.M. (1990). Income Distribution in Less Developed Countries, Routledge, London and New York. <http://catalogue.nla.gov.au/Record/1385375>, Erişim tarihi:05.07.2017
- Sürücü, Z. (2007). Türkiye’de Gelir Dağılımı Bozukluğunu Önlemeye Yönelik Kamu Politikaları, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.
- Şahin, H. (2007). Türkiye Ekonomisi, 9. Baskı, Bursa: Ezgi Yayınları.
- Şengül S., Fisunoğlu H.M., "Adana Kentsel Kesiminde Yoksulluk Ve Yoksulluğun Belirleyicileri", İktisat, İşletme ve Finans, vol.27, pp.59-84, 2012
- Şit, M. (2008) .Türkiye’de Gelir Dağılımı ve Bölgeler Arası Kıyaslama (1987-2007 Dönemi), Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Tanrıverdi, P. (2007). “Gelir Dağılımı ve Vergilerin Gelir Dağılımı Üzerine Etkileri”, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.

- Tarı, R. (2006). Ekonometri, Gözden geçirilmiş 4. Baskı, Kocaeli Üniversitesi Yayın No:172.
- Taştan, H. ve Akar, M. (2013). Türkiye İmalat Sanayiinde Bölgesel ve Sektörel Ücret Eşitsizliği, İktisat Fakültesi Mecmuası, cilt: 63, 2013/1ss 17-49, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/8861>, Erişim tarihi:03.07.2017
- Tayyar, A.E. (2011). Türkiye’de Gelir Dağılımı ve Makro Ekonomik Faktörlerin Gelir Dağılımı Üzerine Etkisi: Bir Ekonometrik Analiz, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Terzi, C. (1997). Gelişmiş ve Gelişmekte Olan Ülkelerde Vergi Yapısı ve Türkiye, Vergi Dünyası Dergisi, Sayı:189, s.38, <https://www.vergidunyasi.com.tr/Makaleler/1697>, Erişim tarihi: 01.08.2017
- Topuz, S.G, Dağdemir, Ö. (2016). Ekonomik Büyüme ve Gelir Eşitsizliği İlişkisi: Kuznets Ters-U Hipotezi’nin Geçerliliği, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİB Dergisi, Aralık 2016, 11(3), 115- 130
- Tsakoglou, P. (1993). Aspects of Inequality in Greece: Measurement, Decomposition and Intertemporal Change: 1974-1982, Journal of Development Economics, 40(1), 53-74.
- Turhan, S. (1993). Vergi Teorisi ve Politikası, 5.Baskı, İstanbul: Filiz Kitapevi
- Turnovsky, S.J. (2011). Journal of Human Capital, vol.5 no. 4, Univ. Chicago, <http://www.journals.uchicago.edu/doi/full/10.1086/663169> Erişim tarihi: 2.8.2017
- TÜİK, (2011). Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması (Kesit) 2011 Mikro Veri Seti, http://www.tuik.gov.tr/MicroVeri/GYKA_2011/turkce/metaveri/tanim/gelir-daggiiliimii-essitsizlik-oelccuetleri/index.html, Erişim tarihi: 01.08.2017
- Türk, İ. (2003). Maliye Politikası, Turhan Kitabevi, Ankara.
- Türkmen, F. (2002). DPT Uzmanlık Tezleri, “Eğitimin Ekonomik ve Sosyal Faydaları ve Türkiye’de Eğitim Ekonomik Büyüme İlişkisinin Araştırılması”, Yayın No: 2655, www3.kalkinma.gov.tr/DocObjects/Download/3204/ekonomik.pdf, Erişim tarihi:03.08.2017
- TÜSİAD. (2000). Türkiye’de Bireysel Gelir Dağılımı ve Yoksulluk / Avrupa Birliği ile Karşılaştırma, Yayın No. TSÜAD-T/2000-12/295.

- <http://tusiad.org/tr/yayinlar/raporlar/item/1865-turkiyede-bireysel-gelir-dagilimi-ve-yoksulluk---avrupa-birligi-ile-karsilastirma>, Erişim tarihi: 20.06.2017
- Ulusoy, A.,Karakurt, B, ve Akbulut, E. (2015). Eğitim Harcamalarının Gelir Dağılımına Etkisi: Türkiye’de Yükseköğretimin Gelir Eşitsizliğini Giderici İşlevi, Maliye Araştırmaları Dergisi, 2015, Yıl:1, Cilt:1, Sayı:2
- Ulutürk, S. ve Ersözer, D.(2005). Gelir, Gelir Dağılımı Yaklaşımları ve Devletin Rolü, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Maliye Araştırma Merkezi Konferansları 47. Seri , <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/7270>, Erişim tarihi: 22.06.2017
- Uyanık, Y. (2017). Gelir Dağılımı Teorileri,(Ed.),Özdemir, M.Ç. ve İslamoğlu, E. Gelir Dağılımı ve Yoksulluk, Kavram-Teori-Uygulama, Seçkin Yayınevi, Ankara.
- Uysal ,Y. (2007), “Gelir Dağılımı Türleri Arasındaki İlişkiler Bağlamında Gelir Dağılımının Düzenlenmesine Yönelik Öneriler,”, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt:9 Sayı:2 248-292
- Uysal, Y. (1999), Bölüşüm İlişkileri ve Bu İlişkilerin Düzenlenmesinde Etkili Olabilecek İktisat Politikalarının Değerlendirilmesi: Türkiye Örneği, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt: 1, Sayı:2, <http://www.sbe.deu.edu.tr>,
- Ünsal, E.M. (2017). Makro İktisat, Murat Yayınları, Ankara.
- Üstünel, B. (1988). Ekonominin Temelleri, 5. Baskı. İstanbul.
- Üzümcü, A. ve Korkat, M. (2014). “Türkiye’de Gelir Dağılımı Adaletsizliği ve Yoksullukla Mücadelede Sosyal Yardımların Gelişimi (2003-2012)”. KAÜ İİBF Dergisi, 5(8), 135-166
- Yanar, R. ve Şahbaz, A. (2013). Gelişmekte Olan Ülkelerde Küreselleşmenin Yoksulluk ve Gelir Eşitsizliği Üzerindeki Etkileri, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi, Aralık 2013, 8(3), 55- 74, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/65379>, Erişim tarihi:20.05.2017
- Yang, X. (2013)/ Dynamic Relationship Amongthe Human Capital Distribution, Income Gapand Growth, Information Technology Journal 12(10) <http://docsdrive.com/pdfs/ansinet/itj/2013/1950-1957.pdf>,Erişim tarihi:01.08.217
- Yıldırım, A. E. (2015). Gelir Eşitsizliğinin Tasarruflar Üzerindeki Etkisi: Seçilmiş Ülkeler Bazında Bir Analiz,

http://ekonomikyaklasim.org/eyc2015/userfiles/downloads/_Paper%20220.pdf, Erişim tarihi: 06.08.2017

Yücel, D. (2011). Gelir Dağılımı Teorileri Ve Politikaları: Türkiye’de Gelir Dağılımı-Yoksulluk Sorunu, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi.

Wagstaff, A., and Van Doorslaer, E. (2000). Income Inequality and Health: What Does the Literature Tell Us? *Annual Review of Public Health*, 21(1), 543–567.

World Bank (2005). “Equity and Development”, *World Development Report 2006*, Oxford University Press: Oxford. <http://documents.worldbank.org/curated/en/435331468127174418/pdf/322040World0Development0Report02006.pdf> Erişim tarihi: 07.07.2017

ÖZGEÇMİŞ

Ebubekir ALYU 10.02.1974 tarihinde Erzurum’da doğdu. Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İktisat bölümünden 1998’de mezun oldu. Yüksek lisans derecesini 2009 yılında “Adana İlinin tarımsal üretimi ve tarıma yönelik teşvik uygulamaları” konulu tezi ile Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim dalından aldı. Ebubekir ALYU 2004 yılında Çukurova Üniversitesi Ceyhan Meslek Yüksek Okulunda göreve başladı ve halen Çukurova Üniversitesin de öğretim görevlisi olarak çalışmaktadır.

VITAE

Ebubekir ALYU was born on 10.02.1974 in Erzurum. He graduated from the Faculty of Economics and Administrative Sciences of Atatürk University in 1998. In 2009, he received his master's degree from Çukurova University Institute of Social Sciences Institute of Economics with his thesis on “agricultural production and agricultural incentive applications of Adana province”. Ebubekir alyu started his career at Çukurova University Ceyhan Vocational High School in 2004 and is currently working as a lecturer at Çukurova University.